KIỆT TÁC
SÂN KHẤU THẾ GIỚI

SÊ KHỐP

Chim Hải âu

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU

KIẾT TÁC SÂN KHẤU THẾ GIỚI

SÊ KHỐP

CHIM HẢI ÂU

(HÀI KỊCH BỐN HỒI)

NHỊ CA - LÊ PHÁT - DƯƠNG TƯỜNG *dịch*

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU
HÀ NỘI - 2006

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

*Tủ sách **Kiệt tác Sân khấu thế giới** ra mắt bạn đọc là công sức của nhiều thế hệ Sân khấu nối tiếp sưu tầm, nghiên cứu, dịch thuật và giới thiệu với bạn đọc Việt Nam suốt hơn nửa thế kỷ qua, có ảnh hưởng lớn không chỉ về Sân khấu mà có tầm ảnh hưởng đến phát triển văn học nghệ thuật Việt Nam nói chung. Tất nhiên tiếp nhận và giao lưu văn hóa nghệ thuật không diễn ra một chiều mà tác động qua lại.*

Bắt đầu từ các tác phẩm cổ đại Hy Lạp, Trung Quốc, Ấn Độ với các tên tuổi hàng đầu về bi kịch và hài kịch như: Exkhin, Ơripít, Xôphốc, Vương Thừa Phủ, Kaliđáx... bộ sách trải rộng qua nhiều thời kỳ rực rỡ của Sân khấu thế giới như thời đại Phục Hưng, Lãng mạn và Hiện đại... giới thiệu những kiệt tác chói sáng có sức

sống xuyên qua nhiều thế kỷ của những nhà viết kịch kiệt xuất như Sếchxpia, Sinlơ, Môlie, Coócnây, J.Gốt, Gôgôn, Ípxen, Muyxê, Ghenman, B.Brếch, Sêkhốp, Bếckét, Raxin, Jăng Anui, Camuy, Tào Ngu... Nhiều tác phẩm ra đời từ hàng ngàn năm trước nhưng tư tưởng và nghệ thuật vẫn đồng hành với bạn đọc và khán giả hôm nay.

Tác phẩm của ba tác giả Sân khấu Việt Nam: Đào Tấn, Nguyễn Huy Tưởng, Nguyễn Đình Thi có mặt trong Tủ sách Kiệt tác Sân khấu thế giới đã đáp ứng đòi hỏi của đông đảo bạn đọc.

***Nhà xuất bản Sân khấu** cảm ơn Hội đồng tuyển chọn gồm các nhà Sân khấu học tiêu biểu do NSND Trọng Khôi - Chủ tịch Hội nghệ sĩ Sân khấu Việt Nam làm Chủ tịch và Công ty Minh Thành - Bộ Chỉ huy Quân sự TP Hồ Chí Minh đã giúp đỡ tận tình, trách nhiệm cao để Tủ sách kiệt tác kịp thời ra mắt bạn đọc trọn vẹn 100 cuốn trong năm 2006, chào mừng những sự kiện trọng đại của đất nước.*

Xin trân trọng giới thiệu cùng bạn đọc.

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU

LỜI GIỚI THIỆU

Sê Khốp là một nhà viết truyện ngắn nổi tiếng của nước Nga vào cuối thế kỷ XIX. Đồng thời, ông cũng là một nhà viết kịch kỳ diệu.

Đến nay, người ta thường gọi Sê Khốp là "nhà văn làm ta muôn thuở say mê". Ông đã để lại cho nhân lại một di sản văn chương vô cùng phong phú và độc đáo. Kịch Sê Khốp, trải qua hơn nửa thế kỷ, đến nay đối với chúng ta vẫn còn là mới mẻ. Đó không chỉ vì hình thức tân kỳ của nó, mà cái chính là vì, qua tác phẩm của mình, Sê Khốp đã lột tả được sâu sắc tâm hồn, tình cảm, tư tưởng của mọi tầng lớp nhân dân Nga, trong cái thời đại tối tăm của Nga hoàng hồi đó. Bao nhiêu pho sử cũng không làm cho ta cảm thấy sâu sắc cái "buổi hoàng hôn của nước Nga" đó bằng những truyện ngắn nho nhỏ, tưởng như bâng quơ của Sê Khốp. Với nụ cười châm biếm khi hiền từ khi chua chát, với tấm lòng yêu con người, yêu cuộc sống rất tha thiết, Sê Khốp đã suốt đời viết văn để bảo vệ

những con người bạc mệnh hàng trăm năm sau vẫn hiện lên lồ lộ dưới ánh sáng của ngòi bút hiện thực và rất nhân đạo của tác giả.

Kịch Sê Khốp ra đời là một hiện tượng lớn trong sinh hoạt kịch trường Nga. Nó đánh dấu một giai đoạn tiến triển mới, đảo lộn tất cả các quy tắc kịch đương thời. Nó tước bỏ mọi công thức quen thuộc, gò bó, những tình tiết éo le, hồi hộp và đưa khán giả vào giữa cuộc sống bình thường cùng cảm nghĩ với người trên sân khấu. Ta không thể xem thường mà phải sống kịch Sê Khốp.

Ở đây, kịch tính hấp dẫn không nằm trong sự xung đột giữa tính cách nhân vật khác nhau, cũng không nằm trong sự diễn biến của các sự việc xảy đến với nhân vật - vì những sự việc đó nhiều khi không có gì là quan trọng - mà chính ở cái quan điểm của nhân vật đối với những sự việc xảy ra, nó bộc lộ phần sâu kín nhất của tâm hồn con người. Cho nên, trong một bức thư gửi cho Sê Khốp, Maxim Gorki đã viết: "Chẳng hạn người ta nói là "*Cậu Vania* và *Chim hải âu*" trình bày một loại nghệ thuật sân khấu mới, trong đó chủ nghĩa hiện thực đã được nâng lên tới mức là một thứ tượng trưng tinh túy, có suy nghĩ sâu sắc... Những vở kịch khác thì không dẫn dắt người ta đi từ những thực tế lên những khái quát hóa triết học

- còn như các vở kịch của anh thì đã làm được như Vậy".

Kịch Sê Khốp đã đạt tới đỉnh cao của sự phối hợp chặt chẽ giữa nghệ thuật giản dị và sân khấu chân thực, sự liên lạc hữu cơ giữa việc đời bình thường trước mắt và khái niệm triết lý cao xa; sự tương quan nhịp nhàng giữa ý nghĩa trực tiếp, cụ thể và tính chất tổng hợp, trữ tình.

Sau *Ivanov* (1887), những vở kịch của Sê Khốp đã được trình diễn trên sân khấu là *Liesi* (1889), *Chim hải âu* (1896), *Cậu Vania* (1897), *Ba chị em* (1901), *Vườn anh đào* (1903).

Chủ đề chung của các vở kịch này là số phận của giới trí thức Nga sống lơ lửng, buông xuôi, ở những cái tỉnh xép đìu hiu, rỗi rãi; họ sinh ra ở đời này không biết để làm gì và rồi sẽ đi đến đâu, kéo dài những năm tháng bế tắc, vô vị, quanh quẩn với áo cơm an phận, tính toán nhỏ nhen. Họ là những con người chán chường của một xã hội tàn tạ, bị ràng buộc chặt bởi quá khứ ngàn năm, hoặc có phản kháng thì cũng vẫn thường bất lực. Đối với họ, cuộc sống thật là tàn nhẫn và vô lý. Trong các buổi giao thời đó, những tập quán, luật lệ của cuộc sống cũ đang tan rã mà hạnh phúc tương lai thì còn mờ mịt. Cho nên, lẫn vào những tiếng kêu thương của những cuộc đời sa lầy, ngơ ngác như đi giữa đám sương mù đó, ta còn

nghe vang lên bao nhiêu lời nguyện cầu hạnh phúc, lóe lên bao nhiêu ánh sáng tương lai, với niềm tin tưởng khát khao, nóng lòng chờ đợi một cuộc đời mới, hoàn toàn mới mẻ. Những nhân vật của Sê Khốp không hành động nhưng có thái độ chống đối quyết liệt với thực tại của cuộc sống đương thời. Mỗi nhân vật, dù chính hay phụ, đều là người làm chứng của một giai đoạn lịch sử; và qua kịch Sê Khốp, ta không phải chỉ biết riêng về con người Nga của nửa sau thế kỷ XIX mà biết chung cả về con người qua những thời đại, kể cả hiện tại, trên trái đất chưa phải là đã hết mọi bóc lột, áp bức, ngu tối và đau khổ.

Vở kịch *Chim hải âu* có thể coi như một bản tuyên ngôn của trường phái kịch Sê Khốp về quan niệm cũng như hình thái nghệ thuật sân khấu. Nina Zaretrnaia, một cô gái xinh đẹp trong trắng như con chim hải âu, bước vào đời với tấm lòng khao khát tình yêu và nghệ thuật. Cô đã ruồng bỏ mối tình chân thực của T'replen để mù quáng đi theo tiếng gọi quyến rũ của T'rigorin, đi theo cái hư vinh trong nghệ thuật. Cô đã bị phụ bạc tàn nhẫn nhưng vẫn thủy chung, tuy sa chân lỡ bước nhưng cuối cùng đã đạt được mục đích, giữ được lòng tin và hé nhìn thấy chân lý. T'replen, một người thẳng thắn, biết tự trọng; đã đau khổ vì mối tình không được chia sẻ của mình và vì cuộc sống tầm thường, hèn kém. Nhà văn trẻ hữu tài nhưng bất lực đó đi tìm những

hình thức văn chương mới, nhưng tới lúc tưởng như đã đạt được mục đích thì anh lại tự tử chết. Đối với anh, tình yêu là phụ bạc, tìm tòi rồi cũng không đi tới đâu, con người chẳng biết dựa vào cái gì mà sống cả, Họ là những con người sống chết vì tình yêu, vì nghệ thuật và cũng là nạn nhân của cái buổi giao thời đó. T'rigorin, nhà văn nổi tiếng và sa đọa, đã gian díu với Arcadina, lừa dối Nina, để uổng phí tài năng của mình, làm văn chương nghệ thuật không có mục đích gì khác ngoài chút hư vinh và kiếm kế sinh nhai. Arcadina thì phù phiếm và tham lam, luôn luôn mãn nguyện với lối sống hưởng thụ ích kỷ của mình. Bà ta ghen ghét với con trai, ham tiền, ham danh vọng, quỵ lụy ghen tuông. Bọn người thành đạt, con cưng của số mệnh đó, thật đáng giận và đáng ghét. Và cũng đáng thương là cuộc sống hẩm hiu của Metveđenco, một ông giáo nhỏ, nghèo nàn, đầy nhẫn nhục, với đồng lương ít ỏi phải nuôi sống cả một gia đình đông người, yêu vợ để trở thành nô lệ cho vợ. Rồi còn những cuộc tình duyên lãng mạn và bất chính của hai mẹ con Polina và Masa để che đậy những tháng ngày trống rỗng; lời than vãn của Xorin, một ông quan tòa biếng lười và tàn tạ, đầu đã bạc tóc mà còn tiếc là chưa hề được sống.

Vở kịch đã đề cập tới vấn đề tình yêu và nghệ thuật, những chủ đề mà Sê Khốp hay nói tới. Có lẽ đây là tác phẩm duy nhất mà ta thấy ít nhiều có in

dấu vết của bản thân cuộc đời tác giả, vì Sê Khốp là một nhà văn rất khách quan, người đọc ít khi thấy được phần thể hiện bản thân tác giả qua tác phẩm của ông.

Cậu Vania là vở kịch được Lênin rất ưa thích.

Xerebriacov là một giáo sư đại học hồi hưu, con người viết về nghệ thuật mà không hiểu tí gì về nghệ thuật, trong hai mươi nhăm năm liền đã giữ địa vị không phải của mình. Lão ta già nua, tật bệnh, cáu kỉnh, khinh mạn, suốt đời sống ăn bám vào sức lao động của mẹ vợ, em vợ, con gái; và cuối cùng, khi lão mưu chiếm đoạt cả gia sản bằng cách muốn bán nó đi, để riêng hưởng thụ một mình, lão đã lộ rõ là một kẻ ích kỷ, vô ơn, bạc nghĩa, táng tận lương tâm. Cậu Vania già nửa đời người hy sinh cho cái thần tượng đó, cùng Xonia làm việc ngày đêm, bòn mót từng xu để cung phụng cho Xerebriacov, vì lầm tưởng lão là một người tài đức, tiến bộ. Đến bốn mươi bảy tuổi đầu, Cậu Vania mới mở mắt ra để nhìn thấy rõ thật khủng khiếp là: cái thần tượng mà mình tôn thờ chỉ là một cục đất thó vô dụng; và đến nay, khi Cậu chỉ còn hai bàn tay trắng, tiền bạc không, danh vọng không, vợ con không, vì đã hi sinh cả cuộc đời cho lão giáo sư thì lão ta lại định vứt họ ra ngoài đường. Vania đã quyết liệt phản kháng, còn định giết lão giáo sư để trả thù, nhưng cuối cùng vẫn nhẫn nhục

làm việc. Qua nhân vật này, tác giả đã lột tả được cái bất mãn cao độ của phần tử trí thức Nga đối với xã hội đương thời nghẹt thở và không lối thoát.

Một nhân vật không kém phần quan trọng trong vở kịch này là bác sỹ Axt'rov, người bạn cùng hoàn cảnh và tâm trạng tuyệt vọng như Vania. Người thầy thuốc thôn quê này say mê lao động, chịu đựng gian khổ, nhìn rộng thấy xa. Ông chữa bệnh, trồng rừng, yêu sôi nổi nhưng không nhìn thấy kết quả của việc mình làm. Đó là số phận của những người lao động trí óc nhỏ mọn, mơ tưởng cuộc đời tốt đẹp của ngày mai tươi sáng, nhưng bất hạnh không tìm ra con đường đi tới. Và Xonia, cô gái xấu xí nhưng vô cùng can đảm, luôn nhẫn nhục trong lao động và tình yêu, đầu xanh tuổi trẻ mà đã phải chịu nhiều đau khổ. Xonia buồn vì ông bố bất nhân, khổ vì công việc nặng nhọc, tủi vì không có sắc đẹp, cực vì tình yêu thất vọng, nhưng cô vẫn tin tưởng, lao động, trong bùn nhơ vẫn giữ nguyên vẹn tâm hồn cao cả.

Cả ba, họ đều là những người dồi dào sinh lực, tràn trề khả năng lao động nhưng không thoát ra khỏi thực tế bất công tàn nhẫn, không tìm thấy chiếc chìa khóa mở cửa hạnh phúc, nên cuối cùng mất hy vọng tương lai, mất hứng thú sáng tạo, mất yêu thương cuộc đời, biến thành những con vật hy sinh oan uổng. Đó là chủ đề chính của vở kịch.

Ngoài ra, vở kịch cũng đặt thêm một vấn đề để giải quyết thế nào là cái đẹp thực và cái đẹp giả? Elena Andreevna, vợ kế của Xerebriacov, là một người đàn bà nguy hại không kém ôn thần. Bà ta chỉ quen lười biếng rong chơi, kéo lê cái sắc đẹp lộng lẫy và chán chường của mình đi khêu gợi những thèm muốn cho kẻ khác, làm đình trễ mọi cuộc sống cần cù lao động, Bà làm cho Vania mê mẩn tâm thần làm cho Axt'rov bỏ công việc để đi ngoại tình với mình, và lây truyền cả cái lười biếng chán chường sang cho Xonia. Đó là nạn nhân và cũng là tội nhân của một cái nhan sắc vô luân, vô đạo, không góp phần tô điểm cuộc đời mà chỉ có tác dụng gieo tai rắc họa trên mỗi bước đường đi của mình. Chỉ có lao động mới đem lại cho con người cái đẹp chân chính; khuôn mặt, dáng người phải đẹp, nhưng càng cần phải đẹp hơn nữa là tâm hồn và tư tưởng.

Sau khi xem biểu diễn vở kịch *Cậu Vania*, Maxim Gorki đã viết thư cho Sê Khốp: "... Đối với tôi, Cậu Vania là một điều khủng khiếp, đấy là một nghệ thuật sân khấu tuyệt đối mới mẻ, một cái búa mà anh dùng để đập vào những đầu óc trống rỗng của công chúng... Trong hồi chót, khi viên bác sỹ, sau lúc lâu im lặng, bỗng nói về cảnh nóng nực ở châu Phi, - tôi run lên vì cảm phục tài nghệ của anh, vì lo sợ cho con người, cho cuộc sống của chúng ta, tẻ nhạt. khốn khổ...".

Sê Khốp lớn lên ở một tỉnh nhỏ heo hút, nhàn rỗi. Trong cái ao tù đó, ông đã tiếp xúc và quan sát, để sau này đưa vào tác phẩm của mình các thầy ký và lái buôn, sỹ quan và thị trưởng, địa chủ và tá điền, quý tộc và bình dân, cảnh sát và thầy tu; thợ thuyền và giáo học... những con người tầm thường, nhẫn nhục, không suy nghĩ, không có lý tưởng, của một cuộc sống nhỏ nhen, ngu ngốc, trì trệ mà sức mạnh duy nhất là kim tiền, hư danh, xiểm nịnh, quyền hành độc đoán và bạo lực roi vọt. Ngay từ tuổi ấu thơ, Sê Khốp đã hít thở cái uế khí ngột ngạt sặc mùi nô lệ giày xéo, vùi dập, nhận thấy giá trị con người quá ư là mỏng manh, thấp kém. Trên đất nước Nga hoàng suy vong của một ngày thu bàng bạc, Sê Khốp đã đánh tiếng chuông âm vang mãnh liệt, xoáy sâu vào tâm hồn, để thức tỉnh ở mọi con người đang ngái ngủ nỗi lòng chán ghét cực độ đối với cảnh đời nửa khôn nửa dại, dở sống dở chết, không biết nên cười hay nên khóc đó. Với cái vốn sống phong phú và sự quan sát tinh tế về đời sống bên trong, với tài nghệ siêu việt và cái nhìn vô cùng nhân đạo, ông đã phản ánh cả một thời đại vào tác phẩm của mình. Trong đó, riêng về kịch, ta phải kể đến vở *Ba chị em*.

Olga, cô chị cả ế chồng, mệt mỏi vì công việc dạy học vô vị của mình, chín chắn và nhẫn nhục, lòng đau khổ như xé mà đành khoanh tay bất lực nhìn cuộc đời

của cả mấy anh chị em tan vỡ như một cái bong bóng xà phòng. Cô hai Masa đẹp đẽ, khôn ngoan, hăng say, cương quyết, nhưng bất mãn vì người chồng và những bạn bè tầm thường, dung tục. Cô hoang mang bế tắc như con ruồi đập đầu vào cửa kính, và cũng chỉ biết phá vỡ cái khuôn khổ tù túng của cuộc sống bằng cách ngoại tình với trung tá Versinin; đó là một lối thoát phù phiếm, tạm bợ, chẳng khác gì ném một hòn sỏi xuống mặt ao tù đóng váng, sỏi vừa chìm thì mặt nước cũng trở lại im lìm. Cô út Irina, tràn đầy nhựa thanh niên và mơ mộng tin yêu, khao khát tìm hiểu ý nghĩa cuộc sống, hương vị hạnh phúc, nhưng năm tháng qua đi, cô vẫn chỉ là "một chiếc dương cầm quý giá, khóa kín lại, mà người ta đã đánh mất chìa khóa rồi".

Cả ba chị em đều có một ước vọng duy nhất: dọn nhà đi đến Moskva. Nhưng không bao giờ họ thực hiện được cái điều mong muốn đó. Không phải vì họ không có phương tiện di chuyển, cũng không phải vì có trở ngại gì giữ họ lại. Họ không có gan và chưa có dịp đi tới. Vả lại đi để làm gì kia chứ? Đối với họ, Moskva là cái bóng xa xôi và hư ảo của hạnh phúc. Và người ta không thể mua một cái vé rồi lên tàu đi tới hạnh phúc được. Thay đổi chỗ ở chưa phải là thay đổi cuộc đời. Đó là những phần tử trí thức, tinh tế và nhạy cảm, nhưng dù họ có cố vùng vẫy ngoi lên khỏi

cảnh sống sa lầy, cuối cùng họ vẫn không sao thoát khỏi bàn tay của định mệnh, của cuộc sống tiểu tư sản lầy lũa. Tương lai sẽ giải thoát cho họ mọi đau khổ và trong khi chờ đợi, hãy làm việc, làm việc. Họ đẹp cả ngay trong cái đau khổ, mất mát và họ đáng thương ngay cả trong những hoài bão tin yêu. Nhà văn nhân đạo Sê Khốp đã trân trọng và yêu mến các nhân vật của mình bao nhiêu!

Để tô điểm thêm cho cái cuộc đời dung tục đó càng thêm tuyệt vọng là cặp vợ chồng Andrei - Natasa. Ông anh cả Andrei mà cả gia đình hy vọng trở nên một nhà khoa học, cuối cùng cũng chỉ biết ăn, ngủ, lấy vợ, đẻ con, giả ngây, giả điếc. Natasa thì kệch cỡm và lăng loàn, tham lam và ích kỷ, tàn nhẫn và dâm ô. Chị ta bước vào nhà của ba chị em, nghiễm nhiên chiếm đoạt lấy quyền làm chủ, gây sự với em chồng, bắt nạt chồng, hành hạ đầy tớ và ngang nhiên rước nhân tình vào nhà. Hai vợ chồng đó đã dắt díu nhau sa đọa và đầu độc cả cuộc sống của kẻ khác. Họ đúng là hiện thân của đầu óc thô bạo, độc đoán, ti tiện lối tiểu tư sản.

Xoay quanh các nhân vật trung tâm đó là Versinin, ông trung tá đầu hai thứ tóc mà vẫn đào hoa, thích cao đàm hùng biện hơn là bắt tay thực hiện những ước vọng tương lai của mình; là Xolioni, thô bỉ và tàn nhẫn như một hung tinh,vẫn tự ví mình

với một nhà thơ lớn nhưng thực ra chỉ là một tên gây gổ sát nhân, không yêu được Irina thì giết chết hạnh phúc của người con gái ngây thơ đó; là Trebutikin, một ông thầy thuốc không bao giờ chữa bệnh, chỉ biết đọc báo, đánh bạc và uống rượu, mọt ruỗng cả thể xác lẫn tâm hồn, cứ đòi làm lại cuộc đời! Còn một chút gì là tốt lành thì cuối cùng cũng bị hủy diệt nốt: cái chết ai oán và vô lý của Tudanbich, một người xấu trai nhưng trung thực, chồng chưa cưới của Irina, làm cho tấn bi hài kịch càng thêm trọn vẹn. Ba chị em, giữa lúc đau khổ nhất, đã ôm lấy nhau, giữ vững lòng tin tưởng ở hạnh phúc mai sau, kêu gọi nhau cùng làm việc, hy vọng một cuộc đời mới nhất định sắp xảy ra. Tác giả đã nhìn thấy sự phát triển của lịch sử xã hội, và mấy năm sau đó, cuộc Cách mạng Nga năm 1905 đã biến những lời ước vọng của *ba chị em* thành một sức mạnh chiến đấu cho chân lý và hạnh phúc.

Sự nghiệp sáng tác kịch của Sê Khốp đạt tới đỉnh cao nhất với vở kịch cuối cùng của đời mình: *Vườn anh đào.*

Liubov Andreepna, bà chủ trại ấp có cái vườn anh đào, là một người đàn bà đứng tuổi nhưng còn đẹp, dòng dõi quý tộc. Để khuây nỗi buồn vì chồng chết, con chết, bà đã cùng người tình đi đến ở Paris rong chơi đàng điếm, tiêu xài hoang phí. Nay bà trở lại quê hương ở nước Nga, để đoàn tụ với gia đình và tìm lại

những kỷ niệm xưa. Cái trang trại vì không người quản lý tốt và không thanh toán nổi nợ nần chất đống, sẽ bị đem bán đấu giá. Lái buôn Lopakhin đã giúp bà một lối thoát, là đem cái trang trại chia thành từng khoảng cho thuê và lấy tiền đó trả nợ. Nhưng quen với lối sống đàng điếm, xa lìa thực tế, biếng lười và suy nhược, Liubov Andreevna, cũng như anh là Gaev, đã phó mặc buông trôi, đi tìm những cách giải quyết viển vông; và cái trang trại đẹp cổ kính như một ngôi đền hoang phế đó, đã lọt vào tay Lopakhin. Cái tổ ấm quý phong kiến ấy, không đứng vững được trước sóng gió cuộc đời và sự tấn công của lịch sử, đã sụp đổ không tài nào chống đỡ được nữa. Khi phải rời bỏ trang trại, hai anh em Gaev và Liubov Andreevna đã ôm nhau khóc - tiếng khóc cáo chung của một chế - nhưng thực ra số mệnh họ đã kết liễu từ lâu rồi. Bà Liubov đã bất lực, và cũng không hề tìm cách cứu vãn cái vườn anh đào; dù phải bán đi hay có giữ lại được, thì bà vẫn là bà ta, sớm muộn thì rồi họ cũng tất yếu bị lịch sử đào thải, cả hiện tại và tương lai đều không bao giờ còn chỗ dành cho họ nữa. Bà muốn đoạn tuyệt với dĩ vãng, nhưng tương lai cũng thật là hỗn độn mờ mịt: với mấy nghìn đồng rúp cuối cùng của bà cô ở Iaroslav, bà ta lại đến Paris sống, rồi đến đâu sẽ hay đến đấy!

Chế độ phong kiến - qua hình tượng của Liubov - đã sụp đổ tan tành. Nó nhường bước cho chế độ tư

bản, lúc bấy giờ mới bắt đầu bành trướng ở Nga, tuy muộn nhưng cũng mang đủ các tính chất tham lam, tàn nhẫn của nó. Lopakhin đã giành giật quyền làm chủ vườn anh đào, và lấy đó làm một cơ sở kinh doanh kiểu tư bản chủ nghĩa.

Lopakhin đã thành tâm đến giúp đỡ bà chủ cũ Liubov mặc dầu y rất kiêu hãnh vì cái tài ba phất lên làm giàu của mình. Y sung sướng khi mua được vườn anh đào, ra lệnh chặt trụi cả cây cối ngay cả khi người chủ cũ chưa rời khỏi căn nhà. Nhân vật này thật phức tạp. Y quý mến Varia nhưng lại không chịu lấy nàng làm vợ. Cũng không phải y bận bịu công việc như Varia nói đâu. Thế tại sao y lảng tránh hạnh phúc, lùi bước khi sắp ngỏ lời cầu hôn với Varia ở màn cuối? Vì cuộc đời lúc đó là như Vậy. Đó là cái buổi giao thời, khi xã hội cũ với mọi tập quán, tín ngưỡng, đạo đức, lý tưởng của nó đang sụp đổ mà cuộc đời mới thì chưa đến. Nhân vật của Sê Khốp hành động không phải do ý muốn chủ quan của mình mà tuân theo những quy luật có nguồn gốc ở cuộc đời bên ngoài mà nhiều khi họ không nhận thức được, mạnh hơn cả lý trí và sự suy luận của họ. Trong buổi giao thời đó, hạnh phúc chỉ là một ảo tưởng. Lopakhin không muốn lấy Varia, mặc dầu y quý mến nàng, cũng như Liubov Andreevna, rất thương tiếc cái trang trại của mình, đã buông trôi để mất vườn

anh đào, đó chỉ là những hành động tất yếu của quy luật khách quan, mạnh hơn cả ý muốn chủ quan của họ. Đó cũng là một khía cạnh chủ đề mà Sê Khốp thường đề cập tới trong một tác phẩm của mình.

Lopakhin đã mua được cái trang trại, với một giá tiền khá đắt. Y bảo dàn nhạc Do Thái tấu nhạc lên, để mừng y đã thành ông chủ mới. Nhưng cái anh chàng tư sản tham lam có ngón tay búp măng rất nghệ sỹ đó, thất học mà khôn ngoan, tháo vát mà lãng mạn, trung hậu mà tàn nhẫn, liệu hắn có giữ được lâu cái vị trí chủ nhân ông của mình không? Y đã đốn cái vườn anh đào đi, những liệu y có xây dựng được một cái gì mới mẻ, vững chắc trên miếng đất hoang tàn đó? Chúng ta tin rằng không. T'rophimov đã chẳng tiên tri mà bảo y rằng: "đừng có quen thói huyênh hoang rởm" đó sao? Mặc dầu, tay tư sản đó đang thời sung sức, nhưng ta biết chắc rằng đây vẫn chưa phải là vị chủ nhân ông chân chính của vườn anh đào.

Những anh hùng làm nên lịch sử phải là những lực lượng mới mẻ khác kia. Họ là T'rophimov, anh sinh viên nghèo nhưng tràn đầy lòng tin ở hạnh phúc ngày mai; là Ania cô gái quý tộc tươi trẻ, thèm khát sống tự do như gió thổi. Đôi thanh niên đó đã cất cao tiếng tuyên ngôn: "Nhân loại đang tiến về phía chân lý cao cả, tiến về phía hạnh phúc to lớn nhất mà con

người ta có thể chờ đợi được trên trái đất này, và tôi đang đi trên những hàng đầu đó"; đã gửi lời chào "Vĩnh biệt nhà ta, vĩnh biệt quá khứ của ta" và sung sướng kêu gọi: "Lên đường!" Đó là tượng trưng trong sáng nhất cho một nước Nga trẻ trung của tương lai.

Khi viết *Vườn anh đào*, Sê Khốp có ý định sáng tác một "vở kịch vui cười": Những nhân tố khôi hài đã được tập trung vào bộ ba: Iasa - Đuniasa - Epikhodov. Tên đầy tớ Iasa cũng hút xì gà, uống rượu sâm banh, trai lơ đĩ thõa, lợi dụng tình yêu của Đuniasa để tiêu khiển cho qua những ngày buồn tẻ ở quê hương; hắn hỗn với Gaev, mắng ông già Phier chăm chỉ, trung hậu, thẹn vì có bà mẹ quê mùa. Tóm lại đích danh là một thứ "ma-cà-bông" ở Paris. Cô hầu phòng Đuniasa thì suốt ngày chải chuốt vuốt ve, xuất thân lao động nhưng lại học đòi thói tiểu thư khuê các, hơi tí là ra vẻ choáng váng ngây ngất. Nhưng đáng tức cười và cũng đáng thương hại nhất là Ephikhodov, anh chàng "hai mươi hai cái xúi quẩy". Anh ta gọi cái đàn ghi-ta của mình là măng đô-lin cho thêm phần thơ mộng và lúc nào cũng mang sẵn trong người một khẩu súng lục (chắc là không có đạn!); thật đủ lệ bộ của một kiểu si tình lãng mạn rẻ tiền. Anh ta đọc các thứ sách kỳ diệu, nói năng chẳng ra ngô ra khoai gì cả, đụng đâu là đổ vỡ đấy, đúng là cái đồ "hậu đậu" như già Phier nói, và bên cạnh cái đau khổ to lớn của

gia đình hai anh em Gaev và Liubov, những cái xúi quẩy mà anh ta cho là nỗi bất hạnh ghê gớm, thực ra chỉ là những trò cười không đáng kể. Tất cả những cái lãng mạn lỗi thời của bọn quý tộc đã được tập trung vào bộ ba này. Và họ càng làm ra vẻ hào hoa phong nhã bao nhiêu, thì càng lộ vẻ lố bịch, trái mùa, thảm hại bấy nhiêu.

Với vở kịch *Vườn anh đào*, Sê Khốp đã đưa cái chế độ phong kiến già cỗi lên đoạn đầu đài; đã lớn tiếng tố cáo và kết án cái chế độ tư bản không tương lai; và nhiệt tình mộng tưởng tới một lực lượng mới giải phóng con người và xây dựng cuộc sống tươi đẹp. Đó là ba chủ đề của một vở kịch.

Qua bốn vở kịch trên, Sekhốp đã dẫn chúng ta nhập vào cuộc cùng sống cuộc đời của nhân vật, cùng vui buồn và suy tưởng với họ. Có nhiều cảnh ngộ oan trái, éo le, nhiều ý nghĩ đau đớn, chua cay, thậm chí có cả đổ vỡ, tuyệt vọng không sao cứu vãn được nữa. Nhưng xuyên qua toàn bộ tác phẩm của mình, Sê Khốp không hề bi quan. Những tâm trạng ưu thời mẫn thế không phải đơn giản chỉ là đầu hàng bất lực, mà trong ưu tư sâu sắc đó vẫn cháy lên ngọn lửa của tin yêu, hi vọng. Nina Zaretrnaia đã trở thành diễn viên, sau bao nhiêu tủi cực. Cậu Vania lại nhẫn nhục ngồi vào bàn làm việc và chờ đợi một ngày mai thảnh thơi hơn. Ba chị em vẫn can đảm sống sau cái chết

của của Tudanbích. Và ngay cả Liubov Andreevna, con người vô tư mà ta thường cho là "nhân vật tiêu cực", thực ra thâm tâm cũng đã chán ngấy cuộc đời cũ; và bà trở lại Paris, với mối tình đau khổ, cũng chỉ là để tìm một thứ bổn phận nào đó, để đủ sức sống.

Những nhân vật của Sê Khốp tuy không hành động, nhưng họ đã truyền cho ta bao nhiêu khát vọng tương lai, từ cuộc sống sơ lầy cất cánh bay lên những bầu trời trong sáng hơn, chờ đợi những trận gió mới xua tan cái hơi oi bức, ngột ngạt vây quanh. Tác giả đã vươn lên khỏi hoàn cảnh sống và nhịp bước tiến lên theo từng vở kịch, không ngừng hoàn thiện tác phẩm của mình. Từ phát súng tự kết liễu đời mình của T'replev sang thái độ can đảm của Xonia, tới sự thèm khát sống của Irina, và kết thúc bằng lòng tin tưởng mãnh liệt của T'rophimov, nhiệt tình phấn khởi của Ania, Sê Khốp đã không chỉ mơ tưởng một ngày mai hạnh phúc mà tin chắc chắn rằng nó sẽ đến, phải đến.

Những vở kịch của Sê Khốp đã nhất trí kết hợp được nội dung cuộc sống thật hàng ngày và nội dung tư tưởng xã hội, triết học về cuộc sống đó. Nemirovich Dansenko đã nói: cái duyên dáng kỳ diệu của kịch Sê Khốp là ở "trong sự thật hàng ngày, sinh động và giản dị, kết hợp với một tính chất trữ tình sâu sắc". Do đó, tác phẩm của ông luôn luôn vươn lên ánh

sáng, tràn đầy khát vọng tương lai, hoàn toàn không phải là yếu thế mà đầy đủ yếu tố của lạc quan chủ nghĩa. Ông đã biểu hiện chân thực cuộc đời, không gò ép, nghĩ rằng "hạnh phúc và mầm tươi vui của cuộc sống... nằm trong sự thực", và về cuối đời mình, ông đã bước đầu kết hợp được một cách có ý thức chủ nghĩa hiện thực phê phán với chủ nghĩa lãng mạn cách mạng

Những vở kịch của Sê Khốp đã vượt qua ngoài giới hạn của thời gian và không gian, để mãi mãi tồn tại trong cái kho tàng của văn học thế giới, không phải đơn thuần chỉ vì nội dung tư tưởng tiến bộ và đời sống sinh động đã được thể hiện trong tác phẩm, mà còn là nhờ giá trị nghệ thuật tuyệt diệu của nó nữa. Một nghệ thuật đến nay vẫn còn rất mới mẻ, và đã xây dựng thành hẳn một loại kịch mang tên tác giả: "loại hài kịch trữ tình Sê Khốp".

Kịch của Sê Khốp thường thiếu một đề tài có kịch tính. Việc Nina muốn trở thành diễn viên, T'replev muốn trở thành nhà văn *(Chim hải âu)* Xerebriacov muốn bán cái trang trại nhưng vấp phải sự phản kháng của Voinizki *(Cậu Vania)*, Onga, Masa, Irina muốn đi Moskva *(Ba chị em)*, Liubov Andreevna bắt buộc phải cho bán đấu giá trại ấp của mình *(Vườn anh đào)* - bản thân tất cả những biến cố cơ bản đó chẳng có một ý nghĩa gì đặc biệt cả. Đây là sân khấu

của những cảnh đời nguyên chất và chân thực, giản dị và phức tạp, như bản thân cuộc đời. Không có những cảnh ngộ ngặt nghèo, những hoàn cảnh căng thẳng, những tình tiết rắc rối, những "thắt nút" ly kỳ và "mở nút" hồi hộp. Tính chất bi thảm đáng thương cũng như mỉa mai tức cười của nhân vật không phải xây dựng trên hành động đặc biệt này nọ, mà trên cái cảnh trái ngược thường tình giữa ảo tưởng và thực tế, giữa cái chủ quan tĩnh tại của họ với cái xã hội bên ngoài luôn luôn chuyển biến.

Kịch Sê Khốp cũng không có những ngôi sao đột xuất, những nhân vật trung tâm. Tác giả không chỉ lo lắng đến số phận một con người riêng lẻ nào đó, mà trình bày cái đời sống vật chất và tinh thần của cả một xã hội con con bao gồm toàn bộ nhân vật của vở kịch. Ông giáo Metvedenco, anh địa chủ phá sản Teleghin, người gác cổng Pherapon hay lão già Phier... hoàn toàn không phải là nhân vật phụ như ta thường quan niệm. Họ hoạt động ở sân khấu ít nhưng đều có cá tính rõ rệt, đều biểu hiện một khía của chủ đề và mãi mãi còn in sâu vào tâm trí người đọc, người xem. Vở kịch *Cậu Vania* cũng có thể gọi là Bác sĩ Axt'rov, và trong *Vườn anh đào*, từ Liubov, Lopakhin, T'rophmov đến bộ ba Iasa, Đuniasa, Ephikhodov... biết lấy ai làm nhân vật chính? Tác giả tập trung sự chú ý của mình không phải vào sự

đột xuất của một nhân vật trung tâm hoặc những biến cố bên ngoài, mà chỉ lấy sự việc xảy ra trong kịch làm cái cớ để đi sâu vào tình tiết nội tại của đề tài, đời sống bên trong của nhân vật, với tất cả những diễn biến và xung đột tâm lý.

Trong các vở kịch cổ xưa, cái đòn bẩy thúc cho mâu thuẫn phát triển thường là số mệnh. Trong cuộc đấu tranh khắc nghiệt với số mệnh, con người đã bộc lộ tất cả tính chất của mình ra. Từ kịch cổ điển với Shakepeare, Cornei, Molier tới kịch hiện đại, thì động cơ chính lại là tính cách của con người. Sự đối lập của các nhân vật có cá tính mãnh liệt - biểu hiện của cái thiện hoặc cái ác, của tình thương yêu hoặc lòng thù ghét - trở nên trung tâm của vở kịch, nguồn gốc của mâu thuẫn. Trong các vở kịch của mình, Sê Khốp đã thay cái Số mệnh cổ xưa và Con người Shakespear đó bằng Cuộc đời với tất cả ý nghĩa sâu sắc nhất của nó. Trong kịch Sê Khốp, không phải là tính cách con người quyết định sự tiến triển của vở kịch nữa, mà là những nguyên cớ ở ngoài con người, ở ngoài tính cách và đề tài, nằm ngay trong thực tế cuộc đời. Đây là sự xung đột giữa cảm quan, tâm trạng của nhân vật với cảnh sống bao quanh họ, nói rộng ra là giữa con người với thực tế, giữa cá nhân với xã hội. Tại sao T'replev khi bắt đầu đã có tên tuổi trong làng văn lại đi tự sát, tại sao Cậu Vania lại làm

lành với Xerebriacov và tiếp tục làm việc để cung phụng hắn, tại sao ba chị em không đi Moskva, và tại sao Liubov Andreevna không giữ được cái vườn anh đào? Để trả lời từng ấy câu hỏi, chỉ có thể nói rằng: vì rằng cuộc đời trong cái buổi giao thời đó là như Vậy!

Quan niệm nghệ thuật về nhân vật và kịch ·tính như Vậy của Sê Khốp đã ảnh hưởng quyết định đến sự cấu tạo về mọi mặt của kịch bản. Nếu ta đi tìm trong kịch Sê Khốp những mâu thuẫn giữa tính cách nhân vật thì nó rất mơ hồ. Những nhân vật của kịch Sê Khốp, dù yêu hay ghét nhau, không bao giờ công khai xung đột với nhau. Hai mẹ con Arcadina và T'replev săn sóc nhau, chửi mắng nhau rồi lại làm lành với nhau, nhưng không bao giờ hiểu nhau; Xerebriacov bị Cậu Vania giết hụt nhưng vẫn tảng lờ, không hề coi Vania là đối thủ đáng kể của mình, và đã chủ động giảng hòa; Andrei cãi lộn với ba chị em trong cái đêm có hỏa hoạn, rồi lại òa ra khóc và xin lỗi; hoặc T'rophimov đã đánh giá Lopakhin như một "thú dữ" rồi lại cho hắn có "tâm hồn tế nhị, thanh tao". Trong khi lựa chọn diễn tả tính cách của các nhân vật, tác giả còn dụng tâm lựa chọn không phải những con người xấu xa nhất hoặc tốt đẹp nhất, mà sáng tạo nên những tính cách nhiều màu vẻ, những con người sinh động đầy mâu thuẫn nội tại: do đó ông đã phản ánh được xác đáng thực chất xung đột giữa con người và cuộc sống đương thời.

Những vở kịch của Sê Khốp thường chứa đựng nhiều tình tiết và xung đột song song tồn tại, phát triển nhiều hướng đề tài khác nhau, xen kẽ vào nhau mà không tổn hại lẫn nhau. Ngoài ra, lại có cả những sự việc có tác dụng quan trọng đến nội dung vở kịch xảy ra ở ngoài sân khấu. Trong *Ba chị em*, ta nghe thấy nhắc đến gã tình nhân của Natasa là Protopopov; hoặc bà vợ cả đã quá cố của Xerebriacov trong *Cậu Vania* hoặc Grisa, Cậu con trai bị chết đuối của Liubov Andreevna, cùng với người tình ở Paris của bà ta, trong vở *Vườn anh đào*. Những nhân vật đó không hề xuất hiện, nhưng tưởng như lúc nào cũng có mặt trên sân khấu, tham gia vào các biến cố.

Văn của Sê Khốp vốn giản dị, rõ ràng mà không sơ lược. Trong khi sáng tạo ra lối hành văn riêng của mình, ông không cần tìm những hình thức mới, mà chỉ loại trừ những cái gì là thừa trong cái đã có sẵn. Do đó, lời văn đi thẳng đến độc giả bằng tư tưởng sáng sủa, hình ảnh chính xác của nó. Ngôn ngữ trong kịch Sê Khốp cũng chỉ là thứ tiếng nói quần chúng thường dùng hàng ngày. Nhưng một khi đã được đưa vào kịch bản, thông qua miệng những nhân vật của Sê Khốp, thì nó đã gây nên những tác động rất khác xa với cái thông thường hàng ngày. Lời nói của nhân vật đều có cá tính riêng biệt, thường xoay quanh một vấn đề nhất định, phản ánh tính tình, sở thích, công

việc và tâm tư riêng biệt của nhân vật. Đó là những câu nói rất cô đúc, những đoạn đối thoại lửng lơ, nhiều khi không ăn nhập gì với nhau cả, thiếu hẳn tính chất lô-gíc , nhân vật trong khi trò chuyện với nhau, dường như mỗi người vẫn theo đuổi một ý nghĩ riêng, kẻ hỏi thì không chờ đợi trả lời, kẻ trả lời thì cũng chỉ là một dịp để nói to những tâm tư riêng biệt của mình lên thôi; chỉ cốt nói mà không cần nghe, mỗi người tự quay về cái thế giới trung tâm là cõi lòng thầm kín của mình.

Đó là thứ ngôn ngữ không dùng để diễn đạt tình cảm mà tự bản thân nó đã biến thành tình cảm rồi. Cái mà người ta thường gọi là "ý ngoài lời". Như khi ta vào một khu rừng, bỗng thấy khí mát bao quanh, mà biết rằng một dòng suối ngầm đang róc rách chảy trong lòng đất. Sau mỗi câu nói bình thường, kín đáo đó đều có ẩn một tư tưởng, dào dạt một tình cảm, gây thành một thứ đối thoại nội tâm, một chiều sâu thứ ba, một trận sóng ngầm. Và nó bỗng nhiên có cái phép màu nhiệm là tạo nên một cái không khí rất đặc sắc, rất nồng đậm, đầy hơi thở của cuộc sống. Có đọc kỹ kịch Sê Khốp, ta mới đắm mình được vào cái không khí đó, linh cảm hết cái "ý ngoài lời", như mùa xuân sờ thấy nhựa xanh tươi căng ứ trên mỗi búp lộc non tơ.

Kịch Sê Khốp không những chỉ nói bằng lời mà còn nói bằng "im lặng", nói rất nhiều và rất hùng hồn

nữa kia. Đây không phải là cái phút giây "im lặng" chết, trống rỗng, mà cái phút giây "im lặng" kéo dài trước hoặc sau một cơn giông tố, diễn tả những nội tâm vô cùng phiền toái, cả những tình cảm đôi khi mãnh liệt nữa. Cái "ý ngoài lời" và cái "im lặng" đó là tiết tấu đặc trưng của kịch Sê Khốp, một thứ tiết tấu từ ngoài đời vang hưởng vào trong tác phẩm.

Sê Khốp không phải chỉ là nhà thơ của kịch, mà còn là đạo diễn, họa sỹ, nhạc sỹ trong kịch. Đó là những lới chú thích nửa vời, như "rưng rưng nước mắt", "cười qua hàng lệ" - đó là vầng trăng trên mặt hồ quê hương của con "chim hải âu"..., ánh lửa đám cháy đầy tính chất tượng trưng, đỏ rực qua khung cửa sổ buồng "ba chị em"... cái "vườn anh đào" nở hoa trắng xóa... mỗi phong cảnh tưởng như mỗi tác phẩm của nhà danh họa nước Nga Levitan, bạn thân của Sê Khốp. Phong cảnh ở đây không hạn chế trong phạm vi thụ động làm một thứ "phông" trang trí đơn thuần, mà nó đã thành một loại nhân vật, tham gia trực tiếp vào mọi biến cố của cuộc sống sân khấu, làm tôn thêm nội dung tư tưởng của đề tài.

Nhưng cái gì đã góp phần lớn tạo nên không khí trữ tình của kịch Sê Khốp? Phải chăng đó là những âm thanh rung động đến đáy tâm hồn? Tiếng sáo miệng, tiếng nhạc "van-xơ" buồn, tiếng mõ cầm canh, tiếng chuông báo hỏa đổ hồi và tiếng hú gọi nhau, tiếng đàn

đứt dây xa xôi như tự trên trời vẳng xuống, tiếng khóa kêu rít trong ổ khóa và tiếng rít dẫn cây âm vang buồn bã... bao nhiêu thanh âm là bấy nhiêu tâm tình được gợi cảm. Tưởng như Sê Khốp đa 'mang theo cả âm hưởng của những bản "Sô-nát dưới ánh trăng" và "Đêm trường" của Sôpanh nhà nhạc sĩ vĩ đại mà ông yêu thích từ nhỏ, vào giữa mỗi dòng chữ của mình. Quả là một thứ hiện thực đã biến đổi dung nhan và cất cánh bay lên, đầy tứ thơ và ý nhạc, được nâng lên tới một mức độ tượng trưng đầy sức truyền cảm.

Sê Khốp - "nhà văn với cách nhìn xã hội rất tinh đời" - đã kế thừa và mở rộng truyền thống chủ nghĩa hiện thực phê phán Nga.

Mọi hạng người trai gái, già trẻ, sang hèn, hàng ngày vốn sống hiu hắt, mất tăm trong cái đám đông hỗn độn, vô danh, một khi được ngòi bút thần kỳ của tác giả điểm tới, là bỗng lồ lộ xuất hiện lên thành những nhân vật điển hình, từ tên tuổi, diện mạo rõ ràng cặn kẽ đến những tính tình, tâm tư vô cùng chân thực. Hình ảnh nhân vật của Sê Khốp, chỉ một lần xem qua, là mãi mãi còn in sâu vào trí nhớ, còn ám ảnh trong lòng người đọc không nguôi suy nghĩ đến số phận của họ. Tác giả hiểu thấu nhân vật của mình như mỗi nét trên bàn tay, và mỗi điển hình đó là một cái chìa khóa để mở cửa tâm hồn tìm hiểu hàng ngàn vạn con người cùng loại.

Nhà đại văn hào Nga L.Tônsôi đã nói "Theo ý tôi, Sê Khốp đã sáng tạo ra những hình thái văn chương mới, hoàn toàn mới cho tất cả thế giới, những hình thái mà tôi chưa hề thấy ở đâu cả... Sê Khốp là một nghệ sĩ vô song. Một nghệ sĩ của cuộc sống. Và giá trị tác phẩm của ông ta ở chỗ nó gần gũi và dễ hiểu. Không những cho mỗi người Nga, mà cho mỗi con người nói chung. Đó chính là cái chủ yếu... Sê Khốp là Puskin bằng văn xuôi".

NHỊ CA

NHÂN VẬT

IRINA NICOLAEVNA ARCADINA

(Gọi theo tên chồng là T_repleva)

Nữ diễn viên sân khấu

CONSTANTIN GAVRILOVICH T'REPLEVa

Con trai của Arcadina

PIOTR NICOLAEVICH XORIN

Anh trai Arcadina

NINA MIKHAILOVNA ZARETRNAIA

Con gái một địa chủ giàu

ILIA APHANAXIOVICH SAMRAEV

Trung úy về hưu,

quản gia của nhà Xorin

POLINA ANDREEVNA *Vợ của Samraev*

MASA *Con gái của Samraev và Polina*

BORIX ALEXEEVICH TRIGORIN

Nhà văn

OJEN SERGEEVICH DOR Thầy thuốc

XEMION XEMIONOVICH METVEDENCO

Giáo học

IACOV *Công nhân*

MỘT ANH NẤU BẾP

MỘT CÔ HẦUPHÒNG

Kịch xảy ra trong dinh cơ nhà Xorin.

Từ hồi ba đến hồi bốn, thời gian cách nhau là hai năm

HỒI MỘT

(Một góc vườn trong dinh cơ nhà Xorin. Lối đi rộng ăn sâu vào khu vườn, hướng thẳng về phía hồ bị che lấp bởi một bục sân khấu tạm thời dựng vội một đội kịch nghiệp dư biểu diễn ở ngang lối đi đối diện với khán giả. Những bụi cây ở hai bên bục sân khấu. Vài cái ghế tựa, một chiếc bàn nhỏ.

Mặt trời vừa lặn. Sau tấm màn sân khấu đã hạ là Iacov và những công nhân khác. Có tiến ho, tiếng đập cửa thình thịch. Mở màn, Masa và Metvedenco đi chơi về, đi ra bằng lối bên trái)

METVEDENCO: - Tại sao lúc nào và đi đâu cô cũng vận đồ đen thế?

MASA: - Tôi để tang cuộc đời tôi. Tôi đau khổ lắm.

METVEDENCO: - Tại sao thế? (*Vẻ tư lự*). Tôi không hiểu đấy... Cô thì khỏe mạnh và ông cụ tuy chẳng giàu có gì nhưng cũng đủ ăn. Tôi thì khác, cuộc sống của tôi rõ rệt là

khó khăn hơn nhiều. Mỗi tháng, tôi chỉ được lĩnh hăm ba rúp và người ta còn giữ lại một khoản tính vào lương hưu trí sau này. Vậy mà tôi có để tang đâu (*Họ ngồi xuống*).

MASA: - Vấn đề đâu có phải là ở tiền bạc. Một người nghèo vẫn có thể sung sướng.

METVEDENCO: - Trên lý thuyết, thì thế đấy. Nhưng thực tế thì thế này: với hăm ba rúp, tôi phải nuôi mẹ tôi, hai em gái và một em trai nhỏ. Nhất thiết phải ăn, phải uống đã! Phải có trà, có đường! Và còn thuốc lá nữa chứ! Đó, với chừng ấy, cô hãy xoay sở xem.

MASA: *(Liếc nhìn về phía bục sân khấu)* - Buổi biểu diễn sắp bắt đầu đấy.

METVEDENCO: - Vâng. Chính cô Zaretrnaia sắm vai đấy. Và vở kịch là của Consatantin Gavrilovich. Họ yêu nhau và hôm nay tâm hồn họ sắp hòa tan vào với nhau trong niềm mong ước cùng dựng lên một hình tượng nghệ thuật duy nhất. Còn cô và tôi, tâm hồn chúng ta không có một điểm nào gặp nhau cả. Tôi yêu cô và sự ưu phiền xua đuổi tôi ra khỏi nhà. Hàng

ngày, tôi cuốc bộ sáu dặm đường[1] đến đây rồi lại cuốc bộ sáu dặm về thế mà chỉ để bắt gặp thái độ lãnh đạm của cô. Điều đó cũng dễ hiểu thôi. Tôi chẳng có gia sản gì, gia đình lại đông người. Ai thèm lấy một thằng đàn ông ngay bản thân cũng chẳng đủ nuôi miệng.

MASA: - Cái đó chẳng hề gì (*Hít thuốc lá*). Tình yêu của anh làm tôi cảm động, nhưng tôi không thể đền đáp được, có thế thôi. (*Chìa hộp thuốc lá cho Metvedenco*) Xin mời anh.

METVEDENCO: - Cám ơn, tôi không muốn hút.

(*Im lặng*)

MASA: - Ngột ngạt quá! Đêm nay thế nào cũng có giông. Anh chỉ toàn triết lý suông hoặc nói đến chuyện tiền thôi. Nghe anh nói thì điều bất hạnh lớn nhất trên đời này là sự nghèo nàn. Ấy thế nhưng tôi, tôi nghĩ rằng mặc những bộ đồ rách xác xơ xin còn dễ chịu gấp nghìn lần là... Nhưng thôi, anh không hiểu điều đó...

(*Xorin và T'replev ra theo lối bên phải*)

---

(1) Dặm Nga bằng 1067mét

XORIN: *(Chống gậy đi)* - Cháu biết đấy, bác ở nhà quê thấy khó chịu lắm, và chết nỗi, bác sẽ chẳng bao giờ quen ở đây được đâu. Tối qua, bác đi ngủ lúc mười giờ và sáng nay, khi đồng hồ đánh chín giờ, bác trở dậy mà có cảm giác như là óc dính bệt vào xương sọ vì ngủ nhiều quá và đại loại là như thế *(Cười).* Ăn cơm trưa xong và bây giờ bác thấy mệt rã rời, thì ra là lúc ngủ bác bị bóng đè.

T'REPLEV: - Vâng, đúng thế, bác cần phải sống ở thành phố *(Trông thấy Masa và Metvedenco).* Thưa quý ông, quý bà, chừng nào sắp bắt đầu, người ta sẽ mời các ngài. Bây giờ thì chưa được. Tôi xin các ngài vui lòng đứng xa ra.

XORIN: *(Nói với Masa)* - Maria Ilinitsna, cô làm ơn nói với ông bố cô tháo xích cho con chó kẻo nó cứ sủa ngậu lên suốt ngày... Đêm ngày, cô em tôi lại chẳng chợp mắt tí nào.

MASA: - Ông cứ việc mà đến nói với ông bố tôi, còn tôi, tôi chịu thôi, ông miễn cho tôi việc ấy *(Nói với Metvedenco)* Ta đi đi!

METVEDENCO: *(Nói với T'replev)* - Vậy thì trước lúc mở màn, xin ông cho người báo cho chúng tôi biết nhé.

(Masa và Metvedenco vào).

XORIN: - Cái con chó lại sắp sủa ngậu lên cả đêm. Thế đấy! Bác chưa bao giờ sống ở nông thôn như ý mình muốn. Thực tình đã có lần bác dành hẳn hai mươi tám ngày nghỉ để dưỡng sức. Thế nhưng, họ lại tới tấp đến làm phiền bác, đến nỗi ngay từ hôm đầu bác đã muốn chuồn ngay (*Cười).* Lần nào rời khỏi những nơi như thế này, bác cũng thấy thú vị... Nhưng bây giờ bác đã về hưu, rút cục lại, cũng chẳng có nơi nào mà đi nữa. Muốn hay không muốn cũng phải ở lại đây...

IACOV: *(Nói với T'replev)* - Ông Constantin Gavrilovich, chúng tôi đi tắm đây.

T'REPLEV: - Được, nhưng mười phút nữa phải có mặt ở đây nhé (*Nhìn đồng hồ).* Sắp bắt đầu rồi đấy.

IACOV: - Tôi biết rồi ạ. (*Đi vào)*

T'REPLEV: *(Đưa mắt nhìn soát lại bục sân khấu một lượt)* - Thế là thành một nhà hát rồi. Màn này, hậu trường thứ nhất, rồi hậu trường thứ hai này, và sau đó là khoảng trống. Không có trang trí. Trông thẳng ra hồ và chân trời. Đúng tám giờ rưỡi, trăng vừa lên là ta mở màn.

XORIN: - Tuyệt!

T'REPLEV: - Nếu Zaretrnaia đến muộn thì hẳn là mất hết tác dụng.Lẽ ra cô ta phải có mặt ở đây rồi mới phải. Ông cụ và bà mẹ kế của cô ta giám sát cô ta ngặt lắm, muốn thoát ra khỏi nhà cũng khó khăn như vượt ngục Vậy *(Sửa lại ca-vát cho ông bác)*. Râu tóc bác bù rối quá. Bác nên để người ta cạo đi cho.

XORIN: *(Vuốt râu)* - Ấy chính đó là tấn bi kịch của đời bác. Ngay khi còn thanh niên, bác đã có bộ dạng một anh nghiện rượu nặng và đại loại là như thế. Phụ nữ chẳng bao giờ yêu bác cả *(Ngồi xuống)*. Bà em tôi tại sao có vẻ không vui thế nhỉ?

T'REPLEV: - Tại sao ư? Mẹ cháu buồn đấy *(Ngồi xuống cạnh Xorin)*. Mẹ cháu ghen mà. Đấy, bây giờ mẹ cháu đâm ra phản đối cháu, phản đối buổi biểu diễn và phản đối vở kịch của cháu, bởi vì không phải bà cụ sắm vai mà là Zaretrnaia. Mẹ cháu chưa biết vở kịch ra sao đã ghét rồi.

XORIN: - Cháu tưởng tượng ra đấy thôi!...

T'REPLEV: - Mẹ cháu chưa chi đã phật ý rồi, bởi vì trên sân khấu nhỏ này, mỗi tiếng vỗ tay tán thưởng đều dành cho Zaretrnaia chứ không phải dành cho bà(*Xem đồng hồ*). Mẹ cháu quả là một "ca" tâm lý học kỳ lạ. Bà có tài năng, điều đó không thể chối cãi được, thông minh, có thể khóc nức nở khi đọc một cuốn sách, có thể đọc thuộc làu toàn bộ tác phẩm của Necraxov[1] săn sóc người ốm thì dịu dàng như thiên thần; nhưng tuyệt đối xin chớ có khen cô Duse[2] nào đó trước mặt bà Ái chà chà! Chỉ có thể khen bà, chỉ có thể nói về bà được thôi, cứ là phải reo lên, thán phục lăn ra trước nghệ thuật diễn xuất không ai bì được của bà trong vở *Trà hoa nữ* [3] hay là *Say đời*[4] thì mới được Nhưng ở miền quê này, chả là bà thiếu cái thú say sưa đó mà lại, nên bà sinh ra buồn chán và bẳn tính,

---

(1) Necraxov (1821-1877) nhà thơ lớn của nước Nga.

(2) Eleônra Duse (1859-1924) nữ diễn viên Italia nổi tiếng, thường sắm vai trong các vở kịch của Gabriele d'Annunzio

(3) Một vở kịch nổi tiếng của nhà văn Pháp Alexandr Đuma con

(4) Một vở kịch của B. Makxevich

bà coi chúng ta như kẻ thù đã gây nên mọi chuyện. Hơn nữa, bà lại mê tín, không bao giờ bà thắp ba ngọn nến một lúc[1], bà rất sợ con số 13. Bà cụ lại rất keo kiệt. Cháu biết chính xác là bà cụ có bảy vạn rúp gửi ở một nhà băng ở Odexxa. Nhưng giá có ai thử hỏi vay tiền bà, bà lại mếu máo kêu túng quẫn cho mà xem.

XORIN: - Cháu cứ yên trí là mẹ cháu không thích vở kịch của cháu, nên cháu đâm nóng nảy, bực bội đấy thôi. Bình tĩnh lại đi, mẹ cháu yêu cháu vô cùng.

T'REPLEV: *(Bứt từng cánh một bông hoa, bói đùa)*[2]- Mẹ cháu yêu cháu... Yêu tí ti, yêu lắm... chẳng yêu chút nào *(Cười)*. Bác thấy đấy, mẹ cháu chẳng yêu cháu đâu. Bác nghĩ mà xem! Mẹ cháu muốn sống, muốn yêu đương, muốn mặc những chiếc áo ngoài màu tươi. Vậy mà cháu đã hăm nhăm tuổi rồi, cháu cứ luôn luôn nhắc cho bà nhớ là mình chẳng còn trẻ trung

---

(1) Theo phong tục Nga, khi người chết thì thắp hai ngọn nến ở trên đầu và một ngọn ở dưới chân, cho nên thắp ba ngọn một lúc là điềm gở

(2) Một kiểu bói tình yêu của các nước phương Tây

gì nữa đâu. Vắng mặt cháu thì bà chỉ có băm hai tuổi; có cháu thì bà lại ra bốn mươi ba tuổi và chính bởi thế nên bà ghét cháu. Hơn nữa bà biết cháu không thừa nhận sân khấu. Bà thì bà yêu sân khấu, bà vẫn cho là bà phục vụ nhân loại, phục vụ nghệ thuật thiêng liêng. Thế mà, về phía cháu, cháu thấy sân khấu hiện đại chỉ rặt là những công thức và định kiến. Khi nào kéo màn lên và dưới ánh đèn điện, trong một gian phòng có ba mặt tường, tất cả các tài năng vĩ đại ấy, các vị truyền giáo của các nghệ thuật thiêng liêng ấy, trình bày cho chúng ta xem con người ăn uống, yêu đương, đi đứng, mặc áo vét-tông ra sao; khi mà qua những màn kịch, những câu nói nhạt nhẽo ấy, họ ráng sức rút ra một thứ luân lý tủn mủn và sực được đối với tất cả mọi người, một thứ luân lý dành cho việc gia đình bếp nước; khi mà dưới muôn hình thức khác nhau, người ta vẫn chỉ bày ra cho tôi vẫn một thứ đó, vẫn một thứ đó, vẫn một thứ đó, thì tôi phải chạy trốn, tôi chạy trông như Maupassant chạy trốn tháp Eiffel, mà

sự dung tục thường ám ảnh đầu óc ông ta[1]

XORIN: - Dù sao cũng không thể không có nghệ thuật sân khấu được.

T'REPLEV: - Cần phải tìm những hình thức khác. Và nếu không có những hình thức mới thì thà rằng chẳng có gì cả còn hơn *(Xem đồng hồ)*. Cháu yêu mẹ cháu, cháu yêu lắm. Nhưng bà cứ kéo mãi kiểu sống không hợp lý, bà chỉ sùng bái cái anh chàng viết tiểu thuyết kia, vô luận lúc nào cũng thấy tên bà trên báo hàng ngày; tất cả những điều đó khiến cháu khổ tâm lắm. Đôi khi cháu thấy cái thói ích kỷ của một con người phàm tục lại nổi dậy trong lòng; đến nỗi cháu lấy làm tiếc rằng sao mẹ cháu lại là một diễn viên nổi danh, và cháu tưởng như nếu bà là một người đàn bà bình thường thì dễ thường cháu lại sung sướng. Bác thử nghĩ xem còn có tình trạng nào tuyệt vọng và ngớ ngẩn hơn thế không: bác hãy tưởng tượng, mẹ cháu thì khách

---

(1) Điển hình ở một câu của Guy de Maupassanr trong truyện "Kiếp sống lang thang".

khứa thuần là những nhân vật trứ danh cả, nào là diễn viên, văn sĩ, và giữa đám ấy, chỉ có cháu là chả ra cái thá gì, sở dĩ được chiếu cố chỉ là vì cháu là con trai của mẹ cháu. Cháu là ai? Là người thế nào? *Một trường hợp bắt buộc, ngoài ý muốn của toà soạn*[1] như người ta thường nói, đã khiến cháu phải rời trường đại học giữa năm thứ ba. Cháu chẳng có tài năng gì cả, một xu dính túi cũng không, và theo giấy thông hành, thì cháu là một anh tư sản ở Kiev. Bởi vì cha cháu, tuy là một diễn viên nổi tiếng nhưng đồng thời cũng là một anh tư sản ở Kiev, cho nên, khi những ngài văn sĩ và diễn viên kia trong phòng khách của mẹ cháu có nhã ý hạ mình xuống đoái hoài đến cháu, cháu tưởng như là họ chỉ nhìn để đo xem cái vô giá trị của cháu - cháu đọc thấu hết mọi ý nghĩ của họ và cháu thấy khổ sở nhục nhã vô cùng...

XORIN: - Vậy thế tiện đây, cháu có thể cho bác biết cái lão văn sĩ kia là người nào

(1) Đây là một thành ngữ của nhà báo, thường dùng trong trường hợp bắt buộc phải bỏ bài nào đó.

không? Một nhân vật kỳ cục! Chẳng thấy hắn hé răng nói một lời.

T'REPLEV: - Đó là một người thông minh và giản dị, hơi đa sầu như bác biết đấy. Ông ta rất lịch sự. Chưa đến bốn mươi tuổi mà ông ta đã nổi tiếng và chán chường hết thảy... Còn về sáng tác của ông ta, ờ, ờ... Cháu biết nói thế nào với bác đây nhỉ...? Dễ thương, tài... Nhưng... khi đã đọc Tolstoi hay Zola rồi người ta chẳng thiết đọc T'rigorin làm gì.

XORIN: - Bác đây, cháu đã biết đó, bác vốn yêu những nhà văn. Hồi trước bác có hai điều ước muốn say mê nhất: lấy vợ và trở thành nhà văn. Nhưng rồi chẳng chuyện nào thành cả. Ừ, thế đấy. Thực ra, giá được làm một văn sĩ thường thường thôi cũng đủ sướng rồi.

T'REPLEV: *(Dỏng tai nghe)* - Cháu nghe thấy tiếng chân người... *(Ôm ghì lấy ông bác)* không có cô ta thì cháu không thể sống được... Cháu tôn thờ cả tiếng bước chân của nàng... Trời ơi, cháu sung sướng quá! *(Đi nhanh về phía Nina Zaretrnaia đang đi ra)*. Nàng tiên của tôi, ước mơ của tôi...

NINA: *(Lo lắng)* - Em không đến muộn đấy chứ? Không đấy chứ, phải không anh?

T'REPLEV: *(Hôn tay Nina)* - Không, không đâu...

NINA: - Cả ngày em cứ lo cuống lên! Em chỉ sợ ba em giữ ở nhà không cho đi... Nhưng ông cụ đi với bà mẹ kế của em rồi. Trời đã đỏ úa mà trăng thì đã lên rồi. Em vội quất ngựa, em ra sức quất! *(Cười)*. Nhưng giờ em thấy hài lòng lắm *(Siết chặt tay Xorin)*.

XORIN: *(Cười)* - Cặp mắt đẹp này vừa khóc đây, tôi biết! Ấy, ấy! Thế là không tốt nhé!

NINA: - Không sao ạ. Anh thấy em thở gấp thế đấy. Nửa tiếng nữa em lại phải về rồi, ta làm mau mau đi. Không được, không được, xin đừng giữ em, em van anh. Ba em không biết em ở đây đâu...

T'REPLEV: - Phải đấy, ta bắt đầu đi là vừa. Phải gọi tất cả mọi người đến mới được.

XORIN: - Bác đi gọi ngay đây *(Đi về bên phải, vừa đi vừa hát)*. "Hai chú lính pháo thủ trở về nước Pháp"[1] *(nhìn quanh)*. Hồi trước có một lần bác hát như Vậy, một viên phó chưởng lý liền nhận xét thế

---

(1) Bài thơ "Hai chú lính pháo thủ" của Henine.

này: "Thưa cụ lớn, cụ lớn có giọng hát khỏe lắm". Rồi sau khi suy nghĩ một chút hắn ta thêm: "nhưng... khó nghe" (*Cười và vào*).

NINA: - Ba em và bà ấy không cho phép em đến đây đâu, và bảo rằng ở đây toàn là những kẻ giang hồ... Ba em và bà ta sợ em trở thành diễn viên... Còn em, như một con chim hải âu, em thấy em bị hấp dẫn về cái hồ này... Lòng em chỉ nghĩ đến anh... (*Nhìn quanh*)

T'REPLEV: - Chỉ có đôi ta thôi.

NINA: - Hình như có người nào đâu đây...

T'REPLEV: - Không, chẳng có ai cả. (*Họ ôm nhau hôn*).

NINA: - Cây này là cây gì?

T'REPLEV: - Cây giâu gia.

NINA: - Sao nó sẫm bóng thế anh nhỉ?

T'REPLEV: - Trời tối rồi thì mọi vật đều phải xẫm bóng chứ sao. Đừng vội về ngay nhé, anh van em đó.

NINA: - Không thể được.

T'REPLEV: - Nina! Hay anh đến nhà em nhỉ? Anh sẽ đứng suốt đêm trong vườn nhìn lên cửa sổ phòng em.

NINA: - Không được, người gác sẽ trông thấy anh. Vả lại con Trésor[1] cũng chưa quen với anh, nó sẽ sủa váng lên mất.

T'REPLEV: - Anh yêu em.

NINA: - Suỵt...

(Có tiếng chân người)

T'REPLEV: - Ai đó! Bác Iacov đấy à?

(Iacov, nói từ sau bục sân khấu. -Vâng tôi đây)

T'REPLEV: - Các bác, ai về chỗ người ấy đi. Đến giờ rồi. Trăng lên rồi chứ?

IACOV: - Vâng, trăng lên rồi.

T'REPLEV: - Bác có cồn rồi chứ? Diêm sinh nữa? Khi đôi mắt đỏ hiện lên là phải có mùi diêm sinh tỏa ra đấy. *(Nói với Nina)* Thôi, tất cả đã sẵn sàng. Em hồi hộp à?...

NINA: - Vâng, em hồi hộp lắm. Không phải vì có mẹ anh đâu, em không sợ bà, mà là vì T'rigorin cũng có mặt ở đây... Em sợ vô cùng và rất xấu hổ phải đóng kịch trước mặt ông ta... Một nhà văn tên tuổi... Ông ta còn trẻ phải không anh?

T'REPLEV: - Phải.

NINA: - Chuyện của ông ấy viết thật tuyệt diệu.

---

(1) Tiếng Pháp trong nguyên bản: nghĩa là "kho vàng" (tên một con chó).

T'REPLEV: *(Lạnh lùng)* - Tôi chẳng biết, tôi chửa hề đọc những cái đó.

NINA: - Vở kịch của anh khó đóng quá. Trong đó không có nhân vật sống.

T'REPLEV: Nhân vật sống! Cần thể hiện cuộc sống không phải như cuộc sống thật cũng không phải y như cuộc sống cần phải có, mà phải y như là nó hiện ra trong giấc mơ Vậy.

NINA: - Vở kịch của anh thiếu hành động, chỉ toàn nói là nói. Hơn nữa, theo ý em, trong kịch bao giờ cũng phải có yêu đương...

(Họ đi về phía sau bục sân khấu.

Polina Andreevna và Dor ra)

POLINA: - Trời ẩm rồi. Ông nên trở về lấy giầy cao su đi vào.

DOR: - Tôi thấy nóng lắm.

POLINA: - Ông chẳng chú ý gì đến sức khỏe của mình cả. Thật là ngang bướng. Ông là thầy thuốc, ông thừa biết khi trời ẩm thấp không tốt gì cho ông, nhưng ông cứ muốn làm khổ tôi kia; hôm qua, ông đã cố ý ngồi suốt đêm ngoài hàng hiên rồi...

DOR: *(Hát khẽ)* - "Đừng có bảo rằng tuổi thanh xuân đã ru hắn vào chỗ chết"[1].

POLINA: - Ông mải mê nói chuyện với mụ Irina Nicolaeva đến nỗi chẳng biết là trời trở lạnh nữa... Ông hãy thú thật là ông thích mụ ta đi...

DOR: - Tôi đã năm mươi nhăm tuổi đầu rồi.

POLINA: - Thì có hề gì! Đối với đàn ông, thế đâu đã phải là già. Ông vẫn khéo giữ tuổi trẻ lắm và đàn bà vẫn còn thích ông lắm.

DOR: - Ý bà lại muốn nói gì đây?

POLINA: - Muốn nói là các ông đều cùng một giuộc như nhau cả, đều sẵn sàng quỳ gối trước một con đào hát. Thế thôi.

DOR: *(Hát khẽ)* - "Và đây anh lại trở về bên em"[2]. Nếu mọi người đều quý mến các nghệ sĩ và đối xử với họ khác hẳn với phường lái buôn chẳng hạn, thì đó cũng là chuyện thường tình thôi. Đó là lý tưởng chủ nghĩa.

POLINA: - Đàn bà phát cuồng vì ông và bao giờ cũng lao cả về ông. Thế cũng là lý tưởng chủ nghĩa à?

---

(1) Trong bài thơ: "Một cây thập tự nặng nề là phần của hắn" của Necrxov.

(2) Thơ của Craxnov.

DOR: *(Nhún vai)* - Rồi sao nữa? Tôi xin thú thật là họ tỏ ra có cảm tình với tôi. Điều mà họ thích tôi nhất, chính vì tôi là một thầy thuốc khéo tay. Bà có còn nhớ hồi mười năm hay mười lăm năm về trước, cả tỉnh chỉ có mình tôi là y sỹ đỡ đẻ thạo nghề không? Vả lại, từ xưa đến nay tôi vẫn là người đứng đắn.

POLINA ANDREEVNA: *(Cầm tay Dor)* - Anh yêu dấu của em!

DOR: - Cẩn thận, có người đến đấy.

(Arcadina khoác tay Xorin, T'rigorin, Samraev, Metvedenco và Masa đi ra)

SAMRAEV: - Hồi năm 1873, ở hội chợ Poltava, cô ấy đóng thật đến mê hồn. Thật là kỳ diệu! Ôi! Sao mà cô ta đóng hay đến thế! Bà có thể cho tôi biết bây giờ vai hề Paven Xemionovich Tradin ở đâu không? Anh chàng đóng vai Ratspoliuev thì không ai sánh kịp; còn hay hơn cả Xadovski nữa kia, thưa bà thân mến, tôi xin cam đoan với bà như thế. Bây giờ anh ta ở đâu nhỉ?

ARCADINA: -Lúc nào, bác cũng vẫn cứ quan tâm đến toàn những con người từ đời ông

Bành tổ ấy[1] Tôi làm sao mà biết được bây giờ họ ở đâu? *(Ngồi xuống).*

SAMRAEV: *(Thở dài)* - "Pavca Tradin!" Bây giờ thì kiếm đâu ra người như thế nữa. Bà Arcadina ạ, sân khấu suy đồi mất rồi! Những cây sồi dũng mãnh ngày xưa của chúng ta nay không còn nữa, lãnh trơ lại gốc cụt thôi.

DOR: - Đúng là hiện nay những tài năng lớn còn hiếm thật đấy. Nhưng ngược lại, trình độ của lớp diễn viên trung bình đã được nâng cao một cách rõ rệt.

SAMRAEV: - Tôi không thể đồng ý với ông được. Song lẽ, đó là vấn đề sở thích của mỗi người. De gustibus aut bene, aut nihil[2] *(T'replev từ sau bục sân khấu đi ra)*

ARCADINA: *(Nói với con trai)* - Thế nào, con trai yêu của mẹ, sắp bắt đầu rồi đấy chứ?

T'REPLEV: - Một lát nữa thôi. Xin mẹ chịu khó chờ một tí.

ARCADINA: *(Đọc một đoạn trong vở Hamlet)* - "Ôi, con trai của mẹ! Con đã buộc mắt mẹ

---

(1) Bài tiếng Pháp: "Từ trước thời Hồng thủy ấy".

(2) Chữ Latinh trong nguyên bản, có nghĩa là mỗi người có khẩu vị sành hay tồi khác nhau.

phải quay trở lại nhìn vào tận đáy tâm hồn mình; và tâm hồn mẹ hiện ra trước mắt đầy những ung nhọt máu mê chết người, mẹ chết mất![1]

T'REPLEV: *(Cũng đọc Hamlet)* -"Sao mẹ lại sa ngã trong lầm lỗi, sao mẹ lại đi tìm tình yêu trong vực thẳm của tội ác"[2]

(Có tiếng kèn hiệu vang lên từ sau bục sân khấu)

Thưa quý bà, quý ông! Bắt đầu! Xin chú ý!

(Im lặng)

Tôi bắt đầu *(Gõ bằng một cái gậy nhỏ và nói rất to).* Ôi! Những hình bóng xưa đáng kính, đang bay trong bóng đêm

---

(1) Nguyên văn của Shakespear là: "O. Hamlet, speak no more: Thou turn'st mine eyes into my very soul. And there I see such black and grained spo ts. As will not leave their tinct." (Ôi Hamlet, thôi đừng nói nữa! Con buộc mẹ phải quay trở lại nhìn vào tận đáy tâm hồn mình, và mẹ thấy tâm hồn mẹ đã bị nhuộm đen, đầy vết nhơ bám chặt không gột rửa được nữa). Arcadina khi nói đã sửa lại câu cuối.

(2) Theo như nguyên văn của Shakespear, thì Hamlet đã trả lời mẹ như sau: "Nay, but to live, in the rank sweat of an enseamed bed stew'd in corruption, honeying and making love over the nasty sty. - "(Bất tất phải thế, cứ việc nằm trên cái giường nhàu nát, mồ hôi tanh tưởi mà chìm đắm vào trong dâm dục, trong cái chuồng lợn bẩn thỉu mà nũng nịu ve vãn nhau).

trên mặt hồ này, hãy ru ngủ chúng ta, và làm chúng ta mơ thấy những điều sẽ xảy ra sau hai mươi vạn năm!

XORIN: - Hai mươi năm nữa thì chỉ còn có hư vô.

T'REPLEV: - Vậy thì, họ hãy giới thiệu với chúng ta cái hư đó được.

ARCADINA: - Được. Chúng tôi ngủ rồi đó.

(Mở màn. Cảnh trông ra hồ. Mặt trăng ở phía chân trời soi bóng trên mặt nước. Nina, mặc toàn đồ trắng, ngồi trên một phiến đá lớn)

NINA: - Con người, sư tử, chim ưng và chim rẽ, nai sừng dài, ngỗng, nhện, cá câm lặng sống dưới nước, sao biển và mọi vật mắt thường không nhìn thấy - tóm lại tất cả mọi sinh vật, tất cả, tất cả, sau cuộc tuần hoàn buồn tẻ đều đã tuyệt diệt... Đã hàng ngàn thế kỷ trái đất không còn mang trong lòng nó một sinh vật nhỏ nào và nàng trăng tội nghiệp kia vẫn thắp hoài cây đèn lồng của mình một cách vô công. Tiếng cò thức dậy không còn vang trên đồng cỏ buổi sớm mai, tiếng bọ dừa không còn tỉ tê trong cây bồ đề. Tất cả chỉ là ớn lạnh, hoang vu, ghê sợ.

(Im lặng)

Những thi hài sinh linh đã thành tro bụi; vật chất vĩnh cửu trường tồn đã biến chúng thành đá, thành nước, thành mây; linh hồn chúng đã hòa tan hợp nhất làm một. Và cái linh hồn chung đó chính là ta... Là ta đây... Trong ta rung động linh hồn của Alecxandr đại đế, của Sezar, Shakespeare, Napoleon cho đến linh hồn của con đỉa tầm thường nhất. Trong ta, lý tính của con người kết hợp với bản năng thú vật. Ta nhớ hết mọi điều, nhớ hết cả và sống lại một lần nữa mỗi cuộc đời ấy.

(Những đốm lửa ma trơi lập lòe)

ARCADINA: *(Nói rất nhỏ)* - Đó là một cái gì suy đồi.

T'REPLEV: *(Van vỉ, giọng trách móc)* - Mẹ!

NINA: - Ta cô độc. Cứ mỗi thế kỷ một lần, ta hé miệng nói, nhưng tiếng của ta vang âm buồn bã giữa chốn cô tịch này và chẳng có ai nghe... Và cả các ngươi nữa. Hỡi những đốm sáng nhợt nhạt kia, các ngươi cũng chẳng nghe thấy ta... Vũng lầy xú uế sinh ra các ngươi lúc sớm tinh mơ và các ngươi lang thang đến sáng, không tư tưởng không ý chí và cũng

không chút hơi thở của cuộc sống. Vì sợ các ngươi tái thế hồi sinh nên quỷ sứ, cha sinh của vật chất vĩnh cửu trường tồn đã gây nên những sự trao đổi nguyên tử trong các ngươi như ở trong đá và các ngươi thay đổi không ngừng. Chỉ có tinh thần là cố định, bất biến trong vũ trụ.

(Im lặng)

Ta như một tên tù binh bị ném xuống giếng sâu. Trống rỗng, ta không biết ta ở đâu, và có gì đang chờ ta. Tuy Vậy, có một điều ta biết được là trong cuộc đấu tranh khốc liệt dai dẳng với quỷ sứ nguồn gốc của lực lượng vật chất, ta sẽ thắng và sau cuộc chiến thắng đó, vật chất và tinh thần sẽ hòa hợp với nhau cân đối nhịp nhàng, và bắt đầu triều đại của ý chí thế giới. Nhưng cái đó chỉ có thể thực hiện dần dần, sau một chuỗi thời gian dài, rất dài, thiên ức vạn niên nữa, khi mà mặt trăng, sao Thiên lang sáng vằng vặc và trái đất đã tan tành thành bụi... Từ nay đến lúc đó, tất cả sẽ chỉ là khủng khiếp...

(Im lặng một lát. Hai chấm đỏ xuất hiện trên mặt hồ)

Kìa quỷ sứ, kẻ địch đáng sợ của ta đã đến gần. Ta đã thấy cặp mắt hắn đỏ dòng dọc, rợn người...

ARCDINA: - Có mùi diêm sinh. Lại phải như thế ư?

T'REPLEV: - Vâng.

ARCADINA: *(Cười)* - Hẳn là để gây tác động.

T'REPLEV: - Mẹ!

NINA: - Sự vắng mặt của con người làm cho hắn phiền muộn...

POLINA ANDREEVNA: *(Nói với Dor)* - Sao ông lại bỏ mũ ra thế? Đội vào đi kẻo nhiễm lạnh bây giờ.

ARCADINA: - Đó là bác sĩ ngả mũ chào quỷ sứ, người cha của vật chất vĩnh cửu.

T'REPLEV: *(Nổi giận, nói rất lớn)* - Không diễn nữa! Đủ rồi, hạ màn xuống!

ARCADINA: - Sao lại nổi nóng như thế?

T'REPLEV: - Đủ rồi! Hạ màn xuống! Tôi bảo hạ màn xuống kìa! *(Giậm chân)* Hạ màn xuống!

Màn hạ

Xin lỗi các vị. Tôi quên bẵng mất rằng chỉ có một vài người chọn lọc mới có quyền viết kịch và diễn kịch. Tôi đã xâm phạm sự độc quyền đó! Tôi... Tôi...

(Muốn nói một điều gì nữa, nhưng trái lại khoát tay tỏ vẻ thất vọng và vào lối bên trái).

ARCADINA: - Nó làm sao thế nhỉ?

XORIN: - Irina, ồ cô bạn ơi, ai lại đối xử với một thanh niên giàu amour propre[1] như thế bao giờ.

ARCADINA: - Nhưng nào tôi đã nói gì với nó đâu?

XORIN: - Cô đã làm cháu nó mếch lòng.

ARCADINA: - Thì chính nó cũng bảo trước rằng đây là một trò vui chơi, và tôi cũng coi vở kịch của nó như một trò đùa thôi.

XORIN: - Nhưng... dẫu sao...

ARCADINA: - Vậy ra bây giờ phải xem như nó đã viết được một tác phẩm vĩ đại rồi ấy à? Ồ, ra thế đấy! Cái màn kịch kia và khói diêm sinh mà nó đem ra đầu độc chúng ta chẳng phải là một trò đùa, mà là một cuộc biểu dương hay sao? Nó muốn dạy chúng ta biết cách viết kịch và diễn kịch như thế nào hẳn! Rút lại, thật là chán ngấy. Bác muốn nói thế nào cũng được chứ tôi thì tôi thấy cứ luôn luôn công kích và châm chọc như thế này thì ai mà

---

(1) Tiếng Pháp trong nguyên bản, nghĩa là "tự ái"

chịu nổi. Nó chỉ là một thằng bé trái tính trái nết, đầy tự ái.

XORIN: - Cháu nó thực tình muốn làm cô vui lòng.

ARCADINA: - Thật không? Thế tại sao nó không chọn một vở thường, mà lại bắt chúng ta phải nghe cái trò mê sảng suy đồi này! Nếu là để mua vui, thì tôi sẵn sàng nghe mọi thứ mê sảng, nhưng đằng này chẳng phải là nó đã tự cho là đã sáng lập nên hình thức mới, sáng lập một kỷ nguyên mới trong nghệ thuật đó sao? Mà nào có phải là hình thức gì mới cho cam. Tôi cho rằng đó là sự biểu hiện của một tính chất xấu mà thôi.

T'REPLEV: - Người nào viết tùy theo sở thích và khả năng của người ấy.

ARCADINA: - Ừ thì nó viết theo sở thích và khả năng của nó, miễn là nó để cho tôi yên thân.

DOR: - Thần Jupite[1] ngài nổi nóng nói...

ARCADINA: - Tôi là một người đàn bà, không phải thần Jupite *(Châm một điếu thuốc lá).*

---

(1) Theo thần thoại Hy Lạp, thì Jupite là cha sinh và chúa tể các thần cai quản: Trời, Đất, Ánh sáng, Thời gian, Sấm sét.

Tôi không nổi nóng đâu, tôi chỉ buồn nỗi một thanh niên mà lại đi tiêu thì giờ một cách ngu xuẩn đến thế. Tôi đâu có muốn làm tổn thương đến nó.

METVEDENCO: - Không ai có lý do tách rời tinh thần ra khỏi vật chất, bởi vì rất có thể chính tinh thần cũng chỉ là một hợp thể của những nguyên tử vật chất *(Nói với T'rigorin một cách hăm hở).* Ông thấy không, cần phải viết và diễn một vở kịch về cuộc đời của nhà giáo chúng tôi. Thật thế, cuộc sống ấy khổ cực, khổ cực lắm.

ARCADINA: - Đúng đấy, nhưng ta hãy gác chuyện kịch cọt với nguyên tử đó lại đã. Đêm đẹp quá. Lại có tiếng ai hát: các ông có nghe thấy không?

(Tất cả lắng tai nghe)

Chao, hay quá!

POLINA ANDREEVNA: - Họ hát ở bên kia bờ sông.

(Im lặng)

ARCADINA: *(Nói với T'rigorin)* - Anh hãy ngồi xuống cạnh tôi đây. Khoảng năm, hay mười lăm năm về trước, trên mặt hồ này hầu như đêm nào cũng luôn luôn rộn rã tiếng đàn tiếng hát. Quanh hồ, lúc đó có sáu trang trại lớn cả thẩy. Thôi thì cười

đùa ầm ĩ, súng săn đì đẹt và đủ các thứ chuyện yêu đương... Jeune premier[1] và đối tượng sùng bái của sáu biệt thự nọ thủơ ấy *(Chỉ Dor)* chính là bác sĩ Ojen Sergeevich đây tôi lấy làm hân hạnh được giới thiệu ông ta với anh. Đến bây giờ, ông ta vẫn còn có duyên, nhưng cái độ ấy ông ta có một sức quyến rũ không thể cưỡng được. Này, tôi bắt đầu thấy hối hận rồi đấy. Tại sao tôi lại xúc phạm đứa con trai tội nghiệp của tôi làm gì chứ, tôi lo ngại quá *(Gọi)* Coxtia, con trai của mẹ ơi! Coxtia!

MASA: - Để cháu đi tìm anh ấy.

ARCADINA: - Xin cô giúp tôi, cô em yêu quý của tôi.

MASA: *(Đi về phía tay trái)* - Hừ... Constantin Gavrilovich. Hừ..ư.

NINA: *(Từ sau bục sân khấu đi ra)* - Hẳn là dừng lại ở đoạn này rồi, tôi có thể ra được. Xin kính chào. *(Hôn Arcadina và Polina Andreevna)*

XORIN: - Hoan hô! Hoan hô!

ARCADINA: - Hoan hô! Hoan hô! Chúng tôi lấy làm thán phục cô, với dung nhan của cô, với

---

(1) Tiếng Pháp trong nguyên văn nghĩa là tài tử trẻ đẹp.

một giọng hát hay tuyệt như thế, không thể cứ ru rú ở nhà quê được, đó là một tội lỗi. Cô quả là có tài. Cô hiểu rõ tôi nói đấy chứ? Nhất định cô phải đi đóng kịch!

NINA: - Ôi! Đó là mơ ước của cháu (*Thở dài*). Nhưng mơ ước đó sẽ chẳng bao giờ thực hiện được đâu.

ARCADINA: - Biết đâu đấy! Nhưng hãy cho phép tôi giới thiệu với cô: ông Borix Alexeevich T'rigorin.

NINA: - Tôi rất sung sướng... (*Ngượng ngùng*). Tôi đã đọc tất cả những sáng tác của ông...

ARCADINA: (*Kéo Nina ngồi xuống bên cạnh mình*) - Cô em xinh đẹp của tôi, không việc gì mà ngượng ngùng, em ạ. Ông T'rigorin đây là một nhân vật nổi tiếng thật đấy, nhưng bản tính rất giản dị. Em xem, chính ông ta cũng đang lúng túng đấy.

DOR: - Có lẽ đã đến lúc cuốn màn lên được rồi đấy! Khó chịu lắm rồi.

SAMRAEV: (*Nói to*) - Iacov, cuốn cái màn lên hộ nào!

(*Màn cuốn lên*)

NINA: (*Nói với T'rigorin*) - Có phải cái vở kịch vừa rồi quái gở không.

T'RIGORIN: - Tôi chẳng hiểu gì cả. Tuy nhiên nó cũng làm tôi vui thích. Cô đã diễn xuất một cách chân thực. Và trang trí cũng rất đẹp.

(Im lặng)

Hồ này chắc là nhiều cá lắm nhỉ?

NINA: - Vâng, đúng thế.

T'RIGORIN: - Tôi thích câu cá lắm, tôi thấy không còn có cái thú nào hơn là khi chiều tà ngồi bên hồ nước ngắm những chiếc phao câu.

NINA: - Vâng, nhưng tôi cứ tưởng là đối với những người đã hưởng niềm vui sáng tạo, thì những thú vui khác không còn tồn tại nữa.

ARCADINA: *(Cười)* - Đừng nói thế. Ai khen ông ta là mang họa đến cho ông ta đấy.

SAMRAEV: - Tôi còn nhớ một lần ở Viện ca kịch Moskva, nghệ sĩ nổi tiếng Xilva hát một nốt đô trầm quá. Vừa vặn bữa đó lại có một người hát giọng trầm của nhà thờ[1] cũng đi xem biểu diễn. Các vị cũng

---

(1) Bản tiếng Pháp: Saint-Synode tức là tòa thánh tối cao của giáo đường Nga. Trường dạy hát này thành lập năm 1892, chuyên hát làm lễ ở hai nhà thờ chính trong điện Creml và các đội làm lễ khác ở Moskva.

tưởng tượng được là chúng tôi ngạc nhiên nhường nào, khi từ trên tầng thượng bật ra một tiếng "Hoan hô, Xilva!" thấp hơn hẳn một bát âm trình nữa... Thế này này *(Lấy giọng thật trầm)* "Hoàn hồ Xìn-và!" Ai nấy cứ là ngây người ra.

(Im lặng)

DOR: - Một thiên thần đã bay qua.

NINA: - Cháu phải về thôi. Xin chào bà.

ARCADINA: - Sao kia? Sao về sớm thế? Chúng tôi không để cô về đâu.

NINA: - Ba cháu đang chờ cháu.

ARCADINA: - Ông ta kể cũng kỳ... *(Hai người ôm nhau hôn)*. Thôi, biết làm thế nào. Tiếc quá, cô lại về mất.

NINA: - Giá mà bà biết cho cháu.

ARCADINA: - Để phải xem có ai đưa cô về chứ, cô em thân mến của tôi.

NINA: *(Sợ hãi)* - Ồ, không, không cần ạ.

XORIN: *(Nằn nì)* - Cô hãy ở lại chơi đã.

NINA: - Không thể được, bác Piot'r Nicolaevich ạ.

XORIN: - Ở chơi thêm một tiếng nữa rồi hãy về cô ạ. Không, thật đấy mà, này em...

NINA: *(Suy nghĩ, nước mắt vòng quanh)* - Không thể được ạ. *(Bắt tay Xorin và hấp tấp đi vào).*

ARCADINA: - Thật tội nghiệp cho con bé. Người ta nói bà mẹ cô ta khi qua đời đã để lại tất cả cái gia tài kếch sù không sót một đồng xu nào cho ông chồng. Thế mà bây giờ, cô ta chẳng có gì cả, ông bố đã sang tên tất cả của cải cho vợ kế rồi. Thật là đáng phẫn nộ!

DOR: - Vâng, cái ông bố quý hóa của cô ta quả là một thằng đốn mạt chính cống, nói như thế kể cũng không oan gì cho lão ta.

XORIN: *(Xoa những ngón tay lạnh giá vào nhau)* - Bây giờ đến lượt chúng ta cũng nên về chăng? Lạnh rồi đấy! Chân tôi lại nhức rồi.

ARCADINA: - Chân bác có dễ là chân gỗ, lê đi khó nhọc thế. Nào đi thôi, lão già bất hạnh *(Khoác tay Xorin).*

SAMRAEV: *(Đưa tay cho vợ khoác)* - Thế nào bà?

XORIN: - Cái con chó ấy lại bắt đầu sủa ầm lên rồi. *(Nói với Samraev)* - Ilia Anphanaxievich, tôi xin bác, tôi xin bác hãy bảo họ tháo xích cho nó đi.

SAMRAEV: - Không được đâu, ông Piot'r Nicolaievich ạ, tôi sợ trộm nó sẽ chui vào

kho thóc mất. Tôi để hạt kê ở đó, *(Nói với Metvedenco đi bên cạnh)*. Phải, thấp hẳn hơn một bát âm trình: Hoàn hồ Xìn-và! Xin nhớ anh ta không phải là một nghệ sĩ chuyên nghiệp, mà chỉ là một người hát nhà thờ bình thường thôi nhé!

METVEDENCO: - Những người hát nhà thờ lương tháng được bao nhiêu nhỉ?

(Tất cả vào trừ Dor)

DOR: *(Một mình)* - Chính mình cũng không biết nữa, hoặc là mình chẳng gì cả, hoặc là mình mất trí, nhưng dứt khoát và vở kịch đó vừa ý mình lắm. Có một cái gì ở trong đó. Khi người thiếu nữ nói về nỗi cô đơn của cô ta và sau đó khi con quỷ hiện ra với đôi mắt đỏ ngầu, mình thất tay run lên vì xúc động. Thật tươi mát, thật ngây thơ... Nhưng kìa, hình như anh ta đến. Mình muốn nói với anh nhiều điều tốt đẹp.

T'REPLEV: *(Ra)* - Mọi người đã đi hết rồi.

DOR: - Còn tôi đây thôi!

T'REPLEV: - Cô bé Masa tìm tôi khắp mọi xó vườn. Con người sao mà khó chịu thế!

DOR: - Constantin Gavrilovich, tôi thích vở kịch của anh vô cùng. Nó có một cái gì

khác thường, tuy tôi không được nghe hết nhưng ấn tượng vẫn không kém phần mãnh liệt. Anh thật có tài, anh nên tiếp tục đi theo hướng đó.

(T'replev nồng nhiệt siết chặt tay Dor và phấn hứng ôm ghì lấy ông ta)

Anh dễ xúc động quá! Mau nước mắt thế kia à? Tôi định nói gì với anh nhỉ? Anh lấy đề tài trong lĩnh vực trìu tượng và anh đã làm đúng, vì một tác phẩm nghệ thuật, nhất thiết phải là biểu hiện của một tư tưởng lớn. Chỉ những cái gì nghiêm túc mới có thể đẹp được. Nhưng sao mặt anh tái nhợt đi thế?

T'REPLEV: - Thế nghĩa là ông khuyên tôi phải tiếp tục?

DOR: - Phải... Nhưng chỉ nên thể hiện cái gì quan trọng và vĩnh cửu. Anh hẳn biết tôi đã sống một cuộc đời thú vị và cũng rất phức tạp: tôi rất mãn nguyện. Nhưng nếu tôi rung cảm được cái hứng khởi nó nâng người nghệ sĩ lên mỗi khi anh ta sáng tạo thì có lẽ tôi sẽ khinh ghét cái vỏ vật chất bên ngoài của tôi cùng tất cả cái gì thuộc về nó; tôi sẽ bay lên ở những vùng trời cao, càng xa cái thế giới này càng tốt.

HỒI HAI

(Một sân quần. Ở cuối sân khấu, bên tay phải, một ngôi nhà với mấy hàng hiên rộng. Bên trái là hồ. Ánh mặt trời lấp loáng trên làn nước. Luống hoa. Một buổi trưa nóng nực. Arcadina, Dor và Masa ngồi trên một chiếc ghế dài, dưới bóng một cây bồ đề già, cạnh sân khấu. Dor cầm một cuốn sách mở, đặt trên đầu gối).

ARCADINA: *(Nói với Masa)* - Nào, ta đứng lên xem. *(Họ đứng dậy)* Đứng sát hẳn vào cạnh nhau nào. Cô hăm hai tuổi, tôi thì gần gấp đôi tuổi cô. Ojen Sergeevich, ông thử xem trong hai chúng tôi ai trông trẻ hơn nào?

DOR: - Bà trẻ hơn đứt đi rồi.

ARCADINA: - Cô nghe thấy không? Tại sao thế? Bởi vì tôi làm việc, tôi say mê, tôi luôn luôn hoạt động, còn cô, thì lúc nào cô cũng ru rú một chỗ, cô không sống... Tôi lại có

nguyên tắc sau đây: là không bao giờ nhìn đến tương lai. Chẳng bao giờ tôi nghĩ đến chuyện già nua hoặc chết chóc cả. Ai mà thoát được số mệnh.

MASA: - Còn cháu, cháu có cảm giác như đã sinh ra lâu lắm, lâu lắm rồi. Cháu kéo lê cuộc đời mình ở đằng sau cháu như một chuỗi xích dài bất tận... Và nhiều lúc, cháu chẳng thiết gì sống *(Ngồi xuống)*. Cố nhiên đó là chuyện nhảm nhí. Cũng phải nhúc nhích, giũ sạch tất cả những cái đó đi thôi.

DOR: *(Hát khẽ)* - "Hãy ngỏ nỗi lòng của ta với nàng, hãy nhắn gửi những lời chúc".

ARCADINA: - Hơn nữa, tôi lúc nào cũng chỉnh tề như một người Anh ấy. Như người ta thường nói, tôi ăn mặc cẩn thận lúc nào cũng chải chuốt, comme il faut[1]. Cô cứ thử xem tôi có bao giờ mặc áo khoác hoặc không chải đầu mà đi ra ngoài không, dù chỉ là ra vườn thôi. Chính bởi vì tôi đã không bao giờ cẩu thả gặp sao hay Vậy như biết bao người khác, cho nên tôi mới giữ được trẻ mãi *(Đi lại lại*

(1) Tiếng Pháp trong nguyên bản, nghĩa là "chững chạc".

trên sân quần, tay chống lên háng) Cô xem, như một con ồa mái tơ ấy! Tôi vẫn có thể đóng vai những cô bé mười lăm tuổi được đấy!

DOR: - Nào, tôi cứ tiếp tục nhé *(Cầm lấy sách).* Ta đọc đến chỗ cái anh lái bột và lũ chuột...

ARCADINA: - Đến đoạn lũ chuột, phải... Ông đọc đi *(Ngồi xuống)* không, ông đưa sách đây, bây giờ đến lượt tôi. *(Cầm lấy sách và đưa mắt tìm đang đọc dở)* Đến đoạn lũ chuột... Đây rồi - *(Đọc)* "Tất nhiên đối với lớp người thượng lưu thì việc họ nuông chiều và mời mọc những nhà viết tiểu thuyết cũng nguy hiểm không kém gì một anh hàng bột mà lại đi nuôi chuột trong kho của mình. Ấy thế mà họ vẫn còn được ưu đãi đấy. Cho nên khi một người đàn bà đã chọn được một nhà văn mà bà ta muốn chinh phục, bà ta bèn bao vây hắn ta bằng những lời khen ngợi, những cử chỉ săn sóc và nuông chiều..." Ở bên Pháp, cái đó thường vẫn xảy ra như thế, chứ còn bên ta, thì cái trình tự không cố định trước như thế đâu. Trước khi một người đàn bà chinh

phục một nhà văn thì bà ta đã điên cuồng yêu nhà văn đó rồi, xin ông cứ tin là như thế. Không phải đâu xa, cứ lấy T'rigorin và tôi làm thí dụ...

(Xorin ra, tay chống gậy. Bên cạnh là Nina đằng sau họ, Metdevenco đẩy một cái ghế bành trống ra)

XORIN: *(Nói như dỗ trẻ con)* - Thế nào! Các ngài vừa lòng chứ? Thực là hôm nay chúng ta đều vui vẻ cả. *(Nói với em gái)* Thế là vui vẻ cả! Ông bố và bà mẹ kế đi Tơve rồi, thế là ta có cả ba ngày tự do.

NINA: *(Ngồi xuống cạnh Arcadina và ghì lấy bà ta)* - Cháu sung sướng biết bao! Bây giờ thì cháu hoàn toàn thuộc về bà.

XORIN: *(Ngồi vào ghế bành)* - Hôm nay cô ấy mới xinh làm sao chứ!

ARCADINA: - Và sang, và đẹp nữa chứ... Bác nói đúng đấy, hoan hô! *(Ôm hôn Nina)* Nhưng đừng khen cô ấy nhiều kẻo lại mang họa cho cô ta đấy... Borix Alexeevich đâu?

NINA: - Ông ấy đang câu cá ở hồ bơi.

ARCADINA: - Câu thế mà không biết chán kia à? *(Định đọc tiếp)*

NINA: - Bà đọc sách gì?

ARCADINA: - "Sur l' eau"[1] của Maupassant, cô em xinh giòn của tôi ạ. *(Đọc vài dòng riêng mình)* Đoạn sau chẳng có gì lý thú cả, và không thực. *(Gấp sách lại).* Tôi lo quá. các cô hãy cho tôi biết con trai tôi nó làm sao Vậy? Sao mặt nó buồn bã và đăm chiêu thế? Suốt mấy ngày nó chỉ ở lì trên mặt hồ, hầu như tôi không trông thấy nó nữa.

MASA: - Anh ấy đang đau khổ lắm đấy. *(Rụt rè nói với Nina)* Cô có thể đọc cho tôi nghe một đoạn nào của anh ấy viết không?

NINA: *(Nhún vai)* - Chị muốn nghe à? Chán chết đi ấy mà!

MASA: *(Cố nén niềm say sưa của mình)* - Khi chính anh ấy đọc, mắt anh ấy sáng ngời lên, mặt anh ấy tái đi. Giọng anh ấy hay và buồn, và anh ấy thật có điệu bộ một nhà thơ.

(Có tiếng Xorin ngáy)

DOR: - Chúc ngủ ngon!

ARCADINA: - Piot'r!

XORIN: - Hử?

ARCADINA: - Bác ngủ đấy à?

---

(1) Tên chuyện của Moupassant, nghĩa là "Trên mặt nước".

XORIN: - Không, có ngủ đâu.

(Im lặng)

ARCADINA: - Ông anh của tôi ơi, bác chẳng chịu chữa chạy gì cả,thế là không tốt.

XORIN: - Tôi vẫn sẵn sàng chữa chạy đấy, nhưng chính bác sĩ lại không muốn.

DOR: - Sáu mươi tuổi đầu còn nói chuyện chữa chạy.

XORIN: - Người ta sáu mươi tuổi hãy còn muốn sống nữa chứ!

DOR: *(Dáng cáu kỉnh)* - Thì đấy! Ông cứ việc uống thuốc valerian đi.

ARCADINA: - Tôi cho rằng bác ấy cứ đi an dưỡng ở nơi có suối nước nóng mà lại tốt đấy.

DOR: - Chậc! Đi cũng được mà không đi cũng được.

ARCADINA: - Thế thì còn ai hiểu ra sao nữa.

DOR: - Chẳng cần hiểu gì cả. Điều ấy đã rõ ràng rồi.

(Im lặng)

METVEDENCO: - Ông Piot'rr Nicolaevich nên cai thuốc lá đi.

XORIN: - Cái đó chẳng có tác dụng gì cả.

DOR: - Có chứ. Rượu và thuốc lá hủy hoại cá tính con người. Sau khi hút một điếu xì gà hay uống một cốc rượu vốt-ca thì ông

không còn là Piot'rr Nicolaevich nữa mà là Piot'r Nicolaevich cộng với một người khác. Cái "tôi" của ông tan loãng ra và ông sẽ tự đối xử với mình như đối với một người thứ ba Vậy.

XORIN: *(Cười)* - Ông lý luận tài lắm. Ông thì ông đã sống đầy đủ cuộc đời của ông rồi, còn tôi? Tôi đã làm ở tòa án hai mươi tám năm, tôi chưa hề được sống, tóm lại tôi chưa từng trải gì cả, cho nên tôi có khao khát thèm sống như Vậy thì cũng rất hợp lẽ tự nhiên thôi. Ông sống thỏa thuê rồi và ông lại chán chường cả nên ông có xu hướng thích nói triết lý lung tung; còn tôi, tôi muốn sống, cho nên tôi cứ uống rượu nho Xê-rét, sau bữa ăn tôi cứ hút xì-gà và đại loại như thế. Đại loại như thế!

DOR: - Phải quan niệm cuộc sống cho đứng đắn. Sáu mươi tuổi đầu rồi còn nghĩ đến chạy chữa, và còn tiếc đã không được tận hưởng tuổi thanh xuân, nói khí vô phép ông chứ như Vậy quả là nông nổi đấy.

MASA: *(Đứng dậy)* - Tôi chắc là đã đến giờ đi ăn sáng được rồi đấy *(Dáng đi uể oải, thẽo thượt)* Tôi thấy tê cả chân rồi. *(Vào).*

DOR: - Cô ấy lại sắp nốc tạm vài chén trước khi ăn sáng đấy.

XORIN: - Tội nghiệp con bé chẳng có hạnh phúc cá nhân gì cả.

DOR: - Trình cụ lớn, đó chỉ là nhảm nhí thôi!

XORIN: - Ông lý luận như một người phè phỡn rồi.

ARCADINA: - A! Trời ơi! Còn có gì khó chịu hơn cái nỗi buồn man mác của vùng quê này nữa không! Trời thì nóng, tĩnh mịch, chẳng ai làm gì cả, cứ triết lý suông cho qua ngày thôi. Các bạn của tôi, ngồi cùng với các bạn thì cũng dễ chịu đấy, nghe các bạn nói cũng vui đấy, nhưng... giá cứ ở nhà mà tập vai kịch của mình lại thích hơn nhiều.

NINA: *(Phấn khởi)* - Thật thế ạ. Sao cháu thông cảm với bà thế!

XORIN: - Tất nhiên là ở tỉnh thành vẫn cứ thích hơn. Nào là phòng làm việc, đầy tớ không cho ai vào mà không báo trước, nào là máy điện thoại... Rồi xe ngựa dập dìu ngoài phố và tất cả mọi thứ khác nữa...

DOR: *(Hát khẽ)* - "Hãy giúp ta ngỏ nỗi lòng với nàng, hãy nhắn gửi những lời chúc của ta...".

(Samraev ra, theo sau là Polina Andreevna)

SAMRAEV: - Tất cả mọi người đều ở đây cả. Xin chào các bạn của tôi *(Hôn tay Arcadina, rồi Nina)*. Tôi rất sung sướng vì thấy mọi người mạnh khỏe *(Nói với Arcadina)* Nhà tôi bảo với tôi là bà định đi lên tỉnh cùng với nhà tôi có đúng không ạ?

ARCADINA: - Vâng.

SAMRAEV: - Hừm... Điều đó hay lắm. Nhưng thưa bà, làm thế nào để bà đi được bây giờ? Hôm nay người ta chuyển thóc, tất cả mọi người đều bận. Bà bảo tôi biết kiếm ngựa nào cho bà được đây.

ARCADINA: - Ngựa nào à? Tôi biết đâu được đấy!

XORIN: - Ta có ngựa đóng xe mà.

SAMRAEV: *(Bực tức)* - Ngựa đóng xe! Thế tôi mò đâu ra dây cổ ngựa bây giờ, mò đâu ra dây cổ ngựa bây giờ? Lạ lùng thật! Không thể tưởng tượng được! Thưa bà! Bà thứ lỗi cho tôi, tôi xin nghiêng mình bái phục tài năng của bà, tôi sẵn sàng vì bà mà hy sinh hẳn mười năm sống với tôi, nhưng bây giờ thì tôi không thể nào có ngựa hầu bà được.

ARCADINA: - Nhưng đã bảo là tôi phải đi kia mà! Thật là lạ lùng quá thể đấy.

SAMRAEV: - Thưa bà thân mến! Bà không hiểu công việc làm ăn của nhà nông thế nào cả!

ARCADINA: *(Nổi giận)* - Bao giờ cũng chỉ có cái chuyện ấy! Nếu Vậy tôi sẽ trở về Moskva ngay hôm nay. Xin ông hãy cho người vào làng thuê ngựa cho tôi, không có tôi đi bộ ra ga đây này!

SAMRAEV: *(Cũng nổi nóng)* - Nếu Vậy thì tôi xin từ chức. Xin các ngài hãy kiếm một người quản gia khác *(Vào)*.

ARCADINA: - Vụ hè nào cũng thế,không lần nào tôi đến đây mà không bị xấu cả mặt Tôi sẽ không thèm đặt chân đến đây nữa *(Vào lối bên trái phía có chỗ tắm; một lát sau người ta thấy bà ta quay vào biệt thự, theo sau là T'rigorin tay xách cần câu và một chiếc thùng con).*

XORIN: *(Tức giận)* - Thật là láo xược! Ai cho hắn lộng quyền thế? Đến nước này thì tôi cũng không chịu được nữa rồi. Đem tất cả ngựa đến đây cho tôi!

NINA: *(Với Polina Andreevna)* - Ai lại cự tuyệt Irina Nicolaevna, một diễn viên lớn như thế bao giờ! Mỗi một ý thích của bà ta,

cho dù có hơi trái tính đi chăng nữa, lại chẳng quan trọng bằng mấy cái công việc nhà nông các người ấy à? Quả là không thể tưởng tượng được!

POLINA ANDREEVNA: *(Tuyệt vọng)* - Tôi, tôi biết làm bây giờ? Biết làm thế nào được? Cô thử đặt mình vào địa vị tôi xem.

XORIN: *(Với Nina)* - Chúng ta đi tìm cô em tôi đi... Ta sẽ bảo cô ấy nghĩ lại đừng đi vội. Đồng ý chứ? *(Nhìn về phía Samraev vừa đi vào)* Sao lại có người khó chịu thế? Thật là một tay độc tài!

NINA: *(Ngăn không cho ông đứng dậy)* - Không đâu, không đâu. Bác cứ ngồi... Để chúng cháu đẩy bác đi.

(Nina và Metvedenco đẩy chiếc ghế bành)

Thật kinh khủng!...

XORIN: - Phải, phải, thật kinh khủng!... Nhưng tôi sẽ nói chuyện với ông ta, ông ta sẽ không đi đâu.

(Họ vào; còn lại Dor và Polina Andreevna)

DOR: - Con người ta thật rầy rà quá quẩn. Nói thật ra thì ông chồng bà cũng đáng để người ta tống ra khỏi cửa đấy, nhưng rồi

sự thể sẽ quay ngược lại cho mà xem: cái lão gì nhu nhược Piot'r Nicolaevich và bà em lão ta cuối cùng lại đến phải xin lỗi ông ấy thôi. Đấy rồi bà xem!

POLINA ANDREEVNA: - Ông ấy cho tất cả ngựa đóng xe ra ngoài đồng làm nốt! Và ngày nào cũng cứ xảy ra những chuyện hiểu nhầm như thế này. Giá mà ông hiểu được tôi khổ tâm về việc này biết bao! Tôi phát ốm lên vì thế; ông trông tôi run lên bần bật đây này... Tôi không sao chịu nổi được sự thô lỗ của ông ấy *(Van vỉ)* Anh Ojen, anh thân mến của em, người yêu quý của em, anh hãy đưa em đi với... Thời gian cứ trôi qua, chúng ta chẳng còn trẻ trung gì nữa. Ôi! Ước gì không phải giấu diếm vụng trộm, không phải nói dối nữa, ít ra cũng là trong những ngày cuối của cuộc đời...

(Im lặng)

DOR: - Tôi đã năm mươi nhăm tuổi, làm lại cuộc đời bây giờ thì quá muộn rồi.

POLINA ANDREEVNA: - Tôi biết lý do tại sao anh lại cự tuyệt tôi rồi. Ngoài tôi ra còn khối đàn bà khác cũng gần gũi với anh. Anh không thể đưa tất cả về nhà anh được.

Tôi hiểu rồi. Xin lỗi vì đã làm phiền anh. *(Nina hiện ra gần ngôi nhà; cô ta đang hái hoa)*

DOR: - Ồ, không phải thế đâu.

POLINA ANDREEVNA: - Tính ghen tuông đang giày vò tôi. Đã đành là thầy thuốc, anh không thể tránh tiếp xúc với đàn bà được. Tôi hiểu...

DOR: *(Với Nina đang đi lại gần)* - Thế nào, trong ấy ra sao rồi?

NINA: - Bà Irina Nicolaevna đang khóc. Còn bác Piot'r Nicolaevich thì lên cơn suyễn.

DOR: *(Đứng dậy)* - Để tôi đem nước dược thảo cho cả hai người uống...

NINA: *(Đưa hoa tặng Dor)* - Xin ông nhận cho.

DOR: - Merci bien[1] *(Đi về phía nhà).*

POLINA ANDREEVNA: *(Đi bên cạnh Dor)* - Nhưng bông hoa tươi đẹp quá! *(Đến trước ngôi nhà, giọng thì thầm)* Đưa bó hoa cho tôi! Đưa đây cho tôi *(Dor đưa hoa, bà ta vò nát và vứt xuống đất; cả hai đi vào nhà).*

NINA: *(Bực mình)* - Thật lạ quá, một nghệ sĩ trứ danh mà cũng khóc, nhất là lại khóc vì câu chuyện vặt ấy. Và một nhà văn

---

(1) Tiếng Pháp trong nguyên bản: rất cám ơn cô

lớn được công chúng tôn sùng, một nhà văn mà tất cả các báo đều nhắc đến, có ảnh bán khắp nơi, tác phẩm được dịch ra các thứ tiếng ngoại quốc, lại đi câu cá suốt ngày, được hai con chép ranh, cũng mừng quýnh lên, đó chẳng phải là một chuyện lạ lùng lắm sao? Mình cứ nghĩ rằng những con người trứ danh là phải kiêu hãnh và không thể gần gũi được, phải khinh thị quần chúng; rằng danh vọng và tên tuổi vang lừng của họ là để trả thù cái đám quần chúng vẫn thường đặt cái dòng dõi xuất thân và sự phú quý lên trên tất cả. Nhưng bây giờ mình lại thấy họ cũng khóc, cũng đi câu cá và cũng đánh bài, họ cũng cười và cũng nổi nóng như tất cả mọi người...

T'REPLEV: *(Đi ra, đầu trần, tay cầm một cây súng và một con chim âu bị bắn chết)* - Có mình cô ở đây thôi ư?

NINA: - Vâng.

(T'replev đặt xác chim âu xuống chân cô ta)

NINA: - Anh làm gì thế?

T'REPLEV: - Tôi đã hèn nhát bắn chết con chim âu này. Tôi xin đặt nó dưới chân cô.

NINA: - Thế nghĩa là làm sao? (*Cầm xác chim âu lên ngắm nghía).*

T'REPLEV: (*Sau một lát)* - Nghĩa là không lâu nữa chính tôi cũng sẽ tự sát như thế.

NINA: - Em không nhận ra anh được nữa đấy.

T'REPLEV: - Vâng, chính là từ khi tôi thôi không nhận ra được cô nữa.

Đối với tôi, cô đã thay đổi nhiều, cặp mắt cô trở nên lạnh lùng, sự có mặt của tôi làm cô bối rối.

NINA: - Ít lâu nay, anh trở nên dễ cáu kỉnh, anh nói năng đến là khó hiểu, dùng toàn là những tượng trưng. Con chim âu này hẳn cũng là một thứ tượng trưng đây, nhưng xin anh tha lỗi cho tôi chẳng hiểu gì cả *(Đặt con chim âu xuống ghế dài)*. Tôi tầm thường quá làm sao hiểu nổi anh.

T'REPLEV: - Chuyện này bắt đầu từ buổi chiều mà vở kịch của tôi bị thất bại một cách ngu ngốc. Đó là một điều mà phụ nữ không tha thứ được. Tôi đã đốt sạch, đốt sạch không từ một mẩu nhỏ. Giá mà cô biết tôi khổ sở nhường nào! Sự lạnh nhạt của cô thật khủng khiếp, không thể nào ngờ được. Thật cứ như là, tỉnh dậy sau một cơn hôn mê tôi bỗng thấy cái hồ này cạn

hẳn hoặc là nước hồ biến cả xuống lòng đất ấy. Cô vừa nói rằng cô tầm thường quá nên không hiểu nổi tôi. Chao ôi! Có gì là phức tạp lắm đâu! Vở kịch của tôi chẳng làm cô thích, cô miệt thị tài năng của tôi và đã vội coi tôi như một con người tầm thường và hèn mọn như bao kẻ khác... *(Giẫm chân)*. Tôi hiểu, tôi hiểu thế lắm chứ! Tôi như bị đóng đinh vào óc, cái đinh chết tiệt ấy, và lòng tự ái đang hút máu tôi, đang hút như một con rắn Vậy... *(Trông thấy T'rigorin tay cầm cuốn sách đang tiến lại)*. Đây mới là một tài năng chân chính; ông ta đi như hệt kiểu Hamlet, tay cũng cầm một cuốn sách *(Giễu cợt)* "Những chữ, những chữ, những chữ..."[1]. Vâng, mặt trời đó chưa tới gần cô mà cô đã vội mỉm cười, và ánh mắt cô đã hoà tan trong những tia sáng của nó rồi. Thôi tôi chẳng muốn quấy rầy cô làm gì *(Hối hả vào)*.

T'RIGORIN: (*Ghi chép*) - Nàng hay hít thuốc lá và uống rượu vốt-ca... Lúc nào cũng mặc đồ đen... Một nhà giáo yêu nàng...

---

(1) Một câu nói của Hamlet trong vở kịch cùng tên.

NINA: - Chào ông Borix Alexeevich.

T'RIGORIN: - Chào cô. Những việc bất ngờ buộc chúng tôi có thể là phải đi ngay trong ngày hôm nay. Cũng khó có dịp chúng ta sẽ lại gặp nhau. Tôi rất tiếc. Tôi ít có cơ hội được gặp những cô thiếu nữ trẻ tuổi và duyên dáng đáng yêu, tôi đã quên và chỉ còn có một khái niệm lờ mờ về những điều mà người ta rung cảm ở cái tuổi mười tám đôi mươi.

Bởi thế cho nên những nhân vật thiếu nữ trong các truyện và bút ký của tôi thường thường là giả tạo. Tôi muốn được ở vào địa vị của cô, ít ra cũng độ một giờ, để được biết cô nghĩ gì và nói chung, cô là người thế nào.

NINA: - Còn tôi thì tôi lại muốn được ở vào địa vị của ông.

T'RIGORIN: - Để làm gì kia chứ?

NINA: - Để biết những cảm giác của một nhà văn nổi tiếng như ông. Để xem người ta cảm thấy về danh vọng như thế nào. Để xem người ta cảm nghĩ như thế nào khi người ta tiếng tăm lừng lẫy?

T'RIGORIN: - Họ cảm nghĩ gì ư? Chắc chắn là chẳng có gì đâu. Tôi chẳng bao giờ nghĩ đến

chuyện đó cả. *(Sau một lúc suy nghĩ)*. Phải xác định một trong hai điều này; hoặc là cô đã quá tăng bốc cái tiếng tăm của tôi; hoặc là nó chẳng làm người ta cảm thấy gì hết.

NINA: - Vậy khi ông đọc bài người ta viết về ông trên báo chí thì sao?

T'RIGORIN: - Nếu đó là những lời tán tụng, thì cũng thấy thích; nhưng nếu họ chỉ trích, thì tôi đâm ra bực tức hàng hai ngày liền.

NINA: - Tuyệt thật! Giá ông biết rằng tôi rất thèm được như ông! Mỗi người một số phận khác nhau. Có người vất vả kéo lê cuộc đời đơn điệu và tăm tối, họ đều giống nhau và đều khổ sở như nhau. Có những người khác, trong đó có ông- con số đó chỉ là một phần triệu - thì lại may mắn có một cuộc sống lý thú, rạng rỡ và đầy ý nghĩa... Ông thật là hạnh phúc.

T'RIGORIN: - Tôi mà hạnh phúc à? *(Nhún vai)* Hừ... Cô nói đến nào là danh vọng, hạnh phúc, nào là một cuộc sống rạng rỡ và lý thú. Thế mà, đối với tôi, nói thế này cô bỏ quá đi cho, tất cả những điều đẹp đẽ kia thật giống như một thứ mứt hầu lốn, tôi

chẳng bao giờ ăn cả. Cô thì đang còn rất trẻ và cô rất tốt.

NINA: - Cuộc đời của ông đẹp quá!

T'RIGORIN: - Nó đâu có cái gì đặc biệt thú vị đâu? *(Xem đồng hồ)*. Tôi phải vào viết đây. Xin lỗi cô, tôi đang vội... *(Cười)*. Nói như người ta thường nói thì cô ta đã làm tôi chạm nọc và thế là tôi lại bị xúc động và còn hơi bực mình nữa đấy. Thôi được, ta hãy cùng nhau nói chuyện. Hãy nói về cuộc đời của tôi, cuộc đời trong sáng và lý thú nhường ấy... Nào, ta bắt đầu từ đâu nào? *(Nghĩ một lúc)*. Đôi khi người ta thường bị ám ảnh bởi một ý nghĩ cố định, thí dụ như khi người ta ngày đêm luôn nghĩ đến mặt trăng; tôi cũng Vậy, tôi cũng có cái mặt trăng của tôi. Ngày đêm, một ý nghĩ dằn vặt tôi: ta phải viết, ta phải viết, phải viết... Viết vừa xong một truyện ngắn, tôi đã phải viết một truyện khác, rồi một truyện thứ ba và sau truyện thứ ba lại truyện thứ tư.... Như một người lữ khách luôn luôn đổi ngựa ở các trạm giao thông, tôi viết không ngừng, và không thể làm khác được.

Tôi xin hỏi cô như Vậy thì có gì là đẹp đẽ, là trong sáng? Thật là một cuộc sống vô lý! Này nhé, tôi đang đứng nói chuyện với cô, đang say sưa thế này đây, ấy thế mà không một phút nào quên được thiên truyện ngắn viết dở dang chờ đợi tôi. Tôi thoáng thấy một đám mây giống như một chiếc dương cầm cánh dơi. Thế là tôi tự bảo: phải đưa vào một câu chuyện hình ảnh một đám mây trôi lơ lửng giống như một chiếc dương cầm. Kìa, đâu đây có mùi hoa kim tiền! Lập tức, tôi xếp nó vào trong trí nhớ của tôi; mùi thơm hắc đến nôn nao, thứ hoa của những quả phụ, cần nhắc đến trong lúc tả một buổi chiều hè. Tôi để ý tìm bắt chợt từng câu, từng chữ mà cô và tôi, chúng ta thường nói, và tôi vội vàng nhốt chúng vào cái kho văn học của tôi, để sử dụng mỗi khi cần thiết. Xong công việc là tôi phải chạy ngay đến nhà hát hay đi câu cá để tìm một chút nghỉ ngơi quên lãng. Nhưng mà không! Tôi bỗng thấy có một hòn đạn nặng trĩu, một đề tài mới đã lại ngọ nguậy trong đầu óc tôi

rồi. Nó đẩy tôi ngồi vào bàn và thúc tôi viết, viết không ngừng. Và bao giờ cũng thế, tôi không thể ngồi yên, tôi cảm thấy tôi đang xâu xé cuộc đời của chính tôi; tôi đang giành giật hút hết phấn nhị của những bông hoa đẹp nhất của mình, tôi bứt những bông hoa đó và di nát dưới chân những rễ hoa để thu lấy chút mật đem dâng cho những ai mà tôi cũng không biết nữa, trong cái trống rỗng hư không kia. Tôi mất trí rồi chăng? Liệu gia đình và bè bạn tôi có thực tình coi tôi là một người minh mẫn không? "Anh đang viết gì đó? Anh sắp cho chúng tôi xem cái gì đây?". Bao giờ, bao giờ cũng vẫn chỉ có điều đó mà thôi. Tôi có cảm giác như tất cả các sự quan tâm, những lời tán tụng và thán phục ấy chỉ là giả dối, họ đang đánh lừa tôi như lừa một người ốm, và đôi khi tôi vẫn sợ có người lẻn đến đằng sau, túm lấy mình để lôi vào nhà thương điên như Popritrin[1]. Và những năm tốt đẹp nhất, những năm

(1) Một nhân vật trong truyện "Nhật ký người điên" của Gogol...

tuổi trẻ lại là những năm thật vô cùng tủi nhục đối với anh chàng mới chập chững vào nghề là tôi lúc bấy giờ.

Một anh văn sĩ nhỏ, nhất là những lúc không may, thường cảm thấy mình ngượng nghịu, vụng về; anh ta thường có cảm giác như mình là thừa, thần kinh luôn căng thẳng, day dứt; anh ta không thể ngăn nổi mình không xoắn xuýt chạy quanh những người có dính dáng đến cái nghiệp văn chương nghệ thuật; chẳng ai nhận ra anh, cũng chẳng ai để ý đến anh và anh ta sợ không dám nhìn đối mặt mọi người. Anh ta hệt như người đánh bạc đang cay mà lại hết tiền. Chưa hề thấy độc giả của mình, tôi đã hình dung họ là những kẻ ác tâm và hoài nghi. Tôi sợ công chúng, tôi sợ đến kinh khủng và mỗi khi tôi phải trình diễn một vở mới là tôi cứ tưởng như những ai có bộ tóc hung, đều ghét bỏ tôi, và những ai có bộ tóc vàng, thì lại lạnh lùng thờ ơ. Chao! khủng khiếp biết bao! Cực nhục biết bao!

NINA: - Cho phép tôi hỏi: thế những cảm hứng và bản thân quá trình sáng tạo lẽ nào lại

chẳng mang đến cho ông những phút vui sướng thanh tao nhất hay sao?

T'RIGORIN: - Có chứ. Khi viết thì thích thú đấy? Tôi ưa đọc lại những bản thảo của tôi, nhưng... cuốn sách cứ vừa ra xong là tôi lại chán ghét nó ngay; tôi cảm thấy đáng lẽ nó không phải thế, đó là một sai lầm, rằng không nên viết như thế, và tôi thấy bực bội và ghê tởm... *(Cười)*. Còn như công chúng, thì họ nói: "Viết khá lắm, có tài đấy... Khá đấy, nhưng so với Tolstoi thì còn kém xa" - hoặc là thế này nữa: "Đó là một tác phẩm tốt nhưng "Cha và Con" của Turgenev còn hay hơn gấp bội". Và cứ là khá đấy và có tài năng đấy và chỉ có thế mãi cho đến lúc xuống mồ. Sau này, mỗi khi qua mộ tôi, bạn bè tôi sẽ nói: "T'rigorin an nghỉ ở đây. Đó là một nhà văn khá nhưng anh ta chưa bằng được Turgenev".

NINA: - Xin lỗi ông, tôi chịu không hiểu nổi ông nữa. Thật rõ là sự thành công đã làm ông khó tính...

T'RIGORIN: - Thành công nào? Tôi không bao giờ có ảo tưởng hão về mình cả. Tôi chả ưa cái anh

chàng nhà văn là tôi đây đâu. Điều tệ hại nhất là tôi lại sống trong một thứ ảo ảnh và thường chính tôi cũng không hiểu mình viết gì nữa... Tôi yêu dòng nước này, cây cối vòm trời, tôi yêu thiên nhiên, nó kích thích trong tôi lòng say mê, lòng khao khát muốn viết cho kỳ được. Nhưng tôi không phải chỉ là một anh chàng vẽ phong cảnh; tôi còn là một người công dân yêu đất nước, dân tộc mình; tôi cảm thấy mình đã là nhà văn, thì phải có nhiệm vụ nói đến dân tộc mình, đến những khổ đau và tương lai của nó, nói đến khoa học, những quyền lợi của con người và nhiều thứ khác nữa. Và tôi nói đến tất cả, tôi luôn luôn vội vã, bốn phía người ta thúc giục tôi, giận dỗi tôi, tôi chạy quàng hết chỗ này chỗ khác như một con cáo bị đàn chó săn đuổi bắt. Tôi thấy cuộc sống và khoa học tiến bước không ngừng, còn tôi, thì cứ tụt lại đằng sau như một anh nhà quê lỡ tàu. Và cuối cùng, tôi cảm thấy tôi chỉ biết viết về phong cảnh còn đối với tất cả những cái khác, thì tôi giả dối hết, giả dối đến tận tuỷ ấy.

NINA: - Ông làm việc nhiều quá nên không còn thời giờ và cũng không muốn thừa nhận giá trị của mình nữa. Ông bất mãn với chính bản thân ông, thế cũng được, nhưng đối với người khác ông thật lớn lao và đáng phục. Nếu tôi là nhà văn lớn như ông, tôi sẽ cống hiến cả cuộc đời tôi cho quần chúng, tuy tôi vẫn biết rằng hạnh phúc của họ chỉ là ở chỗ tự nâng mình lên tới ngang tầm với tôi và họ sẽ rước tôi như một kẻ chiến thắng!

T'RIGORIN: - Ô! Rước đi như một kẻ chiến thắng! Song le, tôi đâu phải là vua Agamemnon[1].

(Họ cùng cười).

NINA: - Để có cái hạnh phúc được trở thành một nữ sĩ hay một nữ diễn viên, tôi có thể bằng lòng để cho họ hàng ruồng bỏ, chịu mọi thiếu thốn, thất vọng, tôi có thể sẵn sàng sống trong những gian phòng sát nóc, chỉ ăn bánh mì đen; tôi đau khổ

---

(1) Theo thần Hy Lạp, Agamomnon là vua xứ Mixen và Argo, đã soái lĩnh các quần thần Hy Lạp đi bao vây thành T'roa. Hắn đã hy sinh con gái là Iphigiene để dẹp cơn thịnh nộ Điane và cầu lấy thuận gió để vượt biển. Sau khi chiến thắng bị vợ ám sát chết.

vì biết những nhược điểm của mình, vì bất mãn với chính mình, nhưng ngược lại tôi đòi hỏi phải có danh vọng... Một cái danh vọng thực sự, lẫy lừng... (*Che mặt vào hai bàn tay)* Tôi chóng mặt quá... Ôi!...

(Tiếng Arcadina từ trong biệt thự gọi: Borix Alexeevích!)

T'RIGORIN: - Họ gọi tôi đấy... Hẳn là để thu xếp hành lý. Vậy mà tôi lại thấy không muốn đi. (*Liếc nhìn ra hồ)*. Ở đây thú vị biết bao!. .. Thật là một cảnh bồng lai!

NINA: - Ông có trông thấy căn nhà và khu vườn ở bờ bên kia không?

T'RIGORIN: - Có.

NINA: - Đấy là dinh cơ bà mẹ của tôi nay đã qua đời. Tôi sinh ra ở đó. Cả quãng đời tôi đã sống bên bờ hồ này và tôi thuộc từng hòn đảo nhỏ.

T'RIGORIN: - Ở vùng quê của cô đây thật thú vị! (*Trông thấy xác chim âu)*. Cái gì thế này?

NINA: - Một con chim âu. Chính Constantin Gavrivich đã bắn chết nó.

T'RIGORIN: - Con chim đẹp thật! Quả thật, tôi chẳng muốn đi chút nào cả. Hãy cố gắng

thuyết phục bà Irina Nicolaevna ở lại nhé (*Ghi chép*).

NINA: - Ông viết gì Vậy?

T'RIGORIN: - Tôi viết thế này... Một chủ đề vừa đến trong đầu tôi... (*Giấu sổ ghi*). Chủ đề của một truyện ngắn nho nhỏ có một thiếu nữ cũng giống như cô, sống bên một con hồ, từ những ngày thơ ấu; nàng yêu con hồ như một con chim âu và cũng như con chim âu, nàng sống sung sướng và tự do. Nhưng tình cờ có một người đàn ông đến đó, trông thấy nàng và vì vô công rồi nghề, anh ta đã giết nàng, như giết con chim âu này đây.

(Im lặng Arcadina hiện ra ở cửa sổ).

ARCADINA: - Borix Alexeevich, anh ở chỗ nào đấy?

T'RIGORIN: - Tôi tới ngay đây (*Đi nhưng vẫn quay lại nhìn Nina; tới cửa sổ, nói với Arcadina)*. Có chuyện gì Vậy?

ARCADINA: - Chúng ta không đi nữa.

(T'rigorin vào trong biệt thự).

NINA: (*Tiến lại gần rìa sân khấu, sau một lúc nghĩ ngợi*) - Mình đang ở trong mơ!

HẠ MÀN

HỒI BA

(Phòng ăn trong nhà Xorin. Cửa ra vào ở bên phải và bên trái. Một tủ buýp phê. Một tủ thuốc. Một bàn kê ở giữa phòng. Một vali và những hộp đựng mũ. Đồ lề chuẩn bị đi xa. T'rigorin đang ăn sáng. Masa đứng cạnh bàn).

MASA: - Tôi kể tất cả chuyện này cho ông nghe như kể với một nhà văn nhé; ông có thể dùng nó. Xin rất thành thực nói với ông rằng; nếu anh ấy bị thương nguy kịch thì tôi chẳng thể nào sống nổi đâu. Nhưng dù sao tôi cũng vẫn là người can đảm. Tôi đã quyết định rồi, chẳng phải đắn đo gì nữa; rứt bỏ tình yêu khỏi trái tim tôi, phải rứt nó đi đến tận gốc!

T'RIGORIN: - Rứt bằng cách nào kia?

MASA: - Tôi sẽ lấy chồng. Lấy Metvedenco.

T'RIGORIN: - Ông giáo ấy à?

MASA: - Vâng.

T'RIGORIN: - Tôi thấy không cần thiết.

MASA: - Yêu vô hy vọng, năm này qua năm khác, chờ đợi cái gì kia chứ?... Lấy chồng rồi, tôi sẽ không nghĩ tới yêu đương nữa, sẽ có nhiều cái lo lắng khác đến bóp chết tất cả cái cũ. Với lại, dù sao đi nữa thì cũng là một sự thay đổi rồi. Ông uống cốc nữa nhé?

T'RIGORIN: - Có lẽ đủ rồi đấy.

MASA: - Thôi đi ông (*Rót đầy hai cốc con*). Ông đừng nhìn tôi như thế nữa. Ông đừng tưởng, đàn bà cũng hay rượu lắm. Hay rượu lắm. Một số ít, như tôi chẳng hạn, thì uống công khai. Còn những người khác chỉ uống vụng. Vâng. Và bao giờ họ cũng uống thứ vốt-ca hay cốt-nhắc! (*Họ chạm cốc*). Xin chúc ông mạnh khoẻ! Ông thật là người đơn giản, rất tiếc là ông phải xa chúng tôi.

(*Họ uống rượu*)

T'RIGORIN: - Tôi cũng thấy tiếc lắm, không muốn đi chút nào.

MASA: - Hay ông bảo bà ấy ở lại?

T'RIGORIN: - Không, bây giờ thì không được nữa rồi. Cậu con giai bà ấy, tỏ ra bất nhã quá chừng. Thoạt tiên thì Cậu ấy muốn tự tử; bây giờ thì hình như Cậu ấy lại muốn

thách tôi đấu súng. Vì sao kia? Cậu ta dằn dỗi, khinh khỉnh, và đang theo đuổi các hình thức mới. Nhưng vẫn có đủ chỗ cho mọi người đấy chứ, cho bọn trẻ và cho đám già, việc gì phải giành nhau.

MASA: - Với lại, còn chuyện ghen tuông nữa chứ... Nhưng điều đó có quan hệ gì đến tôi đâu.

(Im lặng một lát. Iacov đi qua phòng từ trái sang phải, tay xách vali. Nina ra. Cô dừng lại ở cửa sổ).

MASA: - Ông giáo của tôi không lấy gì làm thông minh cho lắm nhưng là người tốt và nghèo; ông ấy yêu tôi lắm. Tôi cũng thương hại ông ta.

Thương hại cả mẹ già ông ta nữa. Thôi, xin phép được chúc ông mọi sự tốt lành. Ông không giận gì tôi chứ? (*Bắt thật chặt tay T'rigorin*) Tôi rất cám ơn ông đã tiếp tôi thân ái thế này. Ông gửi sách của ông cho tôi nhé, và nhất là đừng quên lời đề tặng. Nhưng xin ông đừng đề là "kính trọng tặng". Chỉ cần đề giản dị là: "Tặng Mari, một kẻ mồ côi[1] sống

---

(1) Nguyên văn là: "Một người không còn nhớ rõ giòng dõi của mình"; câu này là một mục trong bản khai của sổ điều tra ở sở cảnh sát.

trên đời này chẳng hiểu để làm gì hết". Xin vĩnh biệt! (*Vào*)

NINA: (*Chìa nắm ray ra cho T'rigorin*) - Chẵn hay lẻ?

T'RIGORIN: - Chẵn.

NINA: (*Thở dài*) - Không phải. Tôi chỉ nắm trong tay có một hạt đậu con. Tôi muốn được biết mình có nên làm diễn viên hay không. Giá có ai khuyên bảo tôi lấy một lời!

T'RIGORIN: - Không ai khuyên được ai trong những trường hợp như thế này đâu.

(*Im lặng*).

NINA: - Chúng ta sắp xa nhau và... Có lẽ chẳng bao giờ còn gặp lại nhau nữa. Xin ông nhận lấy dùm tôi chiếc huy hiệu nhỏ này. Gọi là làm kỷ niệm. Tôi đã cho khắc vào đây những chữ đầu của tên ông... Và ở mặt bên kia, tên cuốn sách "Ngày và Đêm" của ông.

T'RIGORIN: - Xinh quá nhỉ! (*Hôn chiếc huy hiệu*) Món quà thật đáng yêu!

NINA: - Thỉnh thoảng ông hãy nghĩ đến tôi.

T'RIGORIN: - Tôi sẽ nhớ đến cô. Tôi sẽ nhìn thấy cô y hệt như ở giữa buổi trưa đẹp trời hôm đó. Cô còn nhớ không? Cách đây một

tuần, cô mặc áo nhạt màu... chúng ta trò chuyện cùng nhau... con chim âu trắng xoá nằm trên ghế.

NINA: (*Mơ màng*) - Vâng, con chim âu...
(Im lặng).
Không thể tiếp tục nói chuyện với nhau được nữa, có người đến kia... Trước khi ông đi, cho tôi gặp ông hai phút, tôi van ông đấy...
(Nina vào phía trái, đồng thời từ phía phải, Arcadina và Xorin, mặc lễ phục, trên ngực đính một huân chương hình ngôi sao đi ra, rồi đến Iacov bận rộn chuẩn bị hành lý lên đường).

ARCADINA: - Thôi, bác ở lại nhà đi. Bác định vác cái bệnh tê thấp đi thăm hỏi những ai bây giờ? (*Với T'rigorin*) Ai vừa ra đây? Nina phải không?

T'RIGORIN: - Phải.

ARCADINA: - Pardon[1]. Tôi đã làm phiền anh chị... (*Ngồi xuống*) Có lẽ tôi không quên thứ gì cả. Tôi bức quá.

T'RIGORIN: (*Đọc trên chiếc huy hiệu*) - "Ngày và Đêm", trang 121, dòng 11 và 12".

---

(1) Tiếng Pháp trong nguyên bản: "xin lỗi".

IACOV: (*Dọn bàn*) - Có phải buộc cần câu của ông lại không ạ?

T'RIGORIN: - Có chứ, tôi vẫn còn phải dùng đến nó. Còn sách của tôi, anh có thể muốn cho ai thì cho.

IACOV: - Thưa ông. Vâng ạ.

T'RIGORIN: (*Nói riêng*) - "Trang 121, dòng 11 và 12". Có gì trong những dòng ấy Vậy (*Với Arcadina*) Bà có sách của tôi ở đây không?

ARCADINA: - Có, ở buồng làm việc ông anh tôi, trong tủ đặt ở góc buồng ấy.

T'RIGORIN: - Trang 121... (*Vào*).

ARCADINA: - Thật đấy bác Pitero[1] ạ, bác ở lại nhà thì tốt hơn.

XORIN: - Cô đi rồi, không có cô thì tôi thấy cô độc lắm.

ARCADINA: - Thế bác tưởng ở ngoài tỉnh thì hơn à?

XORIN: - Tôi không nói thế, nhưng dù sao... (*Cười*) Ở đó, sẽ cử hành lễ đặt viên đá đầu tiên cho toà nhà của hội đồng tự trị,

(1) Tên gọi thân mật của Piter. Chính tên tiếng Nga là Piot'r. Piter là tên Piot'r đã Pháp hoá. Hồi đó, giới thượng lưu ở Nga có một thói quen mà họ coi như một mỹ tục là gọi nhau bằng những tên đã Pháp hoá hoặc Anh hoá.

và đại loại như thế. Tôi khao khát ước mong, dù chỉ là một giờ hay hai giờ, được nâng cao lên khỏi cái điệu sống tầm thường này, vì tôi cảm thấy tôi đang mốc meo lên như một cái tẩu thuốc cũ vứt trong xó Vậy. Tôi đã ra lệnh đóng ngựa, một giờ nữa ta sẽ cùng đi.

ARCADINA: (*Một lát sau*) - Thôi, bác cứ chịu khó sống ở đây đừng buồn phiền quá, và cũng đừng để bị nhiễm lạnh đấy. Bác trông nom giúp thằng con tôi, săn sóc nó. Bác hãy dắt nó đi vào con đường tốt.

(Im lặng).

Tôi ra đi mà vẫn không hiểu được tại sao thằng Constantin lại muốn tự tử. Tôi có cảm tưởng như chính vì nó ghen nên mới làm ra thế. Tôi đưa Trigorin đi sớm chừng nào là tốt chừng ấy.

XORIN: - Cô nói gì thế? Còn nhiều nguyên nhân khác nữa chứ. Cũng dễ hiểu thôi; nó trẻ, thông minh, lại phải sống ở nhà quê, trong cái xó hẻo lánh này, tiền không có, địa vị cũng không, và tương lai cũng không nốt. Nó không có việc gì làm cả; nhàn rỗi đến phát ngượng và cũng phát sợ lên. Tôi yêu nó vô cùng, và nó cũng

gắn bó với tôi lắm. Nhưng nó cứ có cảm tưởng nó ở đây là thừa, như là một giống ăn bám, một thằng đi chén boóng... Tất nhiên đó là amour propre...

ARCADINA: - Nó làm tôi phiền lòng quá! (*Đáng suy nghĩ*) Hay bây giờ để nó đi làm Vậy, bác bảo sao?

XORIN: (*Thổi sáo khẽ, rồi lưỡng lự*) - Có lẽ tốt hơn hết là cô cứ... cho nó một ít tiền. Trước hết nó cần được may mặc tử tế, và đại loại như thế. Cô thấy không, ba năm nay nó vẫn khoác cái áo khổ ấy, nó không có cả áo choàng nữa... (*Cười*) Với lại, cho nó được thay đổi không khí một tý cũng chẳng có hại gì... Thí dụ như được đi ra ngoại quốc... Kể ra cũng không tốn lắm đâu.

ARCADINA: - Lại thế nữa kia... Tôi cũng có thể may cho nó một bộ đồ, nhưng còn đi ra ngoại quốc... Không, bây giờ thì ngay cả đến một bộ đồ, tôi cũng chịu không thể mua cho nó được. (*Giọng quả quyết*) Tôi không có tiền.

(Xorin cười).

ARCADINA: - Tôi không có tiền!

XORIN: (*Khẽ thổi sáo*) - Thôi được... Cô em gái thân yêu, tôi xin lỗi, đừng giận tôi nữa. Tôi tin ở cô... Cô là một người đàn bà hào phóng và cao thượng.

ARCADINA: (*Giọng đầy nước mắt*) - Tôi không có tiền!

XORIN: - Nếu tôi có tiền, tôi đã cho nó rồi, cái đó là lẽ tất nhiên; nhưng tôi không có gì cả, không một đồng xu dính túi. (*Cười*) Lão quản gia lấy hết số tiền lương hưu trí của tôi tiêu pha vào việc trồng trọt, chăn gia súc, nuôi ong. Thế là tất cả tiền của tôi tiêu tan hết: ong chết, bò chết, còn ngựa thì chả bao giờ họ cho tôi được dùng đến cả.

ARCADINA: - Thực ra, tôi cũng có tiền, nhưng tôi là nữ diễn viên, chỉ riêng việc trang sức cũng đã sạt nghiệp rồi.

XORIN: - Cô rất tốt, rất dịu dàng... Tôi quý cô lắm... Phải... Nhưng tôi lại làm sao thế này... (*Lảo đảo*) chóng mặt quá. (*Bám vào bàn*). Tôi thấy khó chịu quá, và đại loại như thế.

ARCADINA: (*Sợ hãi*) - Pet'rusa! (*Cố đỡ Xorin đứng vững*) Pet'rusa, anh trai thân yêu của em! (*Kêu lên*) Lại giúp tôi với! Giúp tôi với!...

(T'replev đầu quấn băng và Metvedenco ra).

ARCADINA: - Bác ấy bị choáng váng!

XORIN: - Không sao hết, không sao hết... *(Mỉm cười và uống ít nước).*

Thế là khỏi rồi... Và đại loại như thế thôi...

T'REPLEV: *(Với mẹ)* - Mẹ cứ bình tĩnh mẹ ạ, không trầm trọng gì đâu. Bây giờ thì bác ấy bị thế luôn đấy. *(Với Xorin).* Bác phải nằm nghỉ một lúc, bác ạ!

XORIN: - Một lúc, ừ phải... Dù sao thì bác cũng sẽ ra tỉnh. Bác nằm nghỉ một lúc, rồi bác sẽ đi. Tất nhiên là như thế thôi... *(Chống gậy đi).*

METVEDENCO: *(Dìu Xorin đi)* - Ông đã biết câu đố đấy. Vật gì sáng bốn chân đi.

Trưa, hai chân bước, chiều về lại ba[1].

XORIN: - Đích thị rồi! Và đến đêm thì lại nằm kềnh ra đằng lưng. Cám ơn anh, tôi đi một mình cũng được...

---

(1) Theo thần thoại Hy Lạp, con quái vật đầu người mình sư tử Xiphanh ở Tepgo đã đặt câu hỏi đó, ai không trả lời được thì bị nó ăn thịt. Oedep đã đoán ra; đó là tuổi nhỏ, tuổi lớn lên và tuổi già của con người. Con Xiphanh uất quá bèn đâm đầu xuống biển.

METVEDENCO: - Thôi thôi, ông đừng có làm khách nữa!...

(Xorin và Metvedecnco vào).

ARCADINA: - Bác ấy làm mẹ sợ quá!

T'REPLEV: - Bác ấy sống ở nhà quê không tốt đâu. Cứ mòn mỏi dần đi. Mẹ ạ, nếu đột nhiên mẹ đâm ra rất hào phóng mà cho bác ấy vay một ngàn rưởi hoặc hai ngàn rúp, thì bác ấy có thể ra tỉnh ở hẳn một năm được đấy.

ARCADINA: - Mẹ không có tiền. Mẹ là nữ diễn viên chứ có là chủ nhà băng đâu.

(Im lặng)

T'REPLEV: - Mẹ ơi, mẹ thay băng cho con với. Mẹ làm việc đó khéo lắm.

ARCADINA: (*Lấy trong tủ thuốc lọ thuốc i-ốt và một cuốn băng với các dụng cụ băng bó*) - Ông bác sĩ đến trễ quá.

T'REPLEV: - Ông ấy hứa mười giờ có mặt ở đây mà bây giờ đã là mười hai giờ trưa rồi.

ARCADINA: - Con ngồi xuống đây. (*Tháo băng cho T'replev*). Trông như là con đội một cái khăn xếp Vậy. Hôm qua, ở bếp có một người lạ đã phải hỏi là con thuộc quốc tịch nào. Sắp có sẹo rồi đấy. Không còn nguy hiểm gì nữa. (*Hôn lên đầu

T'replev). Mẹ đi khỏi rồi, con không bắn đoàng đoàng nữa chứ?

T'REPLEV: - Không đâu, mẹ ạ. Con đã làm thế trong một lúc thất vọng vô cùng không thể tự chủ được lòng mình. Con sẽ không làm thế nữa đâu.

(Hôn tay mẹ). Mẹ có bàn tay vàng. Con còn nhớ, đã từ lâu lắm rồi, hồi mẹ còn biểu diễn ở nhà hát thành phố, con chỉ bé tí tẹo, ngoài sân nổ ra một vụ xô xát, một bà thợ giặt ở cùng nhà ta bị đánh một trận rất đau. Mẹ còn nhớ không? Lúc vực dậy thì bà ta đã bất tỉnh rồi. ... Mẹ đến thăm bà ấy luôn, mẹ đem thuốc cho bà ấy, tắm cho các con bà ấy trong thùng giặt quần áo. Mẹ không nhớ à?

ARCADINA: - Không *(Quấn băng mới cho con)*.

T'REPLEV: - Nhà ta hồi đó còn có cả hai nữ diễn viên nhảy múa nữa... Họ thường đến cùng uống cà phê với mẹ.

ARCADINA: - Việc ấy thì mẹ còn nhớ.

T'REPLEV: - Hai cô diễn viên ấy ngoan đạo lắm.

(Im lặng)

Ít lâu nay, trong mấy ngày nay, con thấy yêu mẹ cũng tha thiết, dạt dào y như hồi con còn nhỏ. Ngoài mẹ ra, giờ đây, con

không còn ai nữa cả. Nhưng tại sao, tại sao mẹ lại để cho cái người ấy lung lạc mẹ?

ARCADINA: - Con không hiểu ông ấy thôi, Constantin ạ. Ông ấy là người rất cao thượng...

T'REPLEV: - Vâng, thế mà khi người ta cho ông ấy biết là con có ý định muốn thách ông ta đấu súng, tính cao thượng của ông ta vẫn không làm cho ông ấy khỏi đóng vai một anh hèn. Ông ta lủi trốn một cách đáng hổ thẹn.

ARCADINA: - Rõ đến buồn cười!... Chính mẹ yêu cầu ông ta đi đấy chứ.

T'REPLEV: - Một con người cao thượng! Đấy, trong khi mẹ con ta suýt cãi cọ lẫn nhau vì ông ta, thì ông ta vẫn nhênh nhang ở phòng khách hoặc là ở ngoài vườn để nhạo báng chúng ta... Ông ta đang huấn luyện cho cô Nina, thuyết phục cô ta bằng được rằng chính ông ta là một vị thiên tài.

ARCADINA: - Con lấy làm thích chí khi nói với mẹ những lời khó nghe ấy. Mẹ kính phục ông ấy và mẹ muốn rằng không ai được nói nặng lời về ông trước mặt mẹ.

T'REPLEV: - Còn con, con chẳng kính phục gì ông ta hết. Mẹ muốn con cũng phải coi ông ta như là một thiên tài, nhưng xin mẹ tha lỗi cho con, con không quen nói dối, tác phẩm của ông ta làm con buồn nôn.

ARCADINA: - Thế là đố kỵ rồi! Những kẻ hợm hĩnh và bất tài không biết làm gì khác là mạt sát những tài năng chân chính. Một cách tự an ủi khá tốt đấy!

T'REPLEV: (*Mỉa mai*) - Tài năng chân chính! (*Giận dữ*). Bà muốn nghe sự thực à; tôi còn tài năng hơn tất cả các người cộng lại đấy! (*Giật băng ra*). Tất cả các người, bọn bảo thủ các người, các người độc chiếm lấy địa vị hàng đầu trong nghệ thuật, các người chỉ công nhận những gì do chính các người làm ra mới là hợp pháp và có thực thôi, còn các người bóp nghẹt, chà đạp lên tất cả! Tôi không công nhận các người đâu! Không công nhận cả bà, cả lão ta!

ARCADINA: - Mày là đồ suy đồi!...

T'REPLEV: - Bà hãy trở về cái sân khấu yêu thích của bà mà chơi những vở kịch tội nghiệp và ngớ ngẩn đi.

ARCADINA: - Ta chưa hề chơi những vở kịch ngớ ngẩn bao giờ cả. Mày cút đi! Mày ấy à, ngay viết một vở kịch tầm thường nhất, mày cũng bất lực kia! Đồ tiểu tư sản thành phố Kiev! Đồ ăn bám!

T'REPLEV: - Đồ keo kiệt!

ARCADINA: - Đồ lưu manh!

(T'replev ngồi xuống và yên lặng khóc).

ARCADINA: - Đồ vô dụng! *(Đi lại bối rối)*. Nín đi... không nên khóc thế. *(Khóc)* Không nên đâu... *(Hôn trán, má, đầu con)*. Con yêu quí, con tha lỗi cho mẹ... Hãy tha thứ cho người mẹ có tội này. Hãy tha cho cái mụ khổ sở ấy đi.

T'REPLEV: *(Ôm lấy mẹ)* - Mẹ hiểu cho con! Con đã mất hết cả rồi. Cô ấy không yêu con, con không biết làm gì nữa rồi... Tất cả mọi hy vọng đều tiêu tan.

ARCADINA: - Con đừng nên thất vọng... Mọi việc rồi sẽ êm thấm cả thôi. Ông ấy sắp đi rồi, cô ấy lại sẽ yêu con *(Lau nước mắt cho con)*. Thôi con. Mẹ con ta đã làm lành với nhau rồi.

T'REPLEV: *(Hôn tay mẹ)* - Vâng, mẹ ạ.

ARCADINA: *(Âu yếm)* - Con nên làm lành cả với ông ấy đi. Đừng có đấu súng nhé... Phải thế không?

T'REPLEV: - Được... Nhưng mẹ ạ, mẹ cho phép con không phải nhìn thấy mặt ông ta nữa. Gặp ông ta thì con khổ tâm lắm... trên sức chịu đựng của con.

(T'rigorin ra)

Ông ta kìa... Con ra đây... (*Thu xếp vội vàng thuốc men vào trong tủ thuốc)*. Ông bác sĩ lát nữa sẽ băng cho con Vậy...

T'RIGORIN: (*Tìm đọc trong một quyển sách*) - Trang 121... dòng 11 và 12.... Đây rồi... *(Đọc)* "Nếu có bao giờ anh cần đến cuộc đời em, anh hãy đến và đem nó đi".

(T'replev nhặt cuốn băng dưới đất và vào).

ARCADINA: (*Xem đồng hồ*) - Ngựa sắp đến rồi đấy.

T'RIGORIN: (*Nói một mình*) - "Nếu có bao giờ anh cần đến cuộc đời em, anh hãy đến và đem nó đi!".

ARCADINA: - Chắc vali của anh đã sẵn sàng rồi?

T'RIGORIN: (*Sốt ruột*) - Ừ, ừ... (*Tư lự).* Tại sao có chút gì như một nỗi u hoài trong lời kêu gọi của tâm hồn ngây thơ này, tại sao tim ta lại thắt lại đau đớn thế này?... "Nếu có bao giờ anh cần đến cuộc đời em, anh hãy đến và đem nó đi" *(Với Arcadina)* Ta ở lại một ngày nữa đi!

(Arcadina lắc đầu)

T'RIGORIN: - Ta ở lại đi!

ARCADINA: - Anh yêu dấu, tôi biết cái gì đã giữ chân anh ở lại đây rồi. Nhưng anh hãy tự chủ lại! Anh hơi say rồi đấy, tỉnh lại đi thôi.

T'RIGORIN: - Em nữa, em cũng nên sáng suốt, thông minh, biết điều hơn nữa... (*Bắt tay bà ta*). Em vốn giàu đức tính hy sinh... Hãy là bạn tốt của tôi, em hãy trả lại tự do cho tôi...

ARCADINA: (*Rất xúc động*) - Anh mê đến thế kia à?

T'RIGORIN: - Cô ta cứ như hút tôi vào! Có lẽ đó chính là người tôi cần đến nhất.

ARCADINA: - Đi yêu một con bé tỉnh lẻ à? Chao ôi anh không hiểu chút nào hết.

T'RIGORIN: - Có trường hợp có những người vừa đi vừa ngủ, cũng như tôi vừa trò chuyện với em vừa có cảm tưởng như mình đang ngủ, đang nhìn thấy cô ta trong giấc mộng... Những giấc mộng kỳ thú và êm dịu bao nhiêu... Em, hãy trả lại tự do cho tôi đi...

ARCADINA: (*Run rẩy*) - Không, không.... Tôi chỉ là một người đàn bà bình thường như những người đàn bà khác, không nên nói

những lời như Vậy với tôi... Đừng giày vò tôi nữa, anh T'rigorin... em sợ lắm...

T'RIGORIN: - Chừng nào em muốn, em vẫn có thể là người đàn bà không tầm thường như bao nhiêu người khác. Một mối tình tươi trẻ, dịu dàng, thơ mộng đưa ta đi vào thế giới của những giấc mơ, mối tình yêu duy nhất có thể đem đến cho tôi hạnh phúc trên cõi đời này! Tôi chưa hề trải qua một mối tình như thế bao giờ... Hồi còn trẻ, tôi không có thời giờ rỗi, tôi cứ phải ngồi đợi trong các phòng biên tập, tôi phải vật lộn với cái nghèo... Mối tình ấy, bây giờ nó đến rồi, nó vẫy gọi tôi... Đi lẩn trốn nó là nghĩa thế nào?

ARCADINA: (*Giận dữ*) - Anh mất trí rồi!

T'RIGORIN: - Càng tốt!

ARCADINA: - Hôm nay tất cả các người về hùa với nhau để làm khổ tôi (*Khóc).*

T'RIGORIN: (*Tay ôm đầu*) - Bà này không hiểu gì cả! Không muốn hiểu gì cả!

ARCADINA: - Lẽ nào tôi lại già nua xấu xí đến nỗi người ta dám nói với tôi với chuyện đàn bà con gái mà không e ngại gì sao? (*Ôm hôn T'rigorin).* Chao, anh điên rồi sao? Anh, người yêu của em, vị thần của em...

Anh là trang sách chót của đời em. (*Quỳ xuống trước T'rigorin)*. Nguồn vui của em, niềm kiêu hãnh và hạnh phúc của em... (*Ôm quàng lấy đầu gối T'rigorin).* Nếu anh bỏ em, dù chỉ trong một tiếng đồng hồ, em có thể chết, em có thể phát điên ngay, anh yêu quý, anh xinh đẹp, vị chúa tể của em ơi...

T'RIGORIN: - Có thể có người vào đấy (*Kéo bà ta đứng dậy).*

ARCADINA: - Thì cũng chẳng sao, yêu anh thì em không sợ xấu hổ (*hôn ay ông ta)*. Cái kho vàng của em, con người rồ dại của em ơi, anh muốn làm trò điên dại, nhưng em không muốn thế, em sẽ ngăn cấm anh... (*cười*). Anh là của em, hoàn toàn là của em... Cái vầng trán này là của em, đôi mắt này là của em, và mớ tóc mềm như tơ này cũng là của em... Tất cả anh là thuộc về em hết. Anh nhiều tài năng, anh thông minh, anh là nhà văn lớn nhất ngày nay, anh là niềm hy vọng duy nhất của nước Nga... Anh mới chân thực làm sao, giản dị, tươi trẻ và duyên dáng lành mạnh làm sao... Chỉ cần đến một nét nhỏ anh đã nói ra được cái gì là bản

chất, cái gì là đặc tính của một người hay là một cảnh, nhân vật anh dựng lên toàn là những con người sống... Không thể nào đọc anh mà không cảm thấy say mê! Anh tưởng em phụng thờ, tâng bốc anh, là em nịnh nọt anh sao? Anh hãy nhìn vào mắt em, anh nhìn đi.... Trông em có giống một kẻ nói điêu không? Anh cũng hiểu rằng em chỉ có là kẻ biết đánh giá anh đúng nhất; chỉ có em là nói thật với anh, anh yêu, anh quý của em... Anh cùng đi với em chứ? Có phải thế không? Anh không bỏ em chứ?

T'RIGORIN: - Tôi là người không có nghị lực... Chưa bao giờ tôi có nghị lực cả.... Tôi vốn nhu nhược lề mề, lúc nào cũng ngoan ngoãn vâng lời, có thể nào đàn bà lại đi yêu những thứ ấy? Em hãy giữ lấy tôi đưa tôi đi cùng, nhưng đừng có rời tôi nửa bước...

ARCADINA: (*Nói một mình*) - Bây giờ thì anh chàng thuộc về ta rồi. (*Lại phóng túng không có gì xảy ra)*. Thật ra, nếu anh muốn thì anh cứ ở lại đây. Em đi trước và độ tuần lễ nữa anh sẽ tới sau. Quả là anh chả có việc gì cần phải vội vàng cả.

T'RIGORIN: - Không, nếu đã đến nước này, chúng ta sẽ cùng đi.

(Im lặng, T'rigorin nghi chép trong sổ tay).

ARCADINA: - Tuỳ ý anh, chúng ta sẽ cùng đi. Anh ghi cái gì thế?

T'RIGORIN: - Sáng nay, tôi nghe được một câu lý thú: "Khu rừng trinh nữ...". Câu này có thể dùng được (*Ngáp)*. Ta đi chứ. Lại tàu hoả, nhà ga, toa ăn, món sườn lợn, lại những câu chuyện...

SAMAEV: *Ra*) - Tôi hân hạnh và buồn rầu báo tin rằng ngựa đang đợi các vị. Bà chủ kính mến, đã đến giờ ra ga rồi ạ; hai giờ năm phút tàu sẽ đến. Thưa bà Irina Nicolaevna, xin bà rộng lượng hỏi thăm dùm diễn viên Xuzdanev xem thử ông ta có còn sống không và có được khoẻ không. Đã có một thời chúng tôi cùng uống rượu với nhau... Ông ta diễn vở "Nhà dây thép bị cướp phá" thì không ai bì kịp ạ. Tôi còn nhớ hồi đó, ở vùng Elidevegrad, có tay kịch sĩ Izmailov, cũng là một nhân vật trứ danh... Bà chủ kính mến, xin bà đừng vội, còn năm phút nữa kia ạ. Có một bữa kia, trong

một vở hài kịch, hai người đó đóng vai những kẻ phản nghịch và khi bị người ta tóm được, đáng lẽ phải kêu "ta rơi vào bẫy rồi" thì Izmailov lại kêu là: "Ta rơi vào rẫy rồi" *(Cười như nắc nẻ)* Vào rẫy rồi!...

(Khi hắn nói, Iacov đang bận bịu quanh đống vali người hầu phòng đưa mũ, áo khoác, ô, găng tay cho Arcadina; mọi người giúp Arcadina mặc áo. Phía cửa trái, người hầu bếp ló ra, rồi sau đó lưỡng lự đi vào. Polina Andreevna rồi đến Xorin và đến Metvedenco ra).

POLINA ANDREEVNA: *(Xách một lẵng nhỏ)* - Đây là mận dể ăn dọc đường... Mận ngọt lắm... Các vị có thể vừa ý được ạ.

ARCADINA: - Bác tốt bụng lắm, bác Polina Andreevna ạ.

POLINA ANDREEVNA: - Xin chào bà chủ thân mến! Nếu có điều gì làm bà phật ý, thì tôi xin lỗi bà chủ. *(Khóc)*

ARCADINA: *(Ôm lấy bác ta)* - Mọi việc đều rất tốt, rất tốt, mọi việc đều rất tốt. Không nên khóc, tôi bảo nào!

POLINA ANDREEVNA: - Thời gian đi nhanh quá!

ARCADINA: - Làm thế nào được!

XORIN: *(Mặc áo khoác ngắn, đội mũ, cầm gậy, từ cửa bên trái đi ra, đi ngang qua phòng khách)* - Đến giờ rồi cô ạ, có thể sẽ muộn đấy! Tôi lên xe trước đây *(Vào)*.

METVEDENCO: - Tôi, tôi sẽ đi bộ ra ga.... để đưa tiễn các ngài. Tôi sẽ trở về ngay thôi... *(Vào)*.

ARCADINA: - Chào các bạn... Nếu chúng ta còn khoẻ mạnh bình an cả thì mùa hè này ta sẽ gặp lại nhau. *(Cô hầu phòng, Iacov và anh bếp hôn tay bà ta)*. Đừng quên tôi nhé! *(Cho anh bếp một rúp)*. Tôi đãi cả ba người một rúp đây.

ANH BẾP: - Thưa bà, chúng cháu đa tạ bà. Chúng cháu xin chúc bà thượng lộ bình an. Chúng cháu cám ơn bà lắm ạ.

IACOV: - Cầu chúc thượng đế che chở bà!

SAMRAEV: - Chúng tôi rất mong được biết tin tức của bà đấy ạ. Xin từ biệt ông Borix Alexeevich!

ARCADINA: - Constantin đâu rồi? Nói với Cậu ấy là tôi đi nhé! Thôi, ta từ biệt nhau thôi! Nào, đừng có ai giận gì chúng tôi cả nhé *(Với Iacov)* Tôi đã đưa một rúp cho anh bếp. Phần cả ba người đấy!

(Mọi người vào phía bên phải. Sân khấu bỏ trống. Trong hậu trường, có tiếng chào hỏi ồn ào khi sắp chia tay. Cô hầu phòng trở lại cầm lẵng mận trên bàn rồi lại vào).

T'RIGORIN: (*Quay ra*) - Tôi bỏ quên cái gậy. Chắc nó ở hàng hiên ngoài kia (*Đi về phía ấy, gần cửa bên trái, gặp Nina đi ra).* Kìa, cô đấy à? Chúng tôi đi đây!

NINA: - Tôi cảm thấy rằng chúng ta sẽ còn gặp lại nhau. (*Bối rối)* Ông Borix Alexeevich ạ, em đã quyết định rồi, số phận đã ngã ngũ; em sẽ đi đóng kịch. Ngay ngày mai, em sẽ đi khỏi đây, em bỏ cha em, em bỏ hết bắt đầu cuộc đời mới. Cũng như ông em đi... Moskva. Ở đấy chúng ta sẽ gặp nhau.

T'RIGORIN: (*Đưa mắt nhìn đằng sau*) - Cô cứ xuống khách sạn "Cửa hàng Slavơ"... Tới nơi thì báo cho tôi biết ngay... Phố Monxanovca, nhà Zroncolski... thôi, tôi đang rất vội.

(Im lặng)

NINA: - Một phút nữa thôi...

T'RIGORIN: *(Nói khẽ)* - Em mới đẹp làm sao... Chao ôi sung sướng bao nhiêu khi nghĩ rằng

chúng ta lại sắp được gặp nhau. (*Nina gục đầu lên ngực T'rigorin*). Anh sẽ lại được nhìn thấy cặp mắt diệu kỳ này, nụ cười trìu mến xinh đẹp này, nét mặt xiết bao dịu dàng, cái vẻ tiên nga trong sáng này... Em yêu dấu của anh... (*Một cái hôn dài*).

HẠ MÀN

(Từ hồi ba đến hồi bốn, khoảng cách thời gian là hai năm).

HỒI BỐN

(Một trong những phòng khách nhà Xorin được T'replev dọn thành phòng làm việc. Bên phải và bên trái, có nhiều cửa ăn thông vào các buồng phía trong. Trước mặt, một cửa kính trông ra hiên. Ngoài đồ đạc thường thấy trong một phòng khách, còn một bàn làm việc kê ở góc phải, và ở gần cửa, về phía trái, một đi-văng rộng kiểu Thổ Nhĩ Kỳ, một tủ sách, nhiều sách trên thành cửa sổ, vài ghế tựa.

Buổi tối. Chỉ có một ngọn đèn có chụp chiếu sáng gian phòng. Hơi tối. Có tiếng cây rì rào và tiếng gió rít trong lò sưởi. Tiếng mõ cầm canh của người gác đêm. Metvedenco và Masa ra).

MASA: (*Gọi*) - Anh Constantin Gavrilovich ơi! Anh Constantin Gavrilovich ơi! (*Nhìn chung quanh*). Chả có ai cả. Ông già cứ mỗi lúc lại hỏi: Coxtia[1] đâu, Coxtia đâu, không có Coxtia, ông lão không sống nổi...

(1) Tên gọi thân mật của Constantin.

METVEDENCO: - Ông ấy sợ phải ngồi một mình. (*Lắng tai nghe*). Từ hai ngày hôm nay, thời tiết kinh khủng quá.

MASA: (*Vặn bấc đèn sáng lên*) - Mặt hồ nổi sóng. Sóng cả lắm kia.

METVEDENCO: - Ngoài vườn tối om. Phải bảo người ta dỡ cái sân khấu ra mới được. Nó cứ đứng sừng sững ở đấy, trơ trụi, trông như bộ xương người, giờ lại cứ đánh phần phật vào cái màn. Tối hôm qua, khi tôi đi ngang cái sân khấu ấy, nghe như có ai khóc ở bên trong Vậy.

MASA: - Thôi đi.

(Im lặng)

METVEDENCO: - Masa này, ta đi về nhà thôi.

MASA: *(Lắc đầu từ chối)* - Tôi ngủ lại ở đây.

METVEDENCO: *(Van nài)* - Đi thôi, em Masa! Thằng con bé chúng mình chắc là đói rồi đấy.

MASA: - Anh đừng ngại. Mat'riona sẽ cho con nó ăn.

(Im lặng).

METVEDENCO: - Tôi thương con quá. Thế là ba đêm rồi nó không được gần mẹ.

MASA: - Anh đến là khó chịu! Ngày xưa thì ít ra anh cũng còn biết nói triết lý vặn, còn

bây giờ anh chỉ biết mỗi một thứ: con, con, về thôi, con, về thôi.

METVEDENCO: - Ta về đi, Masa ạ!

MASA: - Anh về một mình đi!

METVEDENCO: - Nhưng mà bố em sẽ không đưa ngựa cho tôi.

MASA: - Có chứ, cụ sẽ đưa cho anh một con. Anh cứ hỏi ông cụ đi, ông cụ sẽ đưa cho.

METVEDENCO: - Được, để tôi hỏi thử xem nào. Thế mai mình về chứ?

MASA: *(Hít thuốc lá)* - Ừ, mai. Anh dại lắm.

(T'replev và Polina Andreevna ra; T'replev cầm mấy cái gối và một cái chăn, Polina Andreevna cầm vải trải giường; họ đặt các thứ xuống đi văng, rồi T'replev ra ngồi ở bàn giấy).

MASA: - Những thứ này để làm gì hả mẹ?

POLINA ANDREEVNA: - Ông Piot'r Nicolaevich muốn dọn giường cho ông ấy ở phòng của Coxtia.

MASA: - Mẹ để con làm cho *(Trải giường)*.

POLINA ANDREEVNA: *(Thở dài)* - Người già mà thật cũng giống như trẻ con ấy...

(Lại gần bàn giấy, tỳ khuỷu tay xuống bàn và nhìn vào tập bản thảo.

Im lặng).

METVEDENCO: - Thế thôi, tôi về Vậy. Chào em Masa. *(Hôn tay vợ).* Con chào mẹ *(Định hôn tay mẹ vợ).*

POLINA ANDREEVNA: *(Hơi bực mình)* - Thôi, đi đi! Chúa phù hộ cho anh!

METVEDENCO: - Chào ông Constantin Gavrilovich.

(T'replev chìa tay ra bắt, không nói gì Metvedenco vào).

POLINA ANDREEVNA: *(Xem kỹ tập bản thảo)* - Coxtia này, không ai có thể ngờ rằng anh lại trở nên nhà văn thực thụ. Thế là bây giờ, lạy Chúa tôi, các báo lại gửi tiền nhuận bút về cho anh rồi đấy. *(Đưa tay lên vuốt tóc T'replev).* Anh lại còn đẹp ra nữa chứ... Coxtia thân mến, Cậu Coxtia tốt bụng của tôi, hãy nên vồn vã một chút với con bé Masa nhà tôi.

MASA: *(Trải giường)* - Mẹ cứ để mặc anh ấy mẹ ạ.

POLINA ANDREEVNA: *(Với T'replev)* - Nó kháu khỉnh đấy chứ!

(Im lặng).

Cậu Coxtia này, đàn bà họ không khó tính đâu, chỉ cần một cái nhìn âu yếm là đủ. Tôi cứ suy bụng tôi ra thì biết.

(T'replev đứng dậy và đi ra không nói câu nào).

MASA: - Mẹ thấy chưa, anh ấy cáu rồi đấy. Làm phiền anh ấy làm gì!

POLINA ANDREEVNA: - Mẹ thương con lắm, Masa bé bỏng của mẹ ạ!

MASA: - Con có cần mẹ phải thương hại con đâu!

POLINA ANDREEVNA: - Mẹ khổ tâm vì con lắm. Mày tưởng mẹ không biết gì sao, mẹ nhìn thấy hết mẹ hiểu hết rồi.

MASA: - Mẹ đừng nói bậy bạ thế. Mối tình tuyệt vọng chỉ có ở trong tiểu thuyết thôi. Điều cần là không được buông trôi liều lĩnh, đừng có héo hon chờ đợi mãi. Khi ái tình đã vào trong trái tim, phải đuổi cổ nó đi ra. Người ta đã hứa sẽ thuyên chuyển chồng con sang một vùng khác. Chúng con sẽ dọn nhà đi, và con sẽ quên hết... Con sẽ nhổ phăng cả gốc rễ mối tình kia đi.

(Từ cuối căn phòng thứ ba, vẳng lên một điệu nhạc "van-xơ" buồn buồn).

POLINA ANDREEVNA: - Coxtia chơi đàn đấy! Thế nghĩa là Cậu ta cũng đang khổ lắm.

MASA: *(Đi hai ba bước "van-xơ" lặng lẽ)* - Điều chính yếu, mẹ ạ, là đừng phải nhìn thấy anh ấy nữa. Miễn là người ta thuyên chuyển nhà con đi, rồi mẹ xem, con sẽ quên anh ấy, chỉ trong vòng một tháng thôi, mẹ cứ tin ở con. Tất cả điều đó là việc vặt hết.

(Cửa bên trái mở, Dor và Metvedenco đẩy cái ghế bành trên có Xorin ra).

METVEDENCO: - Nhà tôi bây giờ có sáu người. Mà giá bột mì là bảy mươi cô-peéch một pút.

DOR: - Thế thì anh liệu mà xoay xở đi.

METVEDENCO: - Ông thì cần gì, cứ bằng chân như vại ấy. Ông khối tiền, bao nhiêu mà chẳng có.

DOR: - Tôi ấy à? Anh bạn ơi, tôi sống ba mươi năm hoạt động trong nghề, tôi làm quần quật suốt ngày đêm, không còn thời giờ nào rảnh rang thuộc về tôi nữa, thế mà cũng chỉ dành dụm nổi số tiền hai ngàn rúp thì lại vừa tiêu hết trong dịp đi ngoại quốc gần đây rồi. Tôi không còn gì nữa.

MASA: *(Với chồng)* - Thế anh vẫn chưa đi kia à?

METVEDENCO: *(Như kẻ mắc lỗi)* - Mình bảo biết làm thế nào? Người ta có cho ngựa đâu mà đi?

MASA: *(Nói nhỏ, giọng chua chát)* - Giá mà anh có thể bước đi cho khuất mắt tôi!

(Chiếc ghế bành dừng lại ở phía trái gian phòng; Polina Andreevna, Masa và Dor ngồi cạnh ghế, Metvedenco vẻ buồn rầu, đứng lánh ra xa hơn).

DOR: - Biết bao nhiêu thay đổi ở đây! Các vị đã biến phòng khách thành phòng làm việc.

MASA: - Anh Constantin Gavrilovich làm việc ở đây tốt hơn. Khi nào cần, anh có thể ra ngoài vườn và suy nghĩ ở đấy.

(Người gác đêm đi tuần gõ mõ cầm canh).

XORIN: - Cô em tôi đâu?

DOR: - Bà ấy ra ga đón Trigorin. Cũng sắp về đấy!

XORIN: - Nếu ông thấy rằng cần phải đón cô em tôi về đây, thế nghĩa là tôi đang ốm nặng lắm *(Ngừng một lát).*

Chuyện kỳ thật, tôi ốm nặng như thế mà người ta không cho tôi một thứ thuốc men nào cả.

DOR: - Thì ông muốn dùng thuốc gì? Dược thảo nhé? Hay là thuốc muối?
Hay uống ký ninh?

XORIN: - Đấy, ông lại giở món triết lý suông ra rồi. Thật là một cực hình! (*Hất đầu chỉ cái đivăng*).
Cái giường kia dọn cho tôi đấy phải không?

POLINA ANDREEVNA: - Cho ông đấy, ông Piot'r Nicolaevich ạ.

XORIN: - Cám ơn bà.

DOR: (*Hát khẽ*) - "Mặt trăng xuất hiện trên bầu trời đêm"...

XORIN: - Tôi có ý muốn cho Coxtia đề tài một truyện ngắn. Truyện ấy có thể đặt tên là "L'homme qui a voulu"[1]. Ngày xưa, khi tôi còn trai trẻ, tôi ước trở thành văn sĩ, thì lại chẳng được là văn sĩ, tôi ước nói giỏi thì lại nói tồi đến phát sợ lên được (*Tự nhại*) "rằng thì là và nghĩa rằng là, như răng mà không phải như rứa...". Có lúc muốn kết luận thì tôi cứ lúng ba lúng búng đến nỗi mồ hôi đổ ra ròng ròng; tôi ước lấy vợ thì lại không lấy được vợ; tôi

---

(1) Tiếng Pháp nguyên bản, nghĩa là: "Con người đã từng ước muốn".

ước được luôn luôn sống ở ngoài thành phố thế mà chính tôi đây thì lại đang chấm dứt cuộc đời ở xó nhà quê này như các ông thấy đấy.

DOR: - Ông ước được làm cố vấn nhà nước, thì ông đã thành công rồi đấy.

XORIN: *(Cười)* - Cái này thì tôi chưa bao giờ hề ước muốn cả. Nó tự đến đó thôi.

DOR: - Sáu mươi hai tuổi đầu rồi còn đi bất mãn với cuộc đời, thế là không biết điều, ông bạn nhớ cho như Vậy.

XORIN: - Cái ông này kể cũng ương bướng thật! Ông nên hiểu rằng tôi vẫn còn đang thèm sống.

DOR: - Thế là nghĩ lông bông. Cứ theo luật tạo hoá thì mỗi cuộc đời đều có ngày phải chấm dứt cả.

XORIN: - Ông lý sự như một kẻ no nê phè phỡn rồi ấy. Ông hưởng chán rồi cho nên ông thờ ơ đối với cuộc sống, ông còn thiết gì nữa kia chứ.

Tuy nhiên, đến cả ông nữa, ông vẫn sợ chết như thường.

DOR: - Sợ chết là một thứ sợ của súc vật... Phải biết dẹp cái sợ ấy đi. Chỉ có những kẻ ngoan đạo lo rửa tội mới thật biết sợ

chết một cách có ý thức. Còn ông, trước nhất, ông không phải là kẻ ngoan đạo, và thứ nữa, thử hỏi ông có thể mắc những tội lỗi gì nào? Ông không làm gì khác ngoài cái việc hai mươi lăm năm liền ở toà tán.

XORIN: *(Cười)* - Hai mươi tám năm chứ...

(T'replev ra và ngồi trên chiếc ghế dài nhỏ dưới chân Xorin. Masa không rời mắt khỏi anh ta).

DOR: - Chúng ta làm trở ngại đến sự làm việc của Constantin Gavrilovich.

T'REPLEV: - Không đâu, tôi xin ông cứ tự nhiên.

(Im lặng).

METVEDENCO: - Thưa bác sĩ, cho phép tôi được hỏi ông một câu - ở ngoại quốc, ông thích nhất thành phố nào ạ?

DOR: - Thành phố Giên.

T'REPLEV: - Tại sao lại là Giên?

DOR: - Ở đấy, phố xá đông đúc đặc biệt. Buổi chiều, khi ta ở khách sạn bước ra, phố xá nghịt những người. Ta đi giữa đám đông, lang thang không mục đích, rẽ bên phải, quặt bên trái, đi ngoằn ngoèo, sống chung với đám đông ấy, ta như được hoà lẫn với họ cùng tâm trí, và lúc đó ta bắt

đầu tin tưởng thật sự là có một linh hồn duy nhất của toàn thế giới; cũng giống như cái linh hồn chung mà cô Nina Zaretrnaia diễn trong vở kịch của anh ấy mà. Tiện đây, tôi hỏi, cô Zaretrnaia bây giờ ở đâu nhỉ? Cô ta ở đâu và sống ra làm sao?

T'REPLEV: - Chắc là, cô ấy vẫn mạnh khoẻ.

DOR: - Có người kể cho tôi hay rằng cô ta sống một cuộc đời hơi đặc biệt đấy. Thực ra thì là thế nào?

DOR: - Thì nói ngắn Vậy.

(Im lặng).

T'REPLEV: - Cô ta đã trốn nhà đi theo T'rigorin. Ông biết chuyện ấy chứ?

DOR: - Có.

T'REPLEV: - Cô ta đẻ được một đứa con. Thằng bé chết rồi. Chả nói thì ta cũng đoán trước được là T'rigorin sau đó chán cô ta và lại quay về với những món nhân tình cũ. Với lại, lão ta có bao giờ lại dám cắt đứt hẳn những món nhân tình ấy đâu; vốn tính nhu nhược, lão cố thu xếp khi ở chỗ này, khi sang chỗ khác. Theo như tôi biết, thì có thể kết luận được rằng cuộc

đời riêng của cô Nina là cả một sự thất bại rồi.

DOR: - Còn chuyện sân khấu?

T'REPLEV: - Theo tôi thì lại còn tệ hơn thế nữa. Cô ta bước vào nghề trong một rạp hát ngoại ô Moskva, sau đó, đi về các tỉnh lẻ. Hồi bấy giờ, tôi không chịu rời cô ta, tôi theo cô đi khắp mọi nơi, cứ cô ta đi đâu là tôi đi đấy. Cô ta toàn sắm những vai quan trọng nhưng cô ta đóng trò rất thô, thiếu mỹ cảm, cứ gào lên, hoa chân múa tay. Đôi khi, cô ta thét lên hoặc chết một cách có tài, nhưng chỉ năm thì mười hoạ thôi.

DOR: - Vậy thì dầu sao cô ta cũng có tài đấy chứ?

T'RIGORIN: - Thật khó nói. Cô ấy phải là người có tài. Tôi gặp cô, nhưng cô ta lại không muốn tiếp tôi, người hầu phòng của cô ta từ chối không để tôi lên phòng cô ta ở khách sạn. Tôi hiểu tâm trạng của cô ta nên cũng chẳng muốn nài.

(Im lặng).

Ông muốn tôi kể với ông những gì nữa nhỉ? Tiếp đó, khi tôi trở về nhà, cô ấy lại

viết thư cho tôi. Những lá thư thông minh, nồng nàn, thú vị; cô ta không kêu ca gì nhưng tôi cảm thấy cô ấy khổ lắm; qua mỗi dòng chữ, tôi thấy là cân não của cô ta ốm yếu và căng thẳng. Và trí tưởng tượng khá hỗn loạn nữa. Cô ấy kỳ lạ: "Chim hải âu" y như trong thơ "Nữ thuỷ thần"[1], lão xay bột tự nhận mình là con quạ còn cô ta, cô ta trong thư nào cũng nhắc đi nhắc lại nhận mình là con hải âu. Cô ta hiện đang ở đây.

DOR: - Ở đâu, đây à?

T'RIGORIN: - Ở ngoài tỉnh trong một quán trọ. Cô ta thuê buồng ở đấy, có tới năm hôm nay rồi. Tôi đã thử dò tới, cả Maria Ilinitsna nữa, nhưng cô ấy không chịu tiếp ai cả. Ông Xemion Xemionovich nói quả quyết rằng trưa hôm qua nhìn thấy cô ấy đi ngang ngoài đồng, cách đây hai dặm.

METVEDENCO: - Vâng, tôi có gặp cô ấy thực. Cô ta đi về phía tỉnh. Tôi chào và có hỏi cô sao không đến thăm chúng ta. Cô ấy hứa là sẽ đến.

T'RIGORIN: - Cô ấy sẽ không đến đâu.

---

(1) Thơ của Puskin.

(Im lặng).

Bố cô ta và bà mẹ kế không muốn nhận cô ta nữa. Ông bà ấy cắt gác xung quanh nhà, nhất định không để cô ta bén mảng lại gần nữa kia (*Cùng Dor đi về phía bàn giấy*) Bác sĩ ạ, làm triết gia trên giấy tờ thì dễ, nhưng trong thực tế thì khó đấy.

XORIN: - Con bé ấy vốn kháu khỉnh lắm.

DOR: - Cái gì kia?

XORIN: - Tôi nói con bé ấy vốn kháu lắm. Vị cố vấn nhà nước, Xorin tôi đây đã có một dạo mê cô ta đấy.

DOR: - Rõ già chưa trót đời!

(Có tiếng cười của Samraev).

POLINA ANDREEVNA: - Hình như họ ở ga về rồi...

T'RIGORIN: - Đúng rồi, tôi nghe thấy tiếng mẹ tôi.

(Arcadina, T'rigorin và sau đó Samraev ra).

SAMRAEV: (*Bước ra*) - Chúng tôi ai nấy đều già đi, chúng tôi ai nấy đền tàn tạ với thời gian, chỉ có bà chủ, thưa bà kính mến, bà vẫn còn trẻ mãi. Cái áo sáng màu, cử chỉ nhanh nhẹn... Duyên dáng bao nhiêu...

ARCADINA: - Đến phiền cái nhà bác này! Bác lại sắp gieo tai hoạ cho tôi đấy.

T'RIGORIN: (*Với Xorin*) - Chào ông bạn Piot'r Nicolaevich! Thế nào, vẫn ốm à? Thế thì quả là không tốt. (*Chợt nhìn thấy Masa, vui vẻ*) Chào cô Maria Ilinitsna.

MASA: - Ông vẫn còn nhận ra tôi (*Bắt tay ông ta*).

T'RIGORIN: - Đã lấy chồng chưa?

MASA: - Lâu rồi.

T'RIGORIN: - Sung sướng chứ? (*Chào Dor và Metvedenco, rồi ngập ngừng đến gần T'replev*) Bà Irina Nicolaevna cho biết rằng anh đã quên chuyện cũ rồi và thôi không còn giận dữ nữa. (*T'replev chìa tay ra bắt*)

ARCADINA: (*Với con*) - Ông Borix Alexeevich mang về tờ tạp chí có đăng chuyện ngắn gần đây nhất của con đấy.

T'REPLEV: (*Cầm tờ tạp chí trong tay T'rigorin*) - Cám ơn ông. Ông thật tốt quá.

(*Tất cả ngồi xuống*).

T'RIGORIN: - Những người ngưỡng mộ tài anh gửi lời chào anh đấy... Ở Petersburg cũng như ở Moskva, người ta chú ý đến anh nhiều lắm, và người ta cứ hỏi dò tôi anh thế nào, anh bao nhiêu tuổi, tóc anh mầu nâu hay hung. Không hiểu sao

người ta lại cứ tưởng là anh không còn trẻ nữa. Và chả ai biết tên thật của anh cả, chỉ biết có bút danh thôi. Anh cũng bí mật như cái tên "Mặt nạn sắt" Vậy.

T'REPLEV: - Ông về ở đây một thời gian lâu chứ?

T'RIGORIN: - Không, tôi định ngày mai sẽ trở về Moskva. Tôi buộc phải về ngay. Cần phải làm xong thật nhanh một cái chuyện ngắn, và tôi đã hứa viết một bài cho một tờ tạp chí rồi. Nói tóm lại, chả có gì khác trước cả.

(Khi họ nói. Arcadina và Polia Andreevna đặt ở giữa phòng một bàn chơi bài. Samraev đốt nến và kéo ghế lại. Một cỗ bài lô nhô được lấy ở tủ ra).

T'RIGORIN: - Thời tiết thật bất lợi cho tôi. Gió to quá! Nếu sáng mai trời lặng gió, tôi sẽ ra hồ câu cá. Với lại, tôi muốn nhân dịp này nhìn lại một chút cái nơi ngày trước đã chơi vở kịch của anh - chắc anh còn nhớ chứ? Tôi có một đề tài đang chín muồi ở trong đầu, chỉ cần tôi nhớ lại trong óc nơi xảy ra chuyện nữa thôi.

MASA: (*Với bố*) - Bố ơi, bố cho chồng con mượn một con ngựa! Anh ấy phải về nhà.

SAMRAEV: (*Nhại con gái*) - Một con ngựa... anh ấy

phải về nhà... (*Nghiêm khắc*) Cô không thấy ngựa ở ga về đấy ư, tôi không thể cho nó lại chạy ngay được.

MASA: - Nhưng còn những con ngựa khác kia mà... (*Nhìn thấy bố không muốn trả lời, cô khoát tay chán nản*) Có việc phải nhờ tới bố thì...

METVEDENCO: - Tôi đi bộ Vậy, Masa ạ, thật đấy mà...

POLINA ANDREEVNA: (*Thở dài*) - Trời đất này mà đi bộ à... (*Đến ngồi trước bàn bạc*) Mời các vị ạ...

METVEDENCO: - Chỉ có sáu dặm đường thôi... Chào em. (*Hôn tay vợ*) Con chào mẹ ạ. (*Mẹ vợ miễn cưỡng chìa tay cho anh ta hôn*) Nếu không có thằng bé thì tôi chẳng dám phiền đến ai... (*Chào mọi người*) Xin chào... (*Vào, dáng đi như một người phạm lỗi*).

SAMRAEV: - Có sáu dặm thì hẳn đi bộ được. Hắn có phải là ông tướng đâu.

POLINA ANDREEVNA: (*Gõ trên mặt bàn*) - Xin mời các ngài. Ta đừng để phí thời giờ, sắp đến giờ ăn rồi đó.

(Samraev, Masa và Dor ngồi quanh bàn).

ARCADINA: (*Với T'rigorin*) - Ở đây, người ta chơi bào lô-tô suốt cả những đêm thu dài. Ông nhìn kia, đó là cỗ bài lô tô cũ, mẹ tôi vẫn thường chơi hồi chúng tôi còn nhỏ. Ông làm một ván với chúng tôi trước bữa ăn nhé? (*Bà ta và Masa ngồi bên bàn*) Trò chơi này hơi tẻ đấy, nhưng chơi quen dần đi thì cũng tạm được (*Chia cho mỗi người ba cây bài).*

T'REPLEV: (*Giở tạp chí*) - Lão ta chỉ đọc lại truyện ngắn của lão ta thôi, còn truyện của mình lão vẫn chưa thèm đọc đến. (*Đặt tờ tạp chí lên bàn giấy rồi đến chỗ cửa bên trái; khi đi qua gần mẹ, anh ta hôn lên đầu mẹ).*

ARCADINA: - Còn con, Coxtia, con không đánh bài à?

T'RIGORIN: - Cám ơn mẹ, con không thích. Con đi ra ngoài một lát đây... (*Ra*).

ARCADINA: - Mỗi ván đặt mười xu. Ông đặt tiền cho tôi với, bác sĩ.

DOR: - Xin tuân lệnh bà.

MASA: - Mọi người đặt tiền cả rồi chứ? Tôi bắt đầu này... Hăm hai!

ARCADINA: - Tôi đây!

MASA: - Ba.

DOR: - Được.

MASA: - Ba, xong chưa? Tám, tám mốt! Mười!

SAMRAEV: - Đừng có đi nhanh thế.

ARCADINA: - Ở Kharkov, người ta tổ chức đón tiếp tôi mới ghê làm sao, lạy Chúa tôi, bây giờ còn thấy chóng mặt.

MASA: - Băm tư!

(Trong hậu trường, có tiếng nhạc "van-xơ" buồn).

ARCADINA: - Bọn sinh viên có tổ chức hoan hô tôi... Ba lẵng hoa và hai vòng hoa, và cái này nữa...

(Tháo ở ngực ra một cái trâm cài và vứt xuống bàn).

SAMRAEV: - Vâng, của quí đấy.

MASA: - Năm mươi...

DOR: - Chẵn năm mươi à?

ARCADINA: - Tôi mặc một bộ quần áo rất đẹp... Muốn nói gì thì nói, chứ về ăn mặc thì không ai bì kịp, cứ việc mà học đòi theo tôi.

POLINA ANDREEVNA: - Coxtia đang chơi đàn đấy. Anh ấy cứ héo hắt đi, tội quá!

SAMRAEV: - Báo chí phê bình anh ấy kịch liệt lắm đấy.

MASA: - Bảy mươi bảy!

ARCADINA: - Bận tâm đến cái ấy làm gì!

T'RIGORIN: - Cậu ta không gặp may. Không tìm được ra cái giọng riêng hợp với mình. Những bài văn của Cậu ta viết đều quái lạ, mơ hồ, có khi lại na ná như mê sảng. Không có lấy được một nhân vật sống.

MASA: - Mười một!

ARCADINA: (*Quay về phía Xorin*) - Bác Piot'r, buồn lắm à?

(Im lặng).

Bác ấy ngủ rồi!

DOR: - Vị cố vấn nhà nước ta ngủ rồi.

MASA: - Bảy! Chín mươi!

T'RIGORIN: - Nếu tôi được sống trong một ngôi nhà như cái nhà này, bên cạnh một cái hồ, thì có bao giờ tôi lại dại đi viết lách nữa! Tôi sẽ thắng được cái thói say mê ấy, và sẽ đi câu cá, có thế thôi.

MASA: - Hăm tám!

T'RIGORIN: - Câu được một con rô hay con giếc, thật cũng là điều hạnh phúc.

DOR: - Thế mà tôi, tôi lại tin tưởng ở Constantin Gavrilovich. Cậu ta cũng có một cái gì đó. Chắc chắn như thế! Cậu ta biết suy nghĩ bằng hình ảnh; những cái Cậu ta viết đều có màu sắc, có ánh sáng,

tôi cảm thấy cái ấy rất rõ. Chỉ đáng tiếc là Cậu ta không có một mục đích rõ ràng. Anh chàng viết ra chỉ mới gây được ấn tượng, và chỉ có thế thôi, mà ấn tượng không thôi thì không thể đưa ta đi xa được. Bà Irina Nicolaevna này, bà có thích có một người con làm nhà văn không?

ARCADINA: - Ông có biết rằng tôi chưa hề đọc gì của nó cả không? Tôi chẳng bao giờ có thời giờ cả.

MASA: - Hăm sáu!

(T'replev nhẹ nhàng đi ra và đến chỗ bàn giấy).

SAMRAEV: (*Với T'rigorin*) - Thưa ông Borix Alexeevich, ở đây chúng tôi có giữ lại một đồ vật để dành cho ông.

T'RIGORIN: - Cái gì Vậy?

SAMRAEV: - Con chim âu mà Constantin Gavrilovich bắn chết dạo trước ấy mà, ông có nói với tôi là cho đi nhồi rơm con chim đó.

T'RIGORIN: - Tôi không nhớ ra nữa đấy! (*Suy nghĩ*) Tôi không nhớ ra nữa đấy!

MASA: - Sáu mươi sáu! Một!

T'RIGORIN: (*Mở to cửa sổ và nghe ngóng*) - Trời mới tối làm sao! Không hiểu sao mình thấy lo ngại quá chừng!

ARCADINA: - Coxtia, đóng cửa sổ vào con, gió lùa đấy! *(T'replev đóng cửa sổ).*

MASA: - Tám mươi tám!

T'RIGORIN: - Tôi thắng rồi, các vị ơi!

ARCADINA: (*Vui vẻ*) - Hoan hô! Hoan hô!

SAMRAEV: - Hoan hô!

ARCADINA: - Cái ông này, bất cứ ở đâu, bất cứ lúc nào cũng gặp may cả (*Đứng dậy*). Bây giờ thì mời các vị đang ăn tối. Con người trứ danh của chúng ta hôm nay lại chưa ăn gì cả. Ăn xong lại tiếp tục chơi. (*Với con*) Coxtia, để các bản thảo của con đấy, đi ăn đã.

T'REPLEV: - Không mẹ ạ, con không đói.

ARCADINA: - Thì tuỳ con. (*Đánh thức Xorin dậy*) Bác Xorin, dậy đi ăn thôi. (*Cầm tay Samraev*) Để tôi kể bác nghe người ta đã nghênh tiếp tôi ở Kharkov như thế nào... *(Polia Andreevna tắt các ngọn nến trên bàn, rồi cùng Dor đẩy cái ghế bành của Xorin. Mọi người vào phía cửa trái; T'replev ngồi lại bàn giấy, còn một mình trên sân khấu).*

T'RIGORIN: (*Sửa soạn viết, đọc lướt qua bản thảo*) - Mình đã nói rất nhiều đến hình thức mới, thế mà nay mình tự thấy đang rơi dần vào công thức. (*Đọc*) "Trên bờ tường, tấm áp-phích tuyên bố... Một khuôn mặt nhợt nhạt đóng khung trong mớ tóc đen... "Tuyên bố... đóng khung". .. Nhạt quá. (*Xoá đi*) Mình phải bắt đầu là tiếng mưa rơi đã đánh thức nhân vật của mình dậy, và cắt cả đoạn sau đi. Đoạn tả cảnh đêm trăng vừa dài lại vừa cầu kỳ quá. Lão T'rigorin đã tìm ra lối viết của lão, với lão thì lại dễ quá... Một cái cổ chai vỡ lấp lánh trên mặt đê, bóng một cái vòng cánh quạt cối xay hắt một vệt đen sẫm... thế là xong cảnh đêm trăng; còn mình, thì nào là một làn ánh sáng rung rinh, và những ngôi sao nhấp nháy, và tiếng đàn dương cầm xa xa chết dần trong bầu không khí êm dịu và thơm tho. Thật là một cực hình!

(*Im lặng*).

Phải, mình càng ngày càng hiểu ra rằng, vấn đề không phải là ở hình thức cũ hay là mới, mà là ở chỗ viết cái gì từ trái tim, tự do cuồn cuộn chảy ra, mà không hề

bận tâm đến một hình thức này hay hình thức khác (*Có tiếng đập ở cửa sổ gần bàn giấy*) Cái gì thế này? (*Nhìn qua cửa sổ*) Chả nhìn thấy gì hết... (*Mở cửa ra vào bằng kính và nhìn ra vườn*) Có ai như từ trên bậc thềm chạy xuống thế kia? (*Gọi*) Ai đấy? (*Vào, có tiếng bước nhanh ở ngoài hiên; nửa phút qua, anh ta quay lại với Nina Dartrnaia*) Nina! Nina!

(Nina tựa đầu lên ngực T'replev và khóc thút thít).

T'REPLEV: (*Xúc động*) - Nina! Nina! Em đấy à... em... có thể nói là tôi đã linh cảm thấy trước mà, cả buổi hôm nay, tôi thấy trong lòng run hãi vô cùng. (*Bỏ mũ và cởi áo khoác cho Nina*). Ôi, em ngoan, em yêu của tôi, em đã tới rồi! Đừng khóc nữa đi, không, ta không nên khóc.

NINA: - Có ai ở đây không?

T'REPLEV: - Không có ai cả.

NINA: - Anh ra khoá trái cửa lại, kẻo có thể có người vào đấy.

T'REPLEV: - Sẽ không có ai vào cả đâu.

NINA: - Tôi biết là Irina Nicolaevna ở đây. Anh đi đóng cửa đi.

T'REPLEV: (*Khoá cửa bên phải rồi đi sang cửa trái*) - Cửa này không có khoá. Để tôi lấy ghế bành chặn lại. (*Đẩy một ghế bành đến trước cửa*) Em không sợ gì hết, không có ai vào đâu.

NINA: (*Chăm chú ngắm T'replev*) - Cho tôi được nhìn anh. (*Nhìn xung quanh*) Trời dễ chịu, ấm quá... Ngày xưa, đây là phòng tiếp khách. Trông tôi có thay đổi nhiều không?

T'REPLEV: - Có... Em gầy đi, và mắt em to ra. Nina ạ, thật không ngờ là được gặp em. Tại sao em lại từ chối không muốn tiếp tôi? Tại sao em không đến đây sớm hơn? Tôi biết em đã về gần đây có tới một tuần rồi. Mỗi ngày dăm lượt tôi đi ra tỉnh để định thăm em, và tôi cứ đứng dưới cửa sổ nhà em như một kẻ ăn mày.

NINA: - Tôi sợ anh khinh ghét tôi. Đêm nào tôi cũng mê thấy anh nhìn tôi mà vẫn không nhận ra. Giá anh biết nhỉ! Từ ngày về đây luôn luôn tôi đến rình ở quãng này... gần chỗ cái hồ. Nhiều bận tôi đến sát tận nhà anh; thế mà tôi chẳng dám vào. Ta ngồi xuống đi, anh nhé? (*Họ ngồi xuống*) Ta ngồi xuống đây

và trò chuyện cùng nhau. Ở đây dễ chịu quá, vừa ấm áp, vừa thân mật... Anh có nghe thấy gió không? Turgenev không biết đã nói ở đâu rằng: "Sung sướng thay kẻ nào, những đêm như đêm nay, có được một mái nhà để trú ẩn, có được một bếp lửa để sưởi ấm". Em là một con chim âu... Không, không phải thế. (*Bóp trán*) Em vừa nói gì nhỉ? Phải rồi... Turgenev bảo: "Chúa hãy cứu giúp cho tất cả những kẻ lang thang không nơi trú ẩn..." Thôi, chẳng hề chi... (*Khóc nức nở*).

T'REPLEV: - Nina, em lại thế rồi... Nina!

NINA: - Không sao đâu, thế càng làm em nhẹ người đi... Đã hai năm nay, em có khóc lần nào đâu. Đêm qua lúc trời đã khuya lắm rồi, em còn đi ra phía vườn xem thử cái sân khấu của chúng ta còn đứng vững ở đấy không. Nó vẫn đấy. Thế là em khóc, lần đầu tiên trong suốt hai năm; thế là trong người em bỗng như cất đi được đám mây mù. Đấy em có khóc nữa đâu. (*Nắm tay T'replev*) Thế là anh trở thành nhà văn, còn em là nữ diễn viên... Thế là cả hai ta đều bị cuốn vào cơn lốc xoáy của cuộc đời... Em đã sống

những ngày vui sướng như một đứa trẻ con, buổi sáng thức dậy là cất tiếng hát liền, em đã yêu anh, ước mơ danh vọng, còn bây giờ thì sao? Ngày mai sớm tinh mơ, em sẽ đi Ioles, trên toa tàu hoả hạng ba... ngồi lẫn với những người nông dân; ở Ioles, bọn con buôn có học sẽ tán tỉnh theo đuổi em. Cuộc đời mới thô bỉ làm sao!

TREPLEV: - Tại sao em lại đi Ioles?

NINA: - Em đã ký hợp đồng ở đấy cho đến hết mùa đông. Đến ngày phải đi rồi.

TREPLEV: - Nina ơi, anh đã nguyền rủa em, khinh ghét em, anh đã xé cả thư và ảnh của em, nhưng mỗi lúc anh lại nhận ra rằng trái tim anh đã vĩnh viễn phải gắn chặt vào em. Anh không thể không yêu em được. Nina ạ! Từ ngày anh mất em và người ta đăng bài viết của anh, đời anh đau đớn không chịu được, anh khổ lắm... Tuổi thanh xuân của anh như bỗng biến mất đi và anh tưởng chừng như đã sống đến chín mươi năm rồi.

Anh gọi em, anh hôn lên miếng đất em đã bước qua; anh cứ nhìn đi đâu là anh lại thấy mặt em hiện ra ở đó, với nụ cười

trìu mến đã làm sáng ngời lên những năm tốt đẹp nhất của đời anh...

NINA: (*Hoang mang cực độ*) - Tại sao anh ấy lại nói thế, trời ơi, tại sao anh ấy lại nói thế?...

T'REPLEV: - Anh chỉ có một mình, chẳng có tình yêu thương nào đến sưởi ấm cho anh, anh thấy lạnh như nằm dưới đất, và tất cả những gì anh đã viết, tất cả đều khô khan, cứng nhắc và đen tối. Em hãy ở lại đây, Nina, anh van em, hay là cho phép anh được cùng đi với em!

(Nina vội vàng đội mũ và khoác áo).

T'REPLEV: - Sao Vậy? Nina? Vì lòng yêu kính Chúa, Nina...

(Nhìn Nina mặc áo.

Im lặng).

NINA: - Ngựa của em đợi ở cổng. Anh không phải đưa tiễn em, em sẽ đi ra một mình cũng được. (*Rưng rưng nước mắt*) Cho em xin cốc nước.

T'REPLEV: (*Rót nước cho Nina*) - Bây giờ em đi đâu?

NINA: - Đi về tỉnh.

(Im lặng).

Bà Irina Nicolaevna có ở đây không?

T'REPLEV: - Có... Hôm thứ năm, bác tôi mệt nặng, chúng tôi đánh điện gọi mẹ tôi về.

NINA: - Sao anh lại nói rằng anh hôn lên miếng đất em bước qua? Em ấy ư, phải giết em đi mới đúng. (*Giữ lấy mép bàn*) Em mệt quá rồi! Giá em được nghỉ ngơi... nghỉ ngơi! (*Ngẩng đầu*) Em là một con chim âu... không, không phải thế. Em là một nữ diễn viên. Đúng như thế rồi! (*Nghe thấy tiếng cười của Arcadina và T'rigorin, lắng tai, rồi chạy về phía cửa trái nhìn qua lỗ khoá*) Cả ông ta cũng ở đây. (*Quay về T'replev*) Đúng như thế rồi! Điều đó không quan trọng... Phải... Ông ta không tin gì về sân khấu, ông ta cứ cười giễu mãi những ước mơ của tôi, thế rồi dần dần cả tôi nữa, tôi cũng hết tin ở sân khấu, tôi đâm ra chán nản rồi... Cộng vào đấy là những chuyện yêu đương ghen tuông, chuyện lo lắng ngày đêm cho thằng con... Tôi trở nên nhỏ nhen ti tiện, tôi biểu diễn thật là lố lăng... Tôi không còn biết sử dụng đôi tay ra làm sao, không biết đứng trên sân khấu như thế nào là không làm chủ được giọng nói của mình nữa. Anh không thể

hiểu được cái cảm giác của một người khi biết là mình biểu diễn quá tồi. Tôi là một con chim âu. Không, không phải thế... Anh còn nhớ cái con chim âu mà một hôm anh đã bắn chết không? Có một người đàn ông tình cờ đi qua đó, trông thấy chim và vì vô công rồi nghề, anh ta đã cướp một đời chim. Đề tài cho một cái truyện nhỏ đấy... Không phải thế đâu... (*Bóp trán*) Em vừa nói gì thế nhỉ?... Em nói chuyện sân khấu. Bây giờ thì em đã khác hẳn rồi. .. Em đã trở thành một nữ diễn viên thực thụ, em biểu diễn với niềm vui sướng vô cùng, trên sân khấu em ngây ngất cảm thấy mình đẹp ra. Và bây giờ, trong thời gian nghỉ lại đây, qua những cuộc đi chơi dài, em đã suy nghĩ, suy nghĩ và em cảm thấy một sức mạnh tinh thần mới trong người em mỗi ngày một lớn dần lên... Bây giờ thì em biết rồi em hiểu rồi, anh Coxtia ạ, rằng cái chính trong nghề chúng ta - dù là nghề sân khấu hay nghề viết văn - cái chính không phải là danh vọng, hình thức hào nhoáng, hoặc là những thứ em đã ước mơ, cái chính chỉ là biết kiên nhẫn mà

thôi... Phải biết chịu đựng và có một lòng tin. Em có được lòng tin thì em sẽ đỡ khổ hơn, và mỗi khi em nghĩ tới thiên hướng của mình, em không thấy sợ cuộc đời nữa.

T'REPLEV: (*Buồn rầu*) - Em đã tìm thấy đường đi, em biết được em sẽ đi đâu. Còn tôi, tôi vẫn trôi nổi trong cái thế giới đầy mộng mị và hình ảnh, không biết là tôi viết văn để làm gì và để cho ai đọc. Tôi không có lòng tin và không biết thiên hướng của mình là ở chỗ nào nữa.

NINA: (*Lắng tai*) - Suỵt... Em đi đây. Xin vĩnh biệt anh. Khi nào em trở thành diễn viên lớn, anh sẽ đến xem em biểu diễn, anh hứa thế nhé?

Còn bây giờ... (*Bắt tay T'replev*) Đã khuya rồi đấy. Em không đứng vững được nữa... Em mệt lắm rồi... Em đói nữa...

T'REPLEV: - Em ở đây, tôi mang thức ăn đến cho em...

NINA: - Đừng, đừng... Không phải tiễn, em sẽ đi ra một mình cũng được. Ngựa của em ở ngay gần đây... Thế ra, bà cụ đưa ông ấy đi cùng à? Thôi, không cần! Khi nào anh gặp T'rigorin, đừng nói gì với ông ta

cả. Em yêu ông ta. Có phần em còn yêu ông ta mãnh liệt hơn trước nữa... Đề tài cho một cái truyện ngắn... Em yêu ông ấy, yêu tha thiết, yêu đến tuyệt vọng. Ngày xưa, yên vui quá, anh Coxtia nhỉ. Anh còn nhớ không? Lúc bấy giờ, cuộc đời mới tươi sáng, ấm áp vui vẻ, trong trắng bao nhiêu, tình cảm chúng ta lúc bấy giờ giống như những bông hoa xinh xắn và tươi đẹp... Anh còn nhớ không? (*Đọc*) "Con người, sư tử, chim ưng và chim rẽ, nai sừng dài, ngỗng, nhện, cá câm lặng sống dưới nước, sao biển và mọi sinh vật mắt thường không nhìn thấy, tóm lại tất cả mọi sinh vật, tất cả, sau cuộc tuần hoàn buồn tẻ, đều đã tuyệt diệu rồi... Đã từ hàng ngàn thế kỷ, trái đất không còn mang trong lòng nó một sinh vật nhỏ nào và nàng trăng tội nghiệp vẫn thắp hoài cây đèn lồng của mình một cách vô công! Tiếng cò không còn vang trên đồng cỏ buổi sớm mai, tiếng bọ dừa không còn tỉ tê trong hàng cây bồ đề...".

(Ôm ghì lấy Treplev rồi chạy vào lối cửa kính).

T'REPLEV: (*Sau một phút im lặng*) - Không nên để ai gặp cô ấy ở ngoài vườn rồi nói cho mẹ ta hay. Như thế có thể làm cho mẹ mình phiền lòng...

(Trong khoảng hai phút, anh ta không nói năng gì, xé nát tất cả bản thảo và mở cửa phải vào).

DOR: (*Gắng mở cửa trái*) - Lạ chưa này!... Hình như ai khoá cửa rồi ấy! (*Vào và đặt lại ghế bành vào chỗ cũ*) Thật là một cuộc chạy đua vượt chướng ngoại vật đây!

(Arcadina, Polina Andreevna ra theo sau là Iacov mang nhiều chai, rồi đến Masa, Samraev và T'rigorin).

ARCADINA: - Anh để rượu vang đỏ và rượu bia trên bàn này cho Borix Alexeevich. Chúng tôi sẽ vừa chơi bài vừa uống rượu. Nào, các vị, xin mời vào chỗ ngồi.

POLINA ANDREEVNA: (*Với Iacov*) - Mang ngay nước trà ra đây nhé. (*Thắp nến và ngồi vào bàn đánh bài*).

SAMRAEV: (*Đưa T'rigorin ra phía tủ*) - Đây là vật tôi nói chuyện với ông hồi nãy. (*Lấy trong tủ ra con chim âu nhồi rơm*) Món ông thuê làm đây ạ!

T'RIGORIN: (*Nhìn con chim âu*) - Tôi vẫn không nhớ ra đấy! (*Sau một phút suy nghĩ*) Không, quả là tôi không nhớ ra!

(Phía bên phải, từ trong hậu trường, có một tiếng súng nổ. Mọi người giật nảy mình).

ARCADINA: (*Sợ hãi*) - Có chuyện gì Vậy?

DOR: - Không hề gì. Chắc có cái gì bị nổ ở trong tủ thuốc của Bà, đừng sợ. *(Vào cửa bên phải và nửa phút sau quay lại)* Tôi nói rất đúng.

Một chai ê-te bị nổ (*Hát khẽ*) "Một lần nữa, anh lại tới trước mặt em, lưng anh đã còng..."

ARCADINA: (*Ngồi trước bàn*) - Trời, tôi sợ quá đi mất. Điều đó gợi cho tôi nhớ đến... (*Lấy hai tay ôm lấy mặt*) Mắt tôi hoa lên chỉ nhìn thấy đen ngòm.

DOR: (*Giở tờ tạp chí, với T'rigorin*) - Cách đây hai tháng, tạp chí này có đăng một bài báo... Một lá thư từ nước Mỹ, và nhân dịp này, tôi muốn hỏi ông... (*Quàng lưng T'rigorin, kéo đến gần hàng đèn biên sân khấu*)... Tôi rất quan tâm đến vấn đề này. (*Nói khẽ*) Ông nên đưa bà Irina Nicolaevna đi thôi. Nói để ông biết là Constantin Gavrilovich vừa tự tử...

HẾT

KIỆT TÁC SÂN KHẤU THẾ GIỚI

CHIM HẢI ÂU

Tác giả: SÊKHỐP

Người dịch: NHỊ CA - LÊ PHÁT - DƯƠNG TƯỜNG

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU

CÔNG TY MINH THÀNH - BỘ CHỈ HUY QUÂN SỰ TP.HỒ CHÍ MINH

*

* *

Chịu trách nhiệm xuất bản

HÀ ĐÌNH CẨN

Chịu trách nhiệm bản thảo

NGÔ THẾ OANH

Biên tập

THẾ NGỌC

Trình bày bìa

NGÔ TRỌNG HIỂN

Sửa bản in

BAN BIÊN TẬP

In 500 cuốn, khổ 14.5 x 20.5 cm, tại Công ty In Văn hóa Sài Gòn. Giấy phép xuất bản số 93-2006/CXB/040 26/SK cấp ngày 25/01/2006.

In xong và nộp lưu chiểu Quý II-2006.

Tủ sách Kiệt Tác Sân Khấu Thế Giới ra mắt bạn đọc là công sức của nhiều thế hệ Sân khấu nối tiếp sưu tầm, nghiên cứu, dịch thuật...có ảnh hưởng lớn không chỉ về sân khấu mà có tầm ảnh hưởng đến phát triển văn học nghệ thuật Việt Nam nói chung.

Từ các tác phẩm cổ đại với các tên tuổi hàng đầu về bi kịch và hài kịch bộ sách trải rộng qua nhiều thời kỳ rực rỡ của sân khấu thế giới như thời đại Phục hưng, Lãng mạn và Hiện đại... giới thiệu những kiệt tác chói sáng có sức sống xuyên qua nhiều thế kỷ của những nhà viết kịch kiệt xuất... Nhiều tác phẩm ra đời từ hàng ngàn năm trước nhưng tư tưởng và nghệ thuật vẫn đồng hành với các bạn đọc và khán giả hôm nay.

Tủ sách kiệt tác kịp thời ra mắt bạn đọc trọn vẹn 100 cuốn trong năm 2006, chào mừng những sự kiện trọng đại của đất nước.

